Interviu cu ALEXANDRU IOAN HERLEA, MINISTRUL INTEGRĂRII EUROPENE pag. 8–9

22
ANUL VIII
Nr. 11 (369), 18–24 martie 1997

Sorin Alexandrescu
Om de cultură vs. diplomat profesionist
pag. 10

Eurocraţii văzuţi de aproape
pag. 16

Ilie Şerbănescu Un S.O.S. pentru agricultură
pag. 4

RODICA PALADE

O Românie stabilă

Ceea ce se întîmplă astăzi în Albania, cînd autoritatea statului s-a năruit iar populaţia devastează în egală măsură depozite de armament şi de alimente, are la origine furia celor care şi-au pierdut banii în jocurile piramidale, tolerate de regimul Berisha. Dar gustul anarhiei, căruia i se abandonează cu voluptate populaţia, indică şi o terapie periculoasă de recuperare a libertăţilor, îndelung oprimate de un regim comunist, care mortificase, poate mai mult ca oriunde, o ţară întreagă, cu oameni cu tot. Gradul de descompunere a ţesutului social se măsoară, astăzi, atît în violenţa dezumanizată, cît şi în absenţa oricărui nucleu organizatoric alternativ, care, oricît de rudimentar, să vrea să reinstaureze ordinea. Vinovat de nebunia autodevorantă din Albania este preşedintele Berisha, care, pe parcursul mandatului său, a reprodus comportamentul dictatorului, iar acum refuză să demisioneze, deşi, pentru moment, aceasta este condiţia pusă de insurgenţi pentru a preda armele şi unica soluţie întrevăzută de organismele internaţionale. Cît priveşte o eventuală intervenţie din afară, e greu de închipuit o decizie rapidă (chiar dacă în aceste zile criza albaneză se află pe agenda UE, ONU, OSCE şi NATO), după experienţa episodului bosniac.

Dincolo de spectacolul halucinant al unui stat care se prăbuşeşte sub ochii noştri, Albania de azi ne poate da imaginea a ceea ce chiar România ar fi putut să devină, ca urmare a experimentelor succesive instrumentate de regimul Ceauşescu şi, mai apoi, de regimul Iliescu. Pe fundalul sărăciei şi al întunericului minţii cultivat cu grijă, şi în România au înflorit, pînă la un anumit punct, jocurile piramidale. Concomitent, au fost răspîndiţi virusii războiului fratricid, în martie '90 la Tîrgu-Mureş, în iunie '90 şi în septembrie '91 la Bucureşti, în vreme ce, pentru a-şi asigura „credibilitatea", autorităţile de la Bucureşti clamau pentru Occident discursul pro-european. Erau întrunite astfel toate condiţiile ca regimul Iliescu să înghete în formula dată pentru un timp nedeterminat.

Iată de ce, cu toate explicaţiile riguroase ale analiştilor, rezultatul alegerilor din noiembrie trecut seamănă cu o miraculoasă salvare, survenită în chiar ceasul al doisprezecelea. În vizita pe care preşedintele Constantinescu a făcut-o săptămîna trecută în Cehia, o oficialitate pragheză a pus o întrebare, pe jumătate retorică: pentru România, care ar fi data revoluţiei anticomuniste – decembrie '89 sau noiembrie '96?

Dar, cu toate că puterea instalată de cîteva luni a fost reconfirmată prin sondaje de opinie, vor putea fi evoluţiile ulterioare scutite de convulsii? În cursa contra cronometru pentru NATO, urmează ca executivul să aplice chirurgia reformei radicale. Efectele negative, anterioare celor pozitive, vor fi descurajante. Înainte de a gîndi la sensul benefic al reformei, facturile pentru apă, gaz, telefon şi electricitate vor depăşi pentru mulţi valoarea salariului, astfel încît românii vor fi siliţi să bea pînă la fund paharul suferinţei, din care au gustat pentru prima oară acum 50 de ani.

Argumentul forte al oficialilor noştri, care pledează pentru intrarea României în NATO în primul val, este tocmai **stabilitatea**, într-o regiune bîntuită de convulsii. De la ţara cu un risc sporit de conflicte interetnice, România a devenit un **model european**. Ziua de 15 martie, cînd maghiarii sărbătoresc începutul revoluţiei de la 1848, n-a mai fost înnegurată, în acest an, de teroarea zvonurilor şovin-iredentiste; guvernul român a adresat maghiarilor un text bilingv de felicitare, găsind astfel cea mai fericită soluţie de a îndepărta „pericolul maghiar".

În alternativa că România nu va fi nominalizată, la summit-ul de la Madrid, pentru intrarea în NATO în primul val, este de aşteptat o reacţie depresivă din partea populaţiei, care, pe fondul sărăcirii generale, ar putea deveni din nou sensibilă la discursul naţionalist. Românii s-ar simţi încă o dată abandonaţi de Occident, dar e greu de crezut că ei vor da frîu liber unor porniri violente, anulînd, astfel, proaspătul şi fragilul statut de ţară stabilă în regiune, decît dacă ei ar fi manipulaţi şi împinşi la aceasta după reţetele bine cunoscute ale unor factori provocatori, cu sau fără uniformă. Ca dovadă stau zvonurile alarmiste şi fluturaşii „mobilizatori" care s-au bucurat din partea populaţiei doar de o înţeleaptă indiferenţă.

Nu ne îndoim că SRI, proaspăt primenit la vîrf (prin numirea lui Mircea Gheordunescu în funcţia de director adjunct), îşi va onora obligaţiile de a veghea, cu adevărat şi mai ales acum, asupra siguranţei naţionale.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VIII ● 16 pagini ● 1.000 lei

Scrisoare deschisă

D-lui Emil Constantinescu, preşedintele României,

D-lui Victor Ciorbea, primul-ministru al României,

D-lui Ion Diaconescu, preşedintele Camerei Deputaţilor

Comisia pentru Afaceri Externe a Camerei Deputaţilor a adresat recent comunităţii românilor exilaţi în Franţa un „Apel" prin care se cere sprijinirea politicii de integrare euro-atlantică hotărîtă de noua putere din România.

Dorim să vă amintim că, de-a lungul întregii campanii electorale, comunitatea românilor din Franţa a susţinut – moral, politic, dar şi material – Convenţia Democrată Română şi pe candidatul ei. Pe data de 3 noiembrie 1996, comunitatea noastră a votat în proporţie de 70% în favoarea CDR, iar la al doilea tur al alegerilor prezidenţiale, 90% dintre noi au acordat voturile lor candidatului Emil Constantinescu! Ajuns preşedinte al României, d-l Emil Constantinescu a avut prilejul să constate, cu ocazia recentei sale vizite la Paris, cu cîtă încredere şi simpatie a fost primit de membrii comunităţii noastre.

Faptul că marea majoritate a românilor din Franţa susţin noua putere din România este o realitate indiscutabilă. Dincolo de această realitate, însă, încep să se profileze întrebări, dacă nu chiar îndoieli. Căci Bucureştiul nu pare încă a fi înţeles importanţa majoră pe care comunitatea noastră – ca şi comunităţile româneşti aflate în alte ţări – o acordă situaţiei ambasadelor României.

Pentru noi, de-a lungul a cincizeci de ani de exil, ambasada a reprezentat chintesenţa răului ce pusese stăpînire pe ţară. Ambasada simboliza laolaltă şi partidul, şi administraţia comunistă, şi Securitatea şi toate celelalte sinistre instituţii din trecutul încă apropiat al ţării. Personalul ambasadei, profund marcat de apartenenţa sa la aceste instituţii, completa prin prezenţa şi activitatea sa, pe cît de ambiguă, pe atît de incompetentă, o imagine profund negativă. Evitarea ambasadei nu era atît o datorie politică, cît un act moral firesc.

Regimul Iliescu nu a schimbat întru nimic această anormală situaţie. România era în continuare în mîinile comuniştilor şi ale Securităţii, iar noi, românii din exil, continuam să simţim că ambasada nu putea să-şi îndeplinească funcţia ei naturală: aceea de a fi prima treaptă a României, de a ne apropia de ţară şi de a apropia ţara de noi.

În noiembrie 1996, venirea la putere în România a unei noi echipe – cea pentru care atît de mulţi dintre noi au votat – ne-a dat speranţa unei iminente şi profunde schimbări. Iar pentru noi, comunităţile exilate, primul semnal care ar fi putut confirma realitatea schimbării ar fi trebuit să fie o înnoire completă în structurile ambasadelor. Noi, cei care trăim printre străini, nu aveam să ne mai ruşinăm de felul în care ţara e reprezentată de către diplomaţii ei! Dar, la patru luni de la alegeri, această schimbare se lasă încă aşteptată! E drept, patru luni nu înseamnă mult după cincizeci de ani de aşteptare. Şi totuşi, ar putea să însemne destul pentru ca speranţa să se transforme în deziluzie.

E drept, cîţiva ambasadori au fost retraşi. Puţini însă – nici a zecea parte din toţi cei care „reprezintă" România în lume. E drept, ambasadorul României în Franţa a fost şi el rechemat. Dar au rămas în urma lui zecile de funcţionari ai ambasadei – aşa-zişii „profesionişti" pe care îi apără cu ciudată străşnicie Ministerul Afacerilor Externe şi care nu reprezintă interesele ţării, ci o fac de rîs. „Profesionişti" convertiţi la diplomaţie pentru nevoile propagandistice ale regimului Iliescu (prea mulţi dintre ei aveau o altă meserie înainte de a urma o „perfecţionare" rapidă în domeniul diplomaţiei...), vădindu-şi incompetenţa şi ineficacitatea în orice împrejurare. Dreptul internaţional, dreptul diplomatic, istoria relaţiilor internaţionale, bazele economiei, istoria civilizaţiilor, limbile străine, protocolul, bunele maniere – toate acestea, indispensabile adevăratului diplomat, nu se învaţă în şase luni! Nici chiar cînd cursurile se desfăşoară sub oblăduirea SRI! După propriile lor spuse, aceşti faimoşi „profesionişti" au nevoie de opt pînă la zece luni (sic!) de acomodare după numirea în post. Faţă de durata medie a mandatului diplomatic (patru ani), această perioadă este nepermis de lungă şi nu dovedeşte decît lipsa de pregătire şi inadaptabilitatea la mediul străin ale respectivilor funcţionari!

Pe de altă parte, nu e oare ruşinos faptul – minor, poate, în optica Ministerului Afacerilor Externe – că România, ţară membră în grupul francofoniei, trimite în Franţa reprezentanţi diplomatici care nu stăpînesc nici măcar rudimentele limbii franceze? Cîţi dintre aceşti „profesionişti" cunosc cu adevărat istoria şi cultura acestei mari naţiuni – sora noastră latină – care este Franţa? Cîţi dintre ei au fost împinşi de curiozitate în sălile Luvrului sau ale celorlalte zeci de muzee din Paris? Cum ne reprezintă ei – cum reprezintă ei România – în discuţiile cu alţi diplomaţi? Ce imagine dau ei despre noi în faţa autorităţilor şi elitelor franceze cu care vin (sau ar trebui să vină...) în contact? Îşi poate oare România permite să se exprime şi să-şi exprime interesele prin intermediul acestor personaje atît de puţin recomandabile?

Noile autorităţi ale României ştiu, fără îndoială, toate acestea. E deci cu atît mai surprinzător, mai îngrijorător chiar, faptul că nimic nu a fost încă întreprins pentru a remedia o situaţie care constituie un handicap pentru ţară şi o piedică în calea apropierii dintre exil şi România. Mai mult, actualul „Apel" ne este adresat tocmai prin intermediul acestei ambasade, pe care, cu toţii, continuăm să o evităm! Întrebarea care se pune în mod firesc în faţa acestei iniţiative este: lipsă de abilitate sau desconsiderare?

Nu ar fi, prin urmare, firesc ca puterea, înainte de a cere comunităţii noastre să sprijine politica externă a României, să se gîndească la înlocuirea (şi nu la rotaţia) acestor „profesionişti" care au eşuat ani de-a rîndul şi care, în continuare, nu fac decît să umbrească imaginea ţării? Căci aceşti „diplomaţi", care au făcut ca singura reputaţie a ambasadei, în opinia publică franceză şi în ochii autorităţilor, să fie aceea de „cuib de spioni şi securişti", nu pot da despre România o altă imagine decît aceea care le este proprie: dubioasă mediocritate.

Ieşirea din această situaţie era simbolul schimbării pe care îl aşteptau şi comunitatea noastră, dar şi autorităţile franceze. Simbol vital pentru o Românie ce vrea, în sfîrşit, să-şi joace cu demnitate rolul pe scena internaţională.

La începutul mandatului noii puteri, Alianţa Civică a propus ca, în cîteva mari capitale europene, să fie numiţi ambasadori aleşi din rîndurile comunităţilor româneşti care trăiesc în aceste capitale. Dispreţul cu care Ministerul Afacerilor Externe a respins această propunere ne face să credem că ideea potrivit căreia ar exista două categorii de români, idee întreţinută timp de şapte ani de către regimul Iliescu, este încă valabilă.

Pe data de 22 ianuarie 1997, majoritatea asociaţiilor reprezentative ale comunităţii românilor din Franţa v-au adresat un mesaj prin care vă rugau să numiţi în postul de ambasador al României în Franţa pe candidatul lor, d-l Radu Portocală, scriitor şi ziarist de o ireproşabilă ţinută morală şi politică, diplomat în relaţii internaţionale (e drept, la Paris, şi nu la Moscova...), excelent cunoscător al realităţilor româneşti şi franceze. Acest demers a rămas pînă azi fără nici un răspuns, ceea ce mulţi dintre noi au interpretat, nu fără surprindere şi poate pe drept cuvînt, ca fiind o formă de nepăsare faţă de punctul nostru de vedere. Cu atît mai ciudată apare, deci, iniţiativa acestui „Apel" prin care ni se cere ajutorul.

Desigur, comunitatea noastră continuă să se afle alături de noua putere din România şi ar fi gata să contribuie la izbînda iniţiativelor internaţionale decise la Bucureşti. Dar, pentru aceasta, preşedintele şi guvernul trebuie să înceapă prin a da ei înşişi o şansă reală României, înlocuind aşa-zişii „profesionişti" şi numind ambasadorul care, mulţumită calităţilor şi pregătirii lui, să facă cinste ţării. Înaintea noastră, simpli cetăţeni, cei cărora le revine nobila misiune să reprezinte în mod oficial ţara şi politica ei, să-i apere interesele şi să găsească sprijin pentru iniţiativele ei, sînt ambasadorul şi funcţionarii ambasadei.

Nutrim în continuare speranţa că puterea va şti să aleagă între interesul major al României şi interesele carieristice ale unui grup mediocru de funcţionari. Acesta va fi semnalul care ne va determina să răspundem favorabil „Apelului" ce ne este adresat astăzi.

Comunitatea românilor exilaţi în Franţa

Un nou tip de relaţie politică: dragostea

Toţi cei care, în aceste ultime zile, au stat pe străzile şi prin pieţele Bucureştiului navigau, cu şapte ani în urmă, printre expresii de felul: „partid iubit", „conducătorul drag", „cel mai iubit fiu". Eu aşa am învăţat istoria la şcoală, cu epitete impuse de alţii, nu descoperite de mine. Dogma se întindea, firească, şi la calificative.

Este adevărat că epitetele au dispărut după 1989, odată cu jargonul oficial (nu şi cu limba de lemn, care ţine de caracter), dar a fost asta destul ca să dispară artificialul? S-ar fi părut că o pudică rezervă caută să evite comparaţii nedorite, eliminînd declaraţiile oficiale de dragoste. Ele totuşi au subzistat: în forma unui zîmbet valabil în orice situaţie, nici măcar necesar, nici atît credibil. Era o cale de comunicare pe care toţi o credeau închisă, cei de jos din neîncredere, ceilalţi vor spune ei, altă dată, de ce. Şi tocmai acest drum părăsit îl deschide azi Regele, brusc, zguduitor pentru oamenii crispaţi, tulburător pentru cei nesiguri, neaşteptat pentru toţi, anacronic şi dispreţuit pentru unii, veşnic pentru alţii.

Aţi mai văzut vreodată un şef de stat care să spună mulţimii – ca unic mesaj – *„să nu uitaţi că vă iubesc"*? Aţi mai întîlnit cumva un prim-secretar care, la valul de căldură al întîmpinării de către ai săi, să fie nevoit să se oprească o clipă, de emoţie, pe scara avionului? Aţi mai pomenit vreun preşedinte care se caţără pe maşini doar ca să vadă şi să fie văzut de oameni? Din acest motiv, Regele s-a suit chiar şi pe soclul crucii din Piaţa Universităţii, cu braţele întinse (în gestul său propriu, ca de îmbrăţişare) spre mulţime; las interpretările celor în drept şi consemnez doar faptul că atunci mi-am amintit brusc cuvintele lui Michelangelo: *„nu-mi dă odihnă nici pensula, nici dalta,/ ci doar Acel ce pentru-mbrăţişare/ spre noi desface braţele pe cruce"*.

Pentru oameni crescuţi în neîncredere (*c'est le moindre que je puisse dire*) această atitudine este, ca gest politic, şocantă şi uluitoare. Regele nu vine cu declaraţii, cuvîntări, proiecte sau promisiuni, el tace şi priveşte oamenii zîmbind din ochi. Cînd totuşi, rar, rupe tăcerea, vorbeşte despre unitate şi dragoste. Credeam că dragostea aparţine mesajului Bisericii, dar cel care îl rosteşte azi nu este un cleric. Cum pot fiinţe înrăite şi acuzate de scenarită să accepte asemenea mesaj? Judecînd după reacţia miilor de oameni, iată că, pur şi simplu, îl acceptă; acest străvechi tip de dialog funcţionează. Mesajul acesta nu înlocuieşte chibzuinţe, cîntăriri, evaluări şi ezitări (pentru că nu aparţine acestui registru), ci se suprapune lor – adică le acoperă. Un început de metamorfoză tulburător, ca tot ceea ce încă nu s-a desăvîrşit. Încă şi mai tulburător: năvala de simboluri în care trăim de cîteva zile, care zgîlţîie amorţeala în care mută viaţa noastră într-un spaţiu cu dimensiuni la fel de vertiginoase ca şi redescoperirea faptului că simbolul chiar este ceea ce înseamnă.

Dacă istoria va dori să lege de numele Suveranilor darul cel mai de preţ pe care ni l-au făcut, desigur că Regele Mihai va fi numit Cel Iubit.

Ioana Iancovescu

IMPORTANT **PENTRU CEI CARE AU RĂSPUNS LA CHESTIONAR 1997**

Miercuri, 26 martie a.c., la ora 11,00 va avea loc, în sala GDS, tragerea la sorţi pentru acordarea premiilor în cărţi, celor care au răspuns la chestionar.

SPONSORII CONCURSULUI CU PREMII

POLIROM

AP&P ATHENA Publishing & Printing SRL

ALL

editura GM gramar

POLIMARK

CLAVIS

FUNDAŢIA A

CR

INSTITUTUL EUROPEAN

CRISTIAN PREDA

Expediente şi principii

S-a vorbit intens în ultimele săptămîni despre relaţia Ministerului Justiţiei cu procurorii. Nici de această dată (ca şi atunci cînd, anul trecut, a fost abordată relaţia dintre Poliţie şi Justiţie), magistraţii nu au amintit nimic despre necesara debirocratizare a actului justiţiar, capitol esenţial al statului de drept. Există astăzi la noi două mari grupuri umane care nu îşi au locul în birocraţia de stat (termenul nu e folosit aici peiorativ): e vorba de preoţi şi de judecători. În discuţia de acum, nu ne vom referi la prima categorie. Ne vom întreba în schimb cum anume poate fi independentă şi eficientă o justiţie care e organizată ca o uzină de stat? Faptul că această întrebare nu a fost încă formulată e cu atît mai şocant cu cît, de la alegeri încoace, se recunoaşte tot mai clar totala ineficienţă a maşinăriei statale. De fapt, chestiunea nu e doar economică (în sensul dat de Şcoala austriacă), ci şi politică: poate fi cu adevărat imparţial judecătorul care e un funcţionar supus al statului? Nu poţi să susţii separarea puterilor şi simultan să accepţi ca întreg actul justiţiei să fie controlat de o parte a Executivului. Să spunem lucrurilor pe nume: organizată în Minister, Justiţia e o anexă a Guvernului. Iată de ce, dincolo de interzicerea afilierii politice a titularului acestui minister, ar trebui revizuită organizarea justiţiei ca minister.

Relaţia dintre Guvern şi Parlament, mai exact felul în care ar trebui redactate şi adoptate legile reformei, a agitat spiritele din tabăra opoziţiei, dar şi din cea a puterii. Subordonarea Parlamentului de către Guvern e o atingere a statului de drept. Nici o reformă economică nu justifică reducerea Parlamentului la o anexă (ce-i drept, mai puţin numeroasă decît corpul magistraţilor) a Guvernului. În acelaşi timp, trebuie spus că parlamentarii înşişi par a nu-şi înţelege rostul. Dacă ei trebuie să legifereze, de ce nu o fac? Ce îi împiedică să adopte principiile generale (şi imparţiale) destinate să încurajeze deschiderea pieţelor multiple şi libere, avută în vedere de guvernul actual, şi mai ales stipulată expres de Constituţie? În locul stufoaselor legi ale concurenţei, nu ar trebui oare adoptate cîteva principii generale, care să delimiteze acţiunea Executivului? De aici s-ar putea de fapt porni discuţia despre o reformă instituţională care să aibă ca obiect cele două Camere: s-ar putea imagina, de pildă, separarea unei Camere superioare (căreia să i se încredinţeze formularea acestor principii generale ale statului) şi a unei Camere inferioare (destinată să controleze felul în care Guvernul respectă, în acţiunea sa, principiile de drept). O asemenea alternativă are avantajul de a aşeza controlul exercitat de Parlament asupra Executivului sub semnul generalităţii legii, şi nu – aşa cum se întîmplă actualmente – sub semnul umorilor diverse ale taberelor politice care devin majoritare într-un anumit moment. Replica formulată atît de vehement în timpul guvernării anterioare – şi anume că, la fel ca orice individ, orice majoritate se poate înşela – rămîne valabilă. Nu ar avea rost să ne facem iluzii în această privinţă doar pentru că acum se află la putere cei impuşi de o majoritate în care ne-am regăsit (ori ne regăsim) şi noi.

Cele două exemple din rîndurile de mai sus pot sugera că, în discuţia despre raporturile dintre instituţiile politice româneşti, se evită mai mereu chestiunile de principiu. Există totuşi şi excepţii. De pildă, s-a vorbit mult în ultima vreme despre numirea ambasadorilor României, invocîndu-se relaţia dintre Preşedinţie şi Ministerul de Externe. Chiar Grupul pentru Dialog Social a găzduit joia trecută o asemenea dezbatere. Punctele de vedere exprimate de Ministerul de Externe au încercat, în general, să justifice perspectiva imediată (nevoia acţiunii prompte în marile capitale europene pentru sprijinirea integrării în NATO) plecînd de la perspectiva – recunoscută chiar de actualul ministru drept foarte îndepărtată – a profesionalizării diplomaţiei româneşti. În schimb, Preşedinţia, într-o manieră care ni se pare a fi mult mai rezonabilă, caută să acrediteze ideea că orice discuţie despre evoluţii de durată a situaţiei internaţionale a României e condiţionată de talentul cu care, în următoarele două luni, competenţele reale din acest moment vor fi capabile să pledeze în favoarea integrării în NATO. Tot ceea ce putem remarca e faptul că, în mod paradoxal, discuţiile în termeni de principii s-au născut în domeniul atît de special al relaţiilor internaţionale. Avem de-a face cu un model de dezbatere care, făcînd uitată politeţea rece din sînul actualei coaliţii guvernamentale, a introdus în jocul politic principii, nu expediente.

Biblioteca **Grupului pentru Dialog Social** anunţă constituirea Clubului **INTERNET GDS.** Toţi cei interesaţi să contribuie la promovarea Internet-ului în România sînt aşteptaţi la întîlnirile săptămînale ce au loc în fiecare miercuri la ora 17.00 la Biblioteca Grupului pentru Dialog Social din **Calea Victoriei nr. 120.**

ŞERBAN ORESCU

Restaurare şi reformă

PDSR-ul a ieşit la atac – după o relativă reculegere – şi încă cu ce argument! Că reformînd, noul regim restaurează trecutul – un trecut denunţat a priori de PDSR ca păcat major. Trecem peste absurditatea incriminării trecutului necomunist de către un partid născut din cel comunist, pentru a ne întoarce cu şapte ani în urmă. Pe atunci, curînd după revoluţia sîngeroasă din decembrie '89, se încinsese la noi discuţia cum să arate noua Românie. Unii se refereau ca la un model la vechea Românie antebelică, alţii îşi doreau ceva la mijloc, între democraţia, respectiv economia occidentală şi tipul autoritar de societate şi economie care falimentaseră sau erau pe punct să o facă, dar ei mai nutreau speranţe. În această ultimă categorie se situau cei care, sub denumirea de FSN, PDSR, au condus România pînă în toamnă, cu succesul bine cunoscut.

Ni s-a părut pe atunci foarte firesc (şi deci nu ne atribuim nici un merit deosebit) să susţinem că, cel puţin orientativ, România antebelică constituie singura opţiune. Susţineam aceasta pentru că: 1) România antebelică fusese, cu lipsurile ei, totuşi, **un stat funcţional** şi 2) fiindcă revenirea la democraţie, stat de drept şi economie de piaţă duce **ineluctabil** la un tip de organizare similar României antebelice (*„tertium non datur"*, cum spun logicienii). Mărturisesc, opţiunea pentru vechea Românie era (ca să folosesc terminologia de azi a PDSR) „restaurativă".

Ce s-a întîmplat se ştie. Din motive asupra cărora nu mai insist, s-a evitat soluţia restaurativă. A fost aleasă cealaltă. Cu urmările bine cunoscute.

Cînd PDSR-ul reproşează deci noului guvern că face acte de restaurare, personal consider aceasta ca pe un act de involuntară apreciere, echivalent cu o felicitare.

Campania împotriva măsurilor „restaurative" poate avea priză însă la persoanele – mereu mai puţine la număr – intoxicate de propaganda comunistă. Virulent în ultimele săptămîni, reproşul „măsurilor restaurative" exploatează vechi tare de înţelegere a crizei actuale. Două sînt capetele de bătaie ale acestei noi ofensive PDSR: modificarea *Legii fondului funciar* şi anularea actului prin care guvernul comunist al lui Petru Groza îl lipsea pe Regele Mihai de cetăţenia română.

Drept „restaurativă" – fără a mai intra în fondul problemei – califică PDSR intenţia guvernului Ciorbea de a constitui şi o modestă proprietate mijlocie pe lîngă cele 20 de milioane de parcele agricole create de *Legea fondului funciar*, care s-au dovedit o catastrofă pentru producţia agricolă.

Drept „restaurativă" – şi tot fără a intra în fondul problemei – califică PDSR întîrziatul act prin care se anulează măsura abuzivă din mai 1948, restituindu-se Regelui Mihai – un erou al istoriei naţionale – elementarul drept de cetăţean. Prin acest act, guvernul Ciorbea ne-a izbăvit de o dezonoare – imaginea ţării s-a îmbunătăţit (dovadă comentariile presei internaţionale) –, dar, vezi Doamne, fostului preşedinte şi concomitent fostului secretar CC Ion Iliescu, totul i se pare „restaurativ".

În cazul modificărilor de adus *Legii fondului funciar*, pentru a se face loc şi proprietăţii mijlocii, învinuirea de „restauraţie" îşi are sorgintea în predilecţia foştilor comunişti din PDSR pentru proprietatea colectivă. În cazul antimonarhismului fundamentalist, sorgintea învinuirii de restauraţie trebuie căutată însă în ura sădită de PCR în sufletul activiştilor săi împotriva duşmanului de clasă; ei nu pot ieşi din acest clişeu de gîndire, învinuirea de restauraţie derivă din el.

Un anumit fundamentalism comunist era perceptibil la PDSR şi la fostul preşedinte şi cît timp au fost la putere, dar calitatea oficială, puterea obligau la circumspecţie, deci la ipocrizie. În opoziţie jena a mai dispărut, PDSR-ul şi fostul preşedinte arată cine sînt cînd ies în faţă cu argumentul restaurativ în loc de a proceda la o analiză temeinică a programului guvernamental şi a propune eventual altul mai bun. Dar fie că nu au o asemenea alternativă, fie că nu doresc să se angajeze într-o dezbatere serioasă cu caracter mai general, în arenă sînt aruncaţi fluturaşi ideologici, crîmpeie de gîndire placativă. E mai uşor, fără îndoială.

Democraţia înseamnă dezbatere, iar dezbaterea înseamnă timp. Poate că măsura anunţată, de a supune anumite modificări de legi nu procedurii de urgenţă, ci unei proceduri normale – întîrzietoare deci –, e justificată. PDSR-ul practică însă – şi aceasta se cere subliniat –, prin argumentul anti-restaurativ şi altele, deopotrivă de lipsite de substanţă, **obstrucţionarea soluţiilor destinate să scoată ţara din criză**. Dacă aşa stau lucrurile, guvernul are o armă: alegerile anticipate. Este îndoielnic că după atare alegeri PDSR-ul şi-ar păstra actuala forţă – considerabilă – din parlament. Subliniem aceasta avînd în vedere următoarele elemente de convingere:

– guvernul Ciorbea a fost adus la cîrmă cu misiunea de a face reforme, deopotrivă bine gîndite şi rapide;

– o opoziţie mai mult sau mai puţin fundamentalistă, cum se anunţă a PDSR, riscă să displacă electoratului;

– electoratul n-ar avea însă înţelegere faţă de un guvern care s-ar lăsa abătut de la drum, care ar face impresie de slăbiciune.

Dacă aşa stau lucrurile, prin campania sa împotriva măsurilor „restaurative", PDSR urmăreşte **să abată noul guvern de la programul propus, după care să-i poată denunţa slăbiciunea, propunîndu-şi serviciile**.

Atenţie, deci, compromisurile de orice natură pot fi riscante.

Dosarul Universităţii „Babeş-Bolyai"

Declaraţia premierului Victor Ciorbea privind separarea componentelor „Babeş" şi „Bolyai" ale Universităţii „Babeş-Bolyai", ca şi afirmaţiile liderului UDMR, Markó Béla, conform căruia reînfiinţarea Universităţii Maghiare din Cluj este un obiectiv al cărui prim pas constă în deschiderea unei secţii maghiare la Universitatea „Babeş-Bolyai", au readus în discuţie acest subiect.

În timpul recentei sale vizite la Budapesta, premierul român a declarat că din toamna acestui an minoritatea maghiară va dispune de posibilităţi extinse de studiu în limba maternă. Victor Ciorbea a precizat că vor fi modificate acele prevederi ale *Legii învăţămîntului* care conţin anumite îngrădiri ale învăţămîntului în limba maternă. Va urma apoi crearea unei secţii maghiare la Universitatea „Babeş-Bolyai".

Rectorul universităţii, prof. Andrei Marga, a arătat într-un comunicat de presă că *„dreptul minorităţilor naţionale de a avea învăţămînt superior în limba proprie este de netăgăduit"* şi că *„aparţine Guvernului şi Parlamentului României stabilirea formei instituţionale de exercitare a acestui drept"*. În schimb, *„nimeni din Universitatea «Babeş-Bolyai» nu a fost consultat în privinţa separării componentelor «Babeş» şi «Bolyai»"*, iar evitarea dezavantajelor datorate separării *„se pot rezolva complet aplicînd fără abateri convenţiile europene şi evitînd o nouă antagonizare a românilor şi maghiarilor"*. *„Condiţia necesară este acum o politică ministerială reformatoare cu adevărat, competentă în materie, orientată spre compatibilizare"*.

Demersul profesorului Andrei Marga este susţinut şi de alte cadre didactice, în acest sens prorectorii Simion Şimon şi Mircea Muthu declarînd că îşi vor da demisia dacă *„orice hotărîre pripită a Guvernului va determina divizarea şi apoi dezmembrarea Universităţii «Babeş-Bolyai»"*.

Şi preşedintele Emil Constantinescu şi-a exprimat un punct de vedere în această chestiune. Într-un comunicat de presă, şeful statului arată că *„o secţie maghiară alături de o secţie română este o soluţie firească şi adecvată"*, dar important este ca profesorii şi studenţii, indiferent de originea etnică, „să fie uniţi, nu dezbinaţi". (M.C.)

ILIE ŞERBĂNESCU

Dezastrul instituţional din agricultură

Încă înainte de a începe aplicarea efectivă a programului de reformă pe care l-a adoptat şi care a fost convenit şi cu organismele financiare internaţionale, guvernul Ciorbea s-a confruntat cu prima moţiune introdusă în Parlament din partea actualei principale forţe de opoziţie, fostul partid de guvernămînt: moţiunea asupra agriculturii. Aceasta a fost respinsă. Dar problemele agriculturii rămîn. Şi, din păcate, rămîn extrem de încurcate.

Agricultura se află într-un dezastru instituţional. Practic nici una din instituţiile necesare funcţionării sectorului agricol într-o economie de piaţă nu există în România. Regimul proprietăţii este departe de a fi clarificat. Nu există o concepţie unanim acceptată asupra rolului şi locului proprietăţii private şi respectiv proprietăţii publice, atît cît este ea necesară, în agricultură. Juridic, problema se află pe un nisip mişcător. Nu există reglementări pentru vînzarea-cumpărarea pămînturilor, iar aspectele practice ale arendării se află încă în confuzie. Nu există instituţia ipotecii în agricultură şi, prin consecinţă, creditarea agricolă – care în mod normal se face prin garantarea cu pămînt sau cu producţie – nu operează. Nu există de fapt un sistem de finanţare a agriculturii.

Reforma „calului-măgar"

Fostul partid de guvernămînt n-a dus la capăt reforma în agricultură – o reformă de altfel prost începută încă de pe vremea guvernării Roman –, ba, dimpotrivă, a lăsat totul în agricultură în situaţia de nici cal, nici măgar. A fost privatizat pămîntul, dar nimic aproape din echipamentele agricole sau serviciile pentru lucrări agricole şi pentru preluarea recoltei.

Mai rău, pămîntul este doar în principiu, într-o bună parte, în proprietate privată, pentru că nu este şi din punct de vedere juridic, neexistînd distribuite toate titlurile de proprietate. Neexistînd titluri de proprietate, pămîntul nu poate fi pus garanţie pentru dobîndirea de credite agricole. Şi fără credite agricole – măcar pentru finanţarea lucrărilor agricole pînă la strîngerea şi valorificarea recoltei – nu se poate face agricultură. Iar credite agricole garantate nu cu pămînt, ci cu case sau, eventual, maşini nu pot fi operaţionale.

Încă şi mai grav, neexistînd titluri de proprietate pentru toţi posesorii în drept de pămînt şi neasigurîndu-se reglementări legale pentru vînzarea-cumpărarea pămîntului, nu se poate soluţiona cea mai constrîngătoare problemă a agriculturii româneşti actuale care derivă din aplicarea *Legii fondului funciar*: fărîmiţarea deosebit de accentuată a terenurilor agricole. Proprietatea medie a ajuns doar la 1,3 hectare, suprafaţă pe care nu poate în mod obiectiv să se practice o agricultură eficientă. Unica soluţie este concentrarea pămîntului prin vînzare-cumpărare liberă, cu singura condiţie ca pămîntul să fie cultivat. Dar această concentrare a pămîntului nu este realizabilă dacă pămîntul nu se poate vinde şi cumpăra şi dacă nu există titluri definitive de proprietate pentru posesorii de drept.

Noile reguli ale jocului

Situaţia instituţională din agricultură este atît de încurcată, încît pînă şi încercările de a se intra pe un făgaş de normalitate sînt dificile rău de tot, chiar dacă noua guvernare a renunţat să le complice şi mai mult. Căci, dincolo de alte implicaţii politice şi sociale, o eventuală modificare a *Legii fondului funciar* pe linia măririi suprafeţei maxime la dispoziţia unui titular de la 10 ha la 50 ha ar fi antrenat o reamestecare a cărţilor în distribuţia pămînturilor şi, deci, o amînare din nou – poate ani de zile – a punerii la punct a unui sistem operaţional de vînzare-cumpărare şi arendare a pămînturilor şi de ipotecare-creditare agricolă.

Agricultura reprezintă sectorul în care, prin aplicarea programului Ciorbea, regulile jocului, îndeosebi cele privind finanţarea, ar urma să se schimbe de departe cel mai radical.

Fostul sistem de finanţare a agriculturii – care era de o absurditate nicăieri întîlnită în lume – ar urma, în principiu, să fie abandonat. Numai că cel ce ar urma să fie pus în loc – sau cu pretenţia de a fi pus în loc – este nu numai nerodat, dar poate reprezintă în sine doar o ipoteză. Şi este foarte probabil că nu va funcţiona, cel puţin în acest an agricol. Oricum, acesta pare încropit la iuteală, dovedindu-se – chiar dacă afirmaţia n-o fi probabil valabilă în general – că, cel puţin în materie de agricultură, actualul guvern nu avea pregătit nici un program propriu.

În trecutul sistem erau prevăzute de la buget două categorii de alocaţii pentru agricultură. Unele erau practic sume puse la dispoziţia producătorilor de grîu, lapte, carne de porc şi de pui pentru a se putea practica preţuri administrate la aceste produse, iar celelalte erau fonduri pentru susţinerea dobînzilor subvenţionate, mai precis a diferenţelor dintre dobînda pieţei şi dobînzile mai mici cu care erau acordate creditele pentru desfăşurarea campaniilor agricole. Cu destulă nonşalanţă, fostele guverne numeau aceste sume „subvenţii" pentru agricultură.

Cert este însă că derularea propriu-zisă a campaniilor agricole într-un segment important al culturii cerealelor avea loc prin linii de credit lansate de Banca Naţională prin băncile comerciale de stat, în special prin Banca Agricolă, care erau direcţionate în principiu către agricultură (vom vedea dacă şi ajungeau acolo), dar care, în mod clar, aveau ca sursă emisiuni monetare fără acoperire. Deci, era vorba, în fond, de o finanţare a agriculturii prin inflaţie. Totul era o absurditate.

În noul sistem, Banca Naţională ar urma să fie scoasă din afacere. Sumele pentru practicarea unor preţuri administrate dispar, întrucît preţurile se liberalizează, iar susţinerile de la buget pentru dobînzi mai scăzute ar urma să fie abandonate în favoarea unor precare facilităţi către bănci, pentru a acorda, ele, credite cu dobînzi eventual sub dobînda curentă.

Rămîne însă ca, de la buget, să fie alocate sume – de altfel din ce în ce mai scăzute – pentru achiziţionarea de îngrăşăminte şi seminţe şi pentru preluarea unei părţi din recoltă. Un sistem, încă nespecificat, de cupoane ar urma, cu susţinere de la buget, să înlesnească producătorilor agricoli, începînd cu campania de toamnă, procurarea la preţuri mai mici de produse şi servicii industriale necesare desfăşurării activităţii lor.

Oricum, nu poate fi vorba de subvenţii

Şi actualul guvern numeşte, tot cu nonşalanţă, aceste sume alocate de la buget „subvenţii" pentru agricultură.

Despre subvenţii pentru agricultură – indiferent că la acestea fac referire noile, sau vechile, autorităţi – nu poate fi însă vorba în România. Pentru a exista subvenţii destinate unei activităţi, trebuie să existe alte activităţi de la care să se ia banii. Ca să existe subvenţii pentru agricultură, trebuie să existe o industrie care să fie în stare să cedeze din venitul ei agriculturii. Aşa se petrece în toate ţările – să reţinem, **numai industrial dezvoltate** – unde într-adevăr agricultura este subvenţionată. Şi este subvenţionată de către industrie. Pentru că acolo industria este în stare să facă aşa ceva. Nu este, din păcate, cazul României. Industria românească nu este în stare să se ţină ea pe picioarele proprii şi, deci, nu are cum să subvenţioneze agricultura.

Agricultura românească a fost, dimpotrivă, oprimată de industria românească şi continuă să fie oprimată de aceasta. Industria absoarbe bani din agricultură, şi nu agricultura este cea subvenţionată de către industrie. Tot ceea ce eventual pleacă de la buget sau tot ceea ce pleca de la Banca Naţională în principiu spre agricultură, dacă nu ajungea direct în industriile şi activităţile industriale legate de agricultură, ajungea oricum indirect în industrie, prin fenomenul bine cunoscut al foarfecelui preţurilor.

După 1990, creşterea preţurilor la produsele agricole a fost de 195 de ori, dar cea la produsele industriale necesare activităţii agricole a fost de 300 de ori. Comentariile sînt de prisos. Aşa că trebuie să ştim despre ce vorbim! Cînd vom putea avea într-adevăr de-a face în România cu subvenţii pentru agricultură înseamnă nu numai că am terminat tranziţia prin care tot rătăcim, dar şi că am ajuns undeva la un nivel înalt de dezvoltare. Mai trebuie pentru aceasta să aşteptăm, poate chiar Paştele cailor!

În condiţiile calului-măgar care a existat pînă acum în agricultura românească, aşa-zisele „subvenţii" pentru agricultură, indiferent dacă sursa lor a fost bugetul de stat sau emisiunile monetare ale Băncii Naţionale, au avut ca ţintă doar în principiu agricultura, în fapt fiind destinate industriilor sau activităţilor industriale legate de agricultură. Mai precis, aveau ca obiect să achite diferitelor industrii implicate produsele şi serviciile livrate agriculturii şi pe care aceasta nu era în măsură să le plătească tocmai din cauza spolierii la care era supusă de industrie prin impunerea de preţuri şi tarife jecmănitoare la respectivele produse şi servicii. În felul acesta, indirect – în parte pe seama populaţiei şi în parte pe seama agriculturii înseşi – se efectuau însă, de bine de rău, lucrările din campaniile agricole într-un anumit segment al culturii cerealelor (pe terenurile sectorului de stat, precum şi pe o parte, greu precizabilă, dar oricum puţin importantă, din terenurile private). Cu aceste „subvenţii" erau întreţinute de asemenea combinatele de stat pentru creşterea puilor şi porcilor, cele mai multe din ele falimentare şi cu datorii probabil niciodată posibil de rambursat. Din sumele pe care bugetul şi Banca Naţională le-au disponibilizat pentru agricultură în 1996, peste 80% au ajuns în sectorul agriculturii de stat, care dă numai 13% din producţie. Aşa că sistarea creditării prin inflaţie oricum nu afectează grosul producţiei agricole şi nu prea loveşte în sectorul privat din agricultură, care nu beneficia, sau beneficia derizoriu, de aşa-zisele „subvenţii". Nu este greu de realizat cine de fapt plînge pe umerii agriculturii în condiţiile sistării creditării prin inflaţie!

O ipoteză: creşterea producţiei sub presiunea importurilor

Să vedem însă ce ar putea să se întîmple în condiţiile noului sistem? Aceia ce se consideră cei mai loviţi – reprezentanţii structurilor de tip mafiot din jurul agriculturii, indiferent dacă din industriile şi activităţile industriale legate de agricultură sau din reţeaua de colectare a cerealelor, în buzunarele cărora dispăreau în bună măsură aşa-numitele „subvenţii" şi credite pentru agricultură – se vor strădui să arate că, în noul sistem, agricultura nu poate funcţiona şi că va trebui să se revină la vechiul sistem.

Se vor repezi cu nişte preţuri ameţitoare pe bieţii ţărani, astfel încît aceştia, învăţaţi şi ei deja la şcoala filmelor americane care umplu serile pe micile ecrane, le vor spune „bye-bye" şi „să ne vedem la anul", că pentru noi tot mai încropim ceva de mîncare, dar să vedem ce faceţi voi!

Evident, producţia în sectorul de stat va resimţi un şoc, dar şi agricultorii particulari vor fi indirect afectaţi, întrucît nu vor avea de unde să achite tarifele substanţial sporite pentru executarea lucrărilor agricole. Aşa că este foarte posibil ca, în această primăvară, multe şi multe pămînturi să rămînă nelucrate, şi nu pentru că industria ar fi redus cumva subvenţiile către agricultură, ci pentru că, încercîndu-se un moment al adevărului, „minunata" industrie românească va fi demonstrat că, dacă nu de altceva, este oricum în stare să pună definitiv la pămînt agricultura românească. Şi să dea Dumnezeu să ne înşelăm noi, dar speranţa pe care şi-o pune guvernul Ciorbea în faptul că, prin reducerea substanţială a taxelor vamale la produsele agricole, importurile vor exercita o presiune hotărîtoare în direcţia stimulării producţiei interne şi reducerii costurilor la aceasta este mai mult o ipoteză. Frumoasă, dar o ipoteză!

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuti politici şi veterani de război:
- Numai **6.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **54%**);
- Numai **5.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **62%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
- **7.500 lei** pe 3 luni (reducere **42%**), cu expediere la domiciliu;
- **6.500 lei** pe 3 luni (reducere **50%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.* Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

ANDREI CORNEA

Între „se spune" şi „puncte-puncte"

– despre lipsa de rigoare în comentariile politice –

Lipsa de rigoare în declaraţii şi în acţiuni, un mod nebulos, neclar de a pune şi de a rezolva numeroase probleme au caracterizat adesea comportamentul fostei puteri şi, din păcate, ele nu au dispărut nici din cel al actualei puteri. Dar ele apar cu o frecvenţă îngrijorătoare şi în comentariile de presă, inclusiv în cele apărute în cele mai importante publicaţii ale ţării, care, totuşi, se întrec în a le reproşa noilor guvernanţi incoerenţele. Nu numai, deci, că mulţi critici cad în păcatul celor criticaţi, ştirbind astfel în chip regretabil ascuţişul criticii lor, dar „făcătorii" opiniei publice, abdicînd nu o dată de la necesitatea de a da contur ferm ideilor, nu mai pot explica limpede cititorului cum se decupează principalele lor opţiuni şi alternative. Totuşi, dacă această lipsă de rigoare a comentatorilor s-ar datora doar nepriceperii, grabei, oboselii, ea ar mai putea fi iertată; însă mă tem că uneori există o voinţă expresă de a crea ceaţă şi de a presăra confuzii. E o voinţă născută, cred eu, din întîlnirea dintre o anumită viziune despre lume şi teama de a o mărturisi cu francheţe.

Un bun exemplu de astfel de comentariu, scăldat în vag atunci cînd e să argumenteze, altminteri foarte acidulat cînd vrea să critice, este cel al d-lui Dumitru Tinu, din *Adevărul* din 10 martie a.c., intitulat „KGB incită la... reîntregirea României".

Un comentariu bazat pe zvonistică

Dumitru Tinu şi ziarul ce-l conduce au militat, în anii trecuţi, împotriva Hotărîrii 1201 a Consiliului Europei şi a includerii ei în tratatul româno-ungar. Anul trecut, cînd semnarea acestui tratat, cu includerea Hotărîrii, s-a precipitat, ei au cerut amînarea semnării, deşi ştiau că, fără aceasta din urmă, orice speranţă de a intra în NATO este compromisă din start. Acum, Dumitru Tinu recidivează: nu doreşte grăbirea semnării tratatului cu Ucraina, mai ales în cazul în care partea română va renunţa la vechile sale intenţii de a cere includerea în tratat a unei *referinţe la pactul Molotov-Ribbentrop*. D-l Tinu ştie bine, îmi închipui, că nesemnarea acestui tratat poate totuşi diminua şansele României de a intra în NATO, şanse care oricum nu sînt extraordinar de mari, chiar dacă nici semnarea sa nu le va mări automat. Dar Dumitru Tinu preferă să nu semnăm un tratat care, prin neincluderea referinţei, presupun, ar recunoaşte expres pierderea Bucovinei şi a Basarabiei de sud (aşa cum, mai an, dorea să nu fi semnat tratatul cu Ungaria, care acorda – credea domnia sa – drepturi prea mari minorităţii maghiare), fie şi cu riscul de a rămîne pe dinafara alianţei atlantice. Interesul naţional, citit după Dumitru Tinu, nu este, cu prioritate, să ajungem în NATO, ci să refacem România Mare. Iar a renunţa explicit la nostalgiile României Mari, prin abandonarea „clauzei Molotov-Ribbentrop", este, după domnia sa, impardonabil.

Aşa fiind, iată că d-l Tinu a auzit un zvon: cică d-l Constantinescu ar fi declarat la o întîlnire cu investitorii străini că *„România va renunţa la Bucovina, la sudul Basarabiei şi la Insula Şerpilor"* pentru a obţine semnătura Ucrainei pe tratat. La început, d-l Tinu n-a crezut şi – scrie el – *„nici acum nu-mi vine să cred"* că e chiar aşa de lată. Şi, fiindcă nu crede o aşa enormitate, d-l Tinu începe să adune argumente strașnice pentru necredinţa sa: mai întîi, o astfel de renunţare explicită nu ar fi necesară, căci NATO nu ar cere-o, dat fiind că Ucraina nu este printre candidaţii la NATO. (Fals, NATO cere reglementarea relaţiilor cu *vecinii*, şi nu doar cu vecinii-candidaţi, aşa cum d-l Tinu vrea să ne facă să credem.) Apoi, oricum, chestiunea ar fi prea „complexă" pentru a fi rezolvată în grabă. Mai mult, zvonul cu pricina e greu de crezut, fiindcă tratatul cu Ucraina – ştie d-l Tinu din sursă sigură – a şi fost finalizat. D-l Constantinescu n-ar avea nici un motiv să supraliciteze, căci este preşedintele ţării şi nu oratorul de pe vremuri din balconul Universităţii. (Ar avea motiv: diplomaţia românească a dorit multă vreme includerea în tratat a unei referiri la pactul Molotov-Ribbentrop, ceea ce în ochii ucrainenilor semăna a revizionism. Ceea ce a spus, eventual, preşedintele – şi foarte bine dacă a făcut-o – este că România a abandonat referirea la istorie, ceea ce uşurează încheierea tratatului.) Dar, continuă editorialistul, nici ucrainenilor nu le-ar veni să creadă că România ar putea face o aşa greşeală şi *„se freacă la ochi sau îşi dau palme ca să se convingă că nu visează, pentru că nu-mi imaginez să le fi trecut vreodată prin cap că România va spune în faţa lumii întregi că renunţă la şi la"*. Argument de fier!

Cînd interesul naţional nu e intrarea în NATO

Dar a declarat sau nu măcar preşedintele cele în cauză? Mister. D-l Tinu repetă că nu crede şi aduce şi argumentul de bază: îl ştie pe preşedinte cu destul simţ al politicii încît *„să nu ignore cu dispreţ starea de spirit a populaţiei"*. Or, românii, *„acceptînd realităţile istorice, nu pot să-şi rupă inima în două"*. Mai plat spus, românii pot recunoaşte pe moment frontierele existente, dar nu vor admite niciodată explicit, printr-un tratat sau printr-o declaraţie oficială, renunţarea de principiu la reîntregirea ţării în hotarele României Mari. Mai bine fără NATO! Nemţii au putut renunţa la fostele lor teritorii poloneze şi la Prusia Orientală, polonezii la fostele lor teritorii din Ucraina, chiar şi ungurii au renunţat la visul de a revizui Trianon-ul, numai România trebuie să se ţină tare – crede d-l Tinu. Iar dacă vreun conducător le-ar cere să-şi calce pe inimă – e de rău!

Aici d-l Tinu devine ceva mai precis: un comunicat al MAE care condamnă apariţia unor afişe ce atacă semnarea tratatului cu Ucraina îi aminteşte fostului redactor al *Scînteii* de comunicatele anilor '50. Încă puţin, spune d-l Tinu, şi începe teroarea împotriva celor care cîrtesc, acuzaţi – acum, chipurile – de a fi agenţii KGB. Iar aici d-l Tinu exultă, descoperind ridicolul comunicatului MAE („marca Severin"): cum să vrea ruşii să ne împiedice să semnăm un tratat *„prin care* (românii) *să piardă definitiv şi pentru totdeauna teritorii smulse chiar de ei, de ruşi"*. (Observaţii: 1. Parcă era vorba despre tratatul cu Ucraina, şi nu cu Rusia. 2. Nu numai România, dar şi Rusia are probleme teritoriale cu Ucraina. 3. Semnăm sau nu semnăm, Bucovina sau sudul Basarabiei nu le vom mai recupera. Dar dacă nu semnăm, fiindcă, deşi acceptăm frontierele existente, nu voim să renunţăm şi la nostalgiile istorice, mai îngreunăm cu ceva intrarea în NATO, ceea ce nu e de natură a supăra Rusia.)

Aşadar – zice d-l Tinu –, represiunea stă după colţ: întîi sînt ameninţaţi cei ostili semnării rapide a tratatului cu Ucraina, mai apoi poate veni rîndul şi celor care se plîng că e piinea prea scumpă. Poate da, poate ba, dar preşedintele să bage bine de seamă: ar putea sfîrşi rău, ca ştim noi cine – se pronunţă, sfătos şi insinuant, d-l Tinu în încheierea articolului.

Ce mai poţi spune: că editorialistul *Adevărului* îl acuză pe d-l Constantinescu de nesăbuinţă politică? Nicidecum – doar totul e un zvon, vorbe de clacă, în care autorul spune mereu că nici nu crede. Că d-l Constantinescu e înviñuit de a ignora starea de spirit a populaţiei? Nu – e de necrezut. Susţine d-l Tinu că e mai bine să abandonăm visul României Mari, spre a putea obţine aderarea la NATO? Nu – domnia sa afirmă doar că românii *„nu pot să-şi rupă inima în două"* şi că *„nu este cuiva dat să le ceară vreodată acest lucru"*. Aşa cum nimeni nu ar putea spune nici că d-l Tinu îi evocă actualului preşedinte al României soarta lui Ceauşescu, căci numele acestuia absentează.

De unde să-l iei pe un astfel de jurnalist, cum să-l critici? Cum să te opui unui articol care începe cu „se spune" şi se încheie cu „puncte-puncte" şi unde autorul afirmă repetat că nu crede în realitatea declaraţiei la care, totuşi, se referă continuu?

Eu cred că Dumitru Tinu nu îndrăzneşte să-şi spună răspicat opinia că aderarea la NATO nu-i o prioritate pentru România şi nici să acuze clar guvernul de încălcare, chipurile, a interesului naţional pentru că nu optează ca el. Se teme domnia sa cumva, aşa cum o şi sugerează, de o represiune politică, de cenzură, se teme că i se va închide ziarul şi va sfîrşi în temniţă? Cîtuşi de puţin. Motivul real este cu totul altul: vorbind răspicat, clar, abandonînd vagul şi insinuările, expunîndu-şi limpede propriul punct de vedere, el ar părea multor cititori că se apropie periculos de mult, nu atît de România Mare, cît de *România Mare*. Efectul ar putea fi pierderea acestor cititori. Modelul, nu prea glorios, a fost trasat de Ion Cristoiu. Pentru a-l evita, d-l Tinu se preface că ascultă de zvonuri în care nu crede şi vorbeşte în bobote. Grija pentru tiraj nu-i de neînţeles în aste timpuri grele. Nici dreptul omului de a avea un punct de vedere anti-NATO nu-i în discuţie. Ce-i mai greu de înţeles este că, încercînd un marıaj morganatic între grijă şi drept, un mare cotidian poate sacrifica şi curaj, şi rigoare, şi responsabilitate pentru cititor.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

Săptămîna politică pe scurt

Luni 10 martie

• Regim normal pentru *Legea 18*

Camera Deputaţilor a votat cererea PNŢCD de renunţare la procedura de urgenţă privind dezbaterea proiectului de lege privind modificarea *Legii fondului funciar*.

Marţi 11 martie

• Guvernul a analizat legile reformei

Într-o şedinţă extraordinară, executivul a anunţat definitivarea cadrului legal pentru aplicarea programului de reformă, respectiv un pachet de 99 de legi.

• Delegaţie NATO la Bucureşti

Secretarul general adjunct pentru politica şi planificarea apărării din cadrul NATO, Anthony Cragg, a apreciat că România va putea îndeplini pînă la sfîrşitul lui 1997 cele 19 obiective de interoperabilitate cu armatele statelor membre ale NATO.

Miercuri 12 martie

• Premierul Victor Ciorbea la Budapesta

Relaţiile româno-maghiare au cunoscut un maxim prin vizita la Budapesta a primului-ministru Victor Ciorbea. Ungaria va sprijini România în tentativa sa de aderare la NATO şi este interesată de întărirea relaţiilor bilaterale.

• Recomandare pentru ridicarea imunităţii

Comisia juridică de disciplină şi imunităţi a Camerei Deputaţilor a recomandat ridicarea imunităţii parlamentare a deputatului PUNR Nicolae Bud.

• C.V. Tudor are ridicată imunitatea

Cu 77 de voturi pentru, Senatul a adoptat un amendament la Hotărîrea precedentului Parlament, prin care se hotărîse ridicarea imunităţii parlamentare a liderului PRM, C.V. Tudor. Opoziţia a refuzat să voteze acest „abuz juridic".

Vineri 14 martie

• PDSR atacă compromisurile pro-maghiare

PDSR apreciază ca deosebit de grav faptul că guvernul are intenţia de a crea secţii distincte în cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai". PDSR a acuzat şi mesajul premierului Victor Ciorbea, adresat maghiarimii cu ocazia zilei de 15 martie.

• V. Măgureanu are un nou adjunct

Prof. Mircea Gheordunescu a fost numit adjunct al directorului SRI. Fost membru PNŢCD, M. Gheordunescu se va ocupa în cadrul SRI de probleme de învăţămînt.

Sîmbătă 15 martie

• Guvernul a aprobat proiectul de buget

Executivul a adoptat proiectele de lege privitoare la bugetul de stat şi la bugetul asigurărilor sociale de stat pe anul 1997. Peste 10% din PIB va fi acordat protecţiei sociale, pentru sănătate se va aloca 2,4%, pentru învăţămînt, 4%, agricultură, 2,3% etc.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

Emil Constantinescu în Cehia

Între 10–11 martie 1997, preşedintele Emil Constantinescu a efectuat o vizită oficială în Republica Cehă. Vizita a debutat cu o întîlnire cu preşedintele Václav Havel, care şi-a declarat sprijinul pentru eforturile de integrare europeană a României, arătînd că această cursă pentru NATO e o formă de cooperare între ţări cu interese comune.

Preşedintele Emil Constantinescu a mulţumit Cehiei pentru sprijinul acordat în vederea aderării României la CEFTA şi Iniţiativa Central-Europeană şi a arătat că ţara noastră constituie o zonă necesară de legătură între centrul Europei şi spaţiul economic al Mării Negre. În acest sens, România oferă serioase oportunităţi de afaceri, în perfectă concordanţă cu interesele Cehiei.

După întîlniri cu premierul şi ministrul de Externe ceh, ca şi cu oameni de afaceri, preşedintele Constantinescu a ţinut o conferinţă de presă la sediul postului de radio Europa Liberă, unde a pledat din nou pentru cauza integrării României în Alianţa Nord-Atlantică. **(M.C.)**

GABRIEL ANDREESCU

Declaraţiile ÎPS Corneanu şi colaboraţionismul Bisericii Ortodoxe Române

În ediţia de luni 10 martie, *România liberă* a publicat un interviu cu ÎPS Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului. Anunţat timp de mai multe numere sub titlul *„dezvăluiri senzaţionale despre colaborarea unor înalţi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe cu Securitatea"*, interviul a răspuns aşteptărilor cititorului. Pentru prima dată, un înalt ierarh al Bisericii Ortodoxe face declaraţii **substanţiale** cu privire la responsabilităţile vîrfurilor instituţiei bisericeşti.

Interviul a fost posibil datorită eforturilor lui Ion Zubaşcu, care nu se află la prima sa apariţie publicistică merituoasă. Este, într-un fel, neaşteptat că *România liberă*, promotoare, prin paginile puse la dispoziţie Fundaţiei Anastasia, a spălării păcatelor înalţilor ierarhi (începînd cu Patriarhul Teoctist), face acest gen de investigaţii. Mai mult, interviul cu ÎPS Corneanu a apărut după editorialul de sîmbătă 8 martie, semnat de Roxana Iordache, a cărui exaltare promonarhică-proortodoxă încălca decenţa intelectuală.

Să revenim însă la declaraţiile Mitropolitului Banatului. Înalt Prea Sfinţia Sa Nicolae Corneanu aminteşte de participarea la şedinţele FDUS (Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste). În astfel de ocazii era obligat să citească texte – pregătite de alţii – cu elogii la adresa lui Nicolae Ceauşescu. El recunoaşte că a semnat caterisirea a cinci preoţi de la Mitropolia Banatului, care în 1981 au adresat Patriarhului Iustin Moisescu o „Mărturie de Credinţă", reproşînd „prostituarea Bisericii Ortodoxe". Împreună cu Antonie Plămădeală, a trimis Consiliului Ecumenic al Bisericilor o telegramă în care îl acuza pe părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa de multe rele, printre care şi de faptul că a fost legionar. Ca responsabil pentru comunităţile româneşti din Europa occidentală, ÎPS Corneanu făcea dese drumuri în regiune, după care scria rapoarte la Departamentul Cultelor şi la Patriarhie. În străinătate avea legături cu ierarhi ai acestor comunităţi, precum Episcopul Valerian Trifa şi diplomaţi cu sarcini speciale.

Rămîn la aceste „mărturisiri" din interviu. Ele sînt cu atît mai impresionante cu cît Mitropolitul Banatului a fost, în aceşti şapte ani, unul dintre cei mai convingători ierarhi ai Bisericii Ortodoxe. Raporturile dintre biserici, atmosfera ecumenică creată în Timişoara constituie un veritabil model. Singurul mitropolit care a făcut paşi autentici spre reconcilierea cu Biserica Greco-Catolică! I se dusese faima, cum spunea în interviu, de „monarhist, antipedeserist". De altfel, răspunsurile date întrebărilor lui Ion Zubaşcu păstrează distincţia imaginii sale publice create după revoluţie: *„Pe mine, acest lucru* (elogiile la adresa lui Ceauşescu) *m-a împovărat, în conştiinţa mea. De aceea, astăzi, sînt gata oricînd, în orice împrejurare, să-mi cer iertare tuturor celor care m-au auzit atunci"*. Sau: *„Evident c-am greşit. E unul dintre motivele pentru care eu m-am simţit vinovat. Nu vreau să exagerez, dar mi-am exprimat părerea de rău ca nimeni altul"*.

Desigur, problema de conştiinţă a ÎPS Nicolae Corneanu trebuie privită cu toată gravitatea. Şi totuşi, nu aspectul personal, al „colaboraţionistului Corneanu", mă face să consider interviul publicat de *România liberă* ca unul dintre cele mai importante documente din aceşti ani. Ci cîteva adevăruri care apar **limpede** din interviu. Lucruri pe care le bănuiam, desigur, aproape toţi, dar care niciodată nu au avut o confirmare atît de limpede. Şi anume: 1) **toţi** înalţii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe au colaborat, într-un fel sau altul, cu Securitatea; 2) nici un înalt ierarh nu putea să-şi păstreze poziţia fără să se supună acestei colaborări. ÎPS Nicolae Corneanu nu enunţă exact ceea ce am spus mai sus, dar ansamblul interviului său demonstrează că aceasta era situaţia.

Nu o să pun acum întrebarea de ce au colaborat cu Securitatea înalţii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe. De ce „întîimergătorii" altor biserici au acceptat condiţia de martir, iar ai noştri nu. Chestiunile acestea merită o dezbatere separată. Dar opinia publică ar trebui să fie în cel mai înalt grad interesată (în contextul declaraţiilor Mitropolitului Banatului) de faptul că aceşti înalţi ierarhi, după revoluţie: 1) nu au mărturisit; 2) au păstrat legăturile lor anterioare. O astfel de legătură „notabilă" este numită în interviu: actualul director al Băncii Internaţionale a Religiilor, Ion Popescu, anterior director în Ministerul Cultelor, apoi prezent pe nu ştiu ce fel de funcţie la ambasada noastră de la Paris etc. „Aranjamentele" pe care le are Banca Internaţională a Religiilor cu aşezămintele Patriarhiei sînt vizibile. Desigur, nu pot fi vizibile legăturile ierarhiei ortodoxe cu lumea ocultă a serviciilor secrete, a factorilor de decizie în poziţii oficiale, ori a celor care reprezintă mafia politică.

Mă întreb încă o dată, după recentele dezvăluiri, cum se face că înalţii ierarhi s-au asociat în aceşti ani cu tot ceea ce a fost contrar modernizării României, ieşirii ei în lume, adecvării ei la lumea europeană? Cum se face că Biserica Ortodoxă a oferit tocmai lui Hillary Clinton spectacolul acela jenant, al atacului împotriva Martorilor lui Iehova? Sînt semnificative mijloacele la care Biserica Ortodoxă face apel, să-şi promoveze uneori „ideile" acolo unde nu este de natura ei să intervină. Am în minte activitatea Asociaţiei Studenţilor Creştini Ortodocşi din România (ASCOR) şi campaniile lor îndreptate împotriva homosexualilor (implicit obligaţiilor faţă de Consiliul Europei), a legii privind cumpărarea terenurilor de către străini sau, acum, îndreptate împotriva Tratatului cu Ucraina. Fluturaşii şi declaraţiile lor privind trădarea actualilor guvernanţi, prin încheierea tratatului cu ţara aflată în centrul de interes al NATO, au fost deosebit de vocale. Această organizaţie nu poate avea nici o iniţiativă care să nu primească aprobarea ierarhiei Ortodoxe. Ea este mîna dreaptă a Patriarhiei. Iar dacă Patriarhia are scenariul ei privind relaţiile României cu vecinii, iar în fruntea Patriarhiei se află foşti colaboratori ai Securităţii, mă întreb din nou, în final: **ce face d-l Virgil Măgureanu?** Adusesem în discuţie, într-un număr anterior al revistei *„22"*, tema ziariştilor dubioşi, legaţi prin toate firele de SRI, care porniseră cruciada lor împotriva noii politici externe româneşti, administrată de preşedintele Emil Constantinescu şi ministrul de Externe, Adrian Severin. Iată, aceeaşi campanie, cu aceeaşi miză, susţinută acum de către braţul tînăr şi disciplinat al Patriarhiei. Al unei instituţii prea strîns legate, cum confirmă astăzi interviul cu ÎPS Corneanu, de foştii şi actualii colegi ai directorului SRI. Pot înţelege hotărîrea lui Emil Constantinescu şi a forţelor politice pe care le reprezintă, de a-l menţine pe Virgil Măgureanu în aceeaşi funcţie. Dar numai dacă experimentatul conducător al Serviciului nostru de informaţii dă în fiecare zi o probă de loialitate. Mi-e teamă că nu o arată, exact în chestiunile care privesc opţiunea de fond, a interesului nostru naţional.

P.S. Chiar în ziua cînd terminam acest articol, joi 13 martie, Patriarhul Teoctist lansa un „Apel la reconciliere şi unitate cu Biserica Greco-Catolică". Ideea ca atare şi limbajul vorbind despre „armonia şi cooperarea interetnică, interconfesională şi religioasă" ar sugera o schimbare de proporţii în logica Bisericii Ortodoxe. Aş vedea şi în acest eveniment efectul de cutremur al dezvăluirilor Î.P.S. Corneanu. Ce să răspundă ei, foştii colaboratori ai Securităţii, cînd în faţă li se vor pune numai probe ale comportamentului lor trufaş şi intolerant?

EMIL HUREZEANU

Mărturisirea

În Biserica Ortodoxă, prima zi a Postului Paştelui, şi aceasta a fost la 10 martie, mai este numită şi „lunea curată". Începutul perioadei care ne desparte de Duminica Învierii este, cu deosebire, a primenirii trupeşti şi sufleteşti. Semnificaţiile religioase ale mărturisirii fostei sale colaborări cu Securitatea, în paginile *României libere*, la 10 martie, sînt depăşite sau rotunjite, în cazul penitentului – Mitropolitul Banatului, Nicolae Corneanu –, de neobişnuita seninătate cu care înaltul ierarh îşi asumă public grave răspunderi, în paginile unui mare ziar, şi nu la adăpostul şoaptei duhovniceşti. Credincioşi sau nu, pregătiţi să ne spovedim nu sîntem, în general, decît în intimitate: a propriilor noastre gînduri şi amintiri sau a confidenţelor limitate făcute între prieteni şi apropiaţi. Iată de ce mărturia aşternută pe o pagină de ziar a unuia din capii Bisericii Ortodoxe Române este, nu doar prin ea însăşi, extraordinară. Preotul se-ntoarce cu faţa descoperită spre comunitate, spunîndu-i că a greşit şi că-i pare rău. România ultimilor 7 ani de exorcizări disimulate, în prezenţa vechilor păcate şi păcătoşi din amvoanele democraturii, n-a mai cunoscut un exemplu asemănător.

Se vorbeşte mult, în ultimul timp, de nevoia unei legi bune a accesului la propriul dosar de Securitate, după modelul german al aşa-zisei „administraţii Gauck". O astfel de lege nu va duce la vindecări morale absolute, ci la îndreptări parţiale ale adevărului. Dorinţa legiuită de îndreptare a adevărului asigură cel mai bun climat al vindecărilor morale. Au trecut peste 7 ani de la căderea oficială a ceauşismului, dar nimeni nu crede în România că se poate aniversa prăbuşirea Securităţii, braţul vînjos, scurt şi lung, după nevoi, al fostei dictaturi. Atîta vreme cît dosarele fostei Securităţi au fost gestionate şi conservate de copia sa clonată, sînt motive să credem că o lege a accesului la dosarul personal ar putea deveni opţiunea de a te privi într-una din acele oglinzi de iarmaroc care-ţi redă chipul, dar deformat, uneori hazliu, întotdeauna monstruos. Desigur, într-o societate laică şi liberală, mărturisirea vinovăţiei, oricare ar fi ea, nu se poate transforma în izvor de drept – cum spun juriştii –, şi cu atît mai puţin ar putea ea ţine locul unei legi.

Problema colaborării cu fosta Securitate a fost, şi în RDG şi în România ceauşistă, extrem de complexă. Nomenclaturiştii de partid, slujitorii propagandei regimului, colaboraţioniştii şi profitorii acestuia, sicofanţii cultului personalităţii, de exemplu, n-au colaborat, desigur, cu Securitatea. Ei au fost însăşi Securitatea. Aşa s-a explicat paradoxul grotesc care l-a făcut pe Adrian Păunescu, un Nicolski moral al ceauşismului, să-l acuze pe Corneliu Coposu de „colaborare cu Securitatea".

Dar dacă pînă şi membri de partid obişnuiţi erau protejaţi de Securitate (informatorii acesteia recrutîndu-se dintre nemembrii de partid), în România a funcţionat un angrenaj monstruos al implicării în culpabilitatea structurală a regimului comunist şi ceauşist. Organ de stat şi judiciar, Securitatea a devenit treptat şi un fel de alternativă insidioasă, un alibi deformat al identificării deviate dar psihologic explicabile, cu autoritatea, prin complicităţi limitate nu doar la vinovăţie, ci şi la facilităţi în sistem: paşapoarte, promovări profesionale şi chiar posibilitatea de a mima, uneori chiar în prezenţa securistului, un anume criticism al absurdităţilor regimului. Culpabilizarea a devenit astfel cu atît mai desăvîrşită, cu cît servituţii impuse i s-a alăturat inevitabil şi nepieritoarea servitute voluntară. Informatorul sau agentul au venit treptat în întîmpinarea delaţiunii, uneori chiar cu gîndul că participă la un proces superior, secret, deci şi seducător, de selecţie şi igienă într-un sistem altminteri cumplit. Astfel de raţionamente s-au făcut mereu, în ultimii ani, îndeosebi în Germania, unde şi moştenirea fostei poliţii secrete a fost prelucrată cu extremă rigoare. Aici, de exemplu, în chiar ultimii ani, s-a constatat că foşti informatori Stasi continuă să-i viziteze, de bunăvoie, pe foştii lor ofiţeri de legătură, cărora le povestesc ce li se mai întîmplă în prezent. Psihiatrii vorbesc în acest caz de dependenţe psiho-sociale de structură activată, care-şi caută energiile şi în absenţa organelor imperative de odinioară.

Oricît ar fi însă lucrurile de complicate, există şi cîteva certitudini. Primii vinovaţi au fost responsabilii comunişti şi angajaţii Securităţii. Răspunderea morală şi juridică a celor angrenaţi în malaxorul mai brutal sau mai viclean al Securităţii este şi ea inevitabilă. Structură de putere omniprezentă, ba chiar un fel de resort instituţional de articulare a minciunii, contrafacerii, înşelăciunii şi automistificării proprii societăţilor comuniste, Securitatea şi moştenitorii ei în România sînt încă departe de a-şi epuiza malefica putere. Mitropolitul Corneanu îl numeşte pe fostul consul general român la Paris, generalul de securitate Popescu, în prezent director al Băncii Religiilor, şi exemplul este simptomatic.

Mai mult decît legea de acces la propriul trecut, completat, redat sau reinventat de dosarele de securitate – ele fiind, aşa cum s-a spus, o expresie a adevărului Securităţii, şi nu a adevărului pur şi simplu –, va rămîne însă mărturisirea publică, ca armă invincibilă a propriei justiţii. Nimeni nu mărturiseşte uşor. Mitropolitul Corneanu este primul om al bisericii care-o face, deşi spovedania ar trebui să fie mai familiară preoţilor decît credincioşilor de rînd. Iar oamenii bisericii, în România comunistă, au purtat adesea, mai ales sub odăjdiile aurite ale ierarhilor, însemnele supunerii cezarice ordonate şi controlate de poliţia cezarului. La un moment dat, cînd în Germania s-a făcut publică colaborarea scriitoarei Monika Maron cu Stasi, cunoscuta scriitoare s-a scuzat aşa: *„am colaborat prea puţin ca să vorbesc despre asta"*. *„Cum se explică"*, s-a-ntrebat atunci disidenta Baerbel Boley, *„că nu mărturisesc mai repede nici aceia care au colaborat îndelung cu fosta poliţie politică?"*

Baerbel Boley se referă, desigur, şi la societatea românească atunci cînd constată: *„Natura de nevindecat a păcătuirii, care se întinde precum molima – cuvintele sînt ale scriitorului italian Primo Levi –, nu ne părăseşte. Sîntem cu toţii atinşi. Cei care au dat ordinele, cei care doar le-au acceptat sau urmat. Dar şi cei care au asistat doar sînt implicaţi. Chiar şi cei care s-au apărat împotriva acestor ordine. Ne este ruşine că oamenii se pot comporta atît de inuman. Şi-au transformat minciuna în muncă şi viaţă. Această ruşine ne uneşte, ne leagă alături şi de aceea o ascundem"*. O singură soluţie, definitivă, mai există. Mărturisirea publică, aşa cum se proceda în biserica primară, în faţa întregii comunităţi, aşa cum a făcut Mitropolitul Corneanu, în „lunea curată", în paginile *României libere*.

1997
18–24 martie

ALEXANDRU ZUB

Arhivele ca aşezămînt de rang naţional

La data de 28 februarie, Fundaţia „Academia Civică" a organizat masa rotundă cu tema „Arhivele Partidului Comunist şi ale Securităţii – acces şi legislaţie" (vezi revista „22" nr. 10/1997). La această întîlnire, istoricul Alexandru Zub a moderat discuţiile. Reproducem în acest număr cuvîntul introductiv al d-lui Al. Zub.

Rostul meu, după cum s-a spus, e să moderez această discuţie privitoare la *arhive*, ca aşezămînt de rang naţional, al cărui statut face de mai multă vreme obiectul unor analize în presă şi în instituţiile cointeresate. Le-a evocat deja, sintetic, doamna Ana Blandiana, preşedinta Fundaţiei „Academia Civică", organizatoarea acestei reuniuni. Îi mulţumesc pentru cuvintele rostite şi o felicit cordial pentru ideea de a convoca sub această cupolă pe cei interesaţi în limpezirea unei probleme atît de însemnate pentru lumea noastră.

Spun anume „lumea noastră", pentru a sugera din capul locului că nu e vorba de o simplă chestiune locală sau naţională, ci de una care priveşte tot spaţiul totalitar, confruntat, în secolul nostru, cu politici şi strategii de manipulare a memoriei colective. În forme şi cu nuanţe diferite, experienţe de acelaşi tip au avut loc pe continent mai pretutindeni. Fenomenul nazist e cunoscut şi aproape „clasat", dacă se poate spune că ceva este clasabil în istorie. Oricum, i s-a dat cea mai mare atenţie, pe toate planurile, urmărindu-se o clarificare a problemei „pînă în pînzele albe". Alta însă e situaţia fenomenului comunist. Deşi condamnat, în ansamblu, analiza lui n-a condus la măsurile justiţiare ce se impuneau pentru a sprijini şansa unei redresări mai rapide a societăţilor în cauză. Explicaţia nu e greu de găsit. Regimurile comuniste au durat mai mult, afectînd cîteva generaţii, distrugînd vechi aşezăminte, abolind reflexe ancestrale, pervertind spiritele peste tot unde s-au impus.

Analizele de sistem ne-au prevenit insistent asupra acestei situaţii paradoxale. Ajunge să amintim *Trecutul unei iluzii* de F. Furet, pentru a ilustra schimbarea de atitudine produsă în ultimul timp în zona unei inteligenţii care a început printr-o frenezie gauchistă şi „apune" acum la cealaltă extremă. Semnificativ e că, în timp ce pe seama fenomenului nazist s-a creat o vastă „cultură antifascistă", dislocaţia regimurilor comuniste n-a produs reacţii pe măsură în ce priveşte sinteza fenomenului, sinteză amînată parcă anume.

Istoricii au fost nu o dată indicaţi ca responsabili pentru lipsa lucrărilor de ansamblu în acest domeniu, desigur nu chiar fără motiv. Ei au putut evoca însă, în replică, faptul că nu aveau acces la informaţiile de arhivă şi nu dispuneau de restituiri secvenţiale pentru a putea face saltul cuvenit înspre sinteză. În plus, deruta, confuzia, nesiguranţa din lumea românească puteau constitui circumstanţe atenuante pentru „cauza" lor, dat fiind că istoria şi discursul istoric sînt în definitiv consubstanţiale. Slăbiciunile dintr-un registru al realului se regăsesc inerent în celălalt. Nu e cazul să insistăm asupra lor. Trebuie spus numai, fără a-i scuza vreo slăbiciune, că breasla istoriografică era îndrituită să reclame un acces mai deplin la informaţiile existente şi că a avut temei să se plîngă de barajele ivite pe traseul muncii sale. Baraje reale sau închipuite? Este întrebarea la care vom căuta împreună un răspuns cît mai aproape de adevăr.

Două aspecte, prevăzute anume în program, ne suscită acum interesul cu precădere: legislaţia aferentă şi statutul utilizării fondurilor cu referire mai insistentă la Arhivele Partidului Comunist şi la Arhivele Securităţii. Ambele aspecte au fost puse în discuţie de mai multe ori, în ultimul timp, situîndu-se într-un orizont de aşteptare sensibil extins după alegerile din noiembrie trecut. Sînt semne că noua echipă de la cîrmă va acorda o atenţie sporită arhivelor, ca parte a unui sistem menit să asigure un acces cît mai amplu la informaţie. „Dreptul de a primi şi de a căuta informaţii şi idei" e prevăzut de altfel în *Declaraţia universală a drepturilor omului*, constituind un element definitoriu pentru orice regim democratic.

În cazul nostru, tranziţia spre un asemenea regim, o tranziţie plină de căutări şi de convulsii, a pus şi pe acest tărîm mai multe probleme decît putea să rezolve. Impedimentele veneau din mai multe direcţii. A lipsit mai întîi, trebuie spus, voinţa politică de a reorganiza acest sector de activitate, rămas *grosso modo* în formele impuse de dictatură. Presiunile exercitate iniţial de societatea civilă s-au estompat cu timpul, pe măsură ce noul regim se vădea reticent faţă de schimbare, dacă nu şi ostil, ca în atîtea alte domenii. Profesioniştii s-au baricadat parcă după diplome şi regulamente pentru a-şi apăra poziţia, una consonantă în linii mari cu imperativul continuităţii. Secretomania a rămas să le marcheze mai departe munca. *Legea Arhivelor Naţionale*, din aprilie 1996, a agravat situaţia, diminuînd accesul la documente în numele secretului de stat. Noile restricţii dezavantajează atît corpul de cercetare, cît şi pe cei interesaţi a-şi cunoaşte dosarele de la fosta Securitate. Critica lor, în spaţiul politic, ca şi în mediul istoriografic, nu i-a putut decide pe legislatori la un efort de adecvaţie în raport cu normele admise acolo unde rînduielile democratice n-au fost supuse la atîtea escamotări şi distorsiuni.

Vom avea ocazia să ascultăm, în două scurte sesiuni, opinii exprimate de cei care vor să folosească arhivele PCR şi pe cele ale Securităţii, dar şi pe cei care le gestionează. Sper să ne putem lămuri astfel mai bine cu privire la situaţia acelor fonduri, mentalitatea dominantă în instituţiile respective, problematica lor actuală etc. Sînt chestiuni ce interesează deopotrivă pe istorici, arhivişti, oameni de cultură, politicieni. Mai multe instituţii şi personalităţi manifestă interes pentru rezolvări adecvate. Ele află sub cupola „Academiei Civice" un spaţiu potrivit pentru dialog, într-un moment cînd societatea noastră reclamă imperios o mai bună gestiune a informaţiei.

Sîntem aici nu pentru a critica fără noimă, nici spre a opune un discurs cumva exterior analizei competente şi răbdătoare a specialiştilor, ci pentru a înlesni acel schimb de opinii între factorii cointeresaţi, înaintea unui nou efort legislativ. Se află deja pe tapet cîteva proiecte, unele comentate în mass-media din ultimele săptămîni. În miezul lor stă chestiunea dosarelor Securităţii, mai mult decît spinoasă şi aparent insolubilă. O analiză comparativă, sugerată şi în presă, ar putea aduce limpeziri folositoare.

Important pentru medici

A luat fiinţă Colegiul medicilor

Prevăzut a se înfiinţa în baza unei legi adoptate încă din 1995, Colegiul medicilor a început să funcţioneze abia în aceste zile. Cauza întîrzierii o reprezintă îndelungatele dispute cu Ministerul Sănătăţii (sub conducerea lui Iulian Mincu), care a vrut să-şi impună propriii oameni la conducerea Colegiului, în timp ce medicii au organizat alegeri libere. Aceste alegeri au fost, în sfîrşit, validate.

Colegiul medicilor este o organizaţie profesională care, conform legii, include toţi medicii cu drept de liberă practică din România. Scopurile principale ale acestei organizaţii sînt de a apăra, pe de o parte, prestigiul medicului şi, pe de alta, de a apăra populaţia de incompetenţă şi impostură. Medicii care aveau drept de liberă practică la data de 14 august 1995 (data intrării în vigoare a legii) se consideră că fac parte de drept din Colegiu. Cei care au obţinut dreptul de liberă practică după această dată trebuie să se înscrie în Colegiu, plătind o taxă de înscriere. Medicii pensionari sînt şi ei membri ai Colegiului. Conducerea la nivel naţional a Colegiului medicilor va fi asigurată de un Consiliu naţional, iar la nivel local de consilii judeţene.

Fiecare membru trebuie să plătească o cotizaţie lunară. Consiliul municipiului Bucureşti al Colegiului medicilor a stabilit cotizaţia la 1% din venitul brut (0,25% pentru pensionari). Pentru medicii foarte tineri, rezidenţi etc., care au salarii extrem de mici, se va stabili o cotizaţie mai mică.

Componenţa Consiliului municipiului Bucureşti al Colegiului medicilor

• 23 membri titulari şi 11 supleanţi

• preşedinte: **prof. dr. Dan Enăchescu**

• vicepreşedinţi: **dr. Dragoş Nicolescu** (departamentul de jurisdicţie profesională şi litigii); **conf.dr. Mircea Cinteză** (departamentul profesional-ştiinţific); **conf. dr. Călin Giurcăneanu** (departamentul economico-social)

• secretar **dr. Dan Perieţeanu**

• departamente: ***Studii şi strategii de dezvoltare***, şef departament **prof. dr. Eduard Apetrei**; ***Profesional-ştiinţific***, şef departament **prof. dr. Dan Forsea**; ***Economico-social***, şef departament **conf. dr. Călin Giurcăneanu**; ***Jurisdicţie profesională şi litigii***, şef departament **prof. dr. Vladimir Beliş**; ***Imagine, relaţii interne şi internaţionale***, şef departament **prof. dr. Nicolae Noica**; ***Acreditări şi avizări***, şef departament **prof. dr. Nicolae Constantinescu**; ***Administrativ***, şef departament **dr. Dan Perieţeanu**

Priorităţile stabilite de Consiliul municipiului Bucureşti:

• introducerea obligativităţii educaţiei medicale continue şi a reatestării periodice a competenţei profesionale: Colegiul medicilor va suspenda dreptul de liberă practică pentru medicii care, la atestările periodice, nu vor respecta un barem obligatoriu cantitativ şi calitativ;

• rezolvarea problemelor de etică şi deontologie medicală: în acest domeniu Colegiul medicilor are exclusivitatea pentru problemele fără implicaţii penale; în cele cu implicaţii penale Colegiul îşi va da doar avizul;

• implicare în politica sanitară: deşi nu are ca scop elaborarea de politică sanitară, Colegiul medicilor va fi purtătorul de cuvînt al medicilor şi al populaţiei;

• consultarea directă a medicilor bucureşteni, pentru crearea unei comunicări cu aceştia şi cu populaţia.

Adresa Colegiului medicilor din Bucureşti: Centrul de documentare medicală, str. Pitar Moş, tel 211.11.45 (sediu provizoriu).

Program: miercurea între orele 12.30–14.30 sînt prezenţi toţi membrii biroului de conducere (preşedinte, vicepreşedinţi, secretar). În celelalte, zile cîte unul din membrii biroului poate fi găsit, după cum urmează: luni – 13.00–14.00 conf.dr. Călin Giurcăneanu; marţi – 16.00–17.00 conf.dr Mircea Cinteză; joi – 13.00–14.00 dr. Dragoş Nicolescu; vineri – 12.00–13.00 dr. Dan Perieţeanu.

OANA ARMEANU

ANTET *Cartea care te citeşte!*

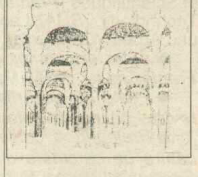

Mircea Florian
Logică şi epistemologie (Logica generală)

• ***Logică şi epistemologie (Logica generală)*** – Pentru prima dată apare cursul de logică ţinut la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii Bucureşti de marele profesor Mircea Florian.

• ***Logică şi epistemologie (Logica generală)*** – Ce elev sau student nu şi-ar dori să înveţe logica din cursurile predate de Mircea Florian? Acum acest lucru este posibil.

• ***Logică şi epistemologie (Logica generală)*** – O lucrare esenţială pentru toţi cei care doresc o iniţiere în principiile logicii, alături de un mare profesor.

• ***Logică şi epistemologie (Logica generală)*** – Tirajul acestei lucrări este de numai 2.000 de exemplare! Cumpăraţi ACUM!

ATENŢIE: Această lucrare ne-a fost deja solicitată de studenţi şi profesori de la Facultatea de Filosofie şi de la Facultatea de Drept!

Editura ANTET 2000,
Adresa redacţiei: str. Miron Costin nr. 9A; Bucureşti, Tel: 6175332
Pentru comenzi: C.P. 22-285, Bucureşti

ALEXANDRU IOAN HERLEA, ministrul Integrării Europene

Noi nu plătim ca să ne integrăm,

– Interviu realizat de Gabriela Adameşteanu –

Uniunea Europeană este una dintre instituţiile internaţionale care s-au implicat în programul de reformă al guvernului Ciorbea. Cînd va da UE bani pentru sprijinul programului de reformă şi care este suma alocată?

Alături de FMI şi de Banca Mondială, UE va sprijini România din punct de vedere financiar. Programul PHARE, forma principală a asistenţei nerambursabile acordată de UE, a demarat în 1991 şi s-a renegociat în 1995. Suma totală pentru perioada 1995–1999 este de 550 de milioane ECU. Pentru a sprijini programul radical de reformă în 1997, se negociază o suplimentare de maximum 50 milioane de ECU, care s-ar adăuga la cei 110 MECU deja prevăzuţi. Aceşti bani vor fi folosiţi cu precădere pentru *programele sociale*, de acompaniere a reformei economice, care privesc în primul rînd straturile defavorizate ale societăţii (copii, pensionari, familii numeroase, şomeri), *reforma administrativă şi descentralizarea* (esenţială pentru reuşita programului de reformă) etc. În ultimul timp, România beneficiază şi de alte programe, denumite *comunitare*, orientate spre învăţămînt, cercetare, cultură, mass-media, ecologie, economie de energie. Aceste programe, destinate în principiu ţărilor membre UE, presupun o participare financiară românească de 50%, fapt care plasează România într-o nouă poziţie, cea de *partener*.

În afară de această asistenţă nerambursabilă, există şi finanţări sub formă de împrumuturi. Celebra tranşă de 70 MECU blocată în 1996, despre care s-a vorbit mult în presă, face parte din această categorie. Ea va fi deblocată probabil pe 16 aprilie, în momentul în care FMI va semna memorandumul cu România, graţie credibilităţii de care se bucură programul de guvernare. Deci, rezumînd, cele două tipuri de asistenţă ale UE – *asistenţă nerambursabilă*, *asistenţă rambursabilă* – vor servi, alături de alte finanţări, pentru a scoate România din marasmul economic şi social actual.

O premieră: analiza programelor PHARE la Bucureşti

Există în aceste tranşe de împrumuturi, negociate încă din 1995, semne clare că UE percepe România ca o ţară a reformei, în dezvoltare pozitivă?

Există. Pentru prima dată în anul acesta, analiza programelor PHARE pentru România se va face la Bucureşti cu participarea **Consiliului de Integrare Europeană** (CIE), noul nume al Departamentului de Integrare Europeană. Pînă acum, analiza nu se făcea decît la Bruxelles şi cu uşile închise. Noi nu eram consultaţi. Mi se pare o schimbare de atitudine remarcabilă. Numai în Polonia a mai existat un precedent de acest tip. A doua evoluţie este legată de o responsabilizare a României: din ce în ce mai mult, se merge pe o relaţie de parteneriat. Ea este deja vizibilă în participarea României la diferitele programe comunitare despre care am vorbit: *Socrate*, *Leonardo*, *Youth for Europe* (resurse umane), *Life* (ecologie), *Save* (economie de energie), *Media 2* (mass-media), *Caleidoscop*, *Raphael* (cultură). Fondurile PHARE vor avea în viitor două priorităţi esenţiale: 1) *construcţia instituţională* (reforma administrativă, justiţie şi afaceri interne – celebrul pilon JAI al Comunităţii Europene –, politici regionale, armonizare legislativă) şi 2) *finanţarea de investiţii*, în special cele de infrastructură ale *reţelelor transeuropene*. Această reorientare spre investiţii constituie unul din obiectivele negocierilor CIE, ale mele personal, cu Comisia. Pînă acum, programele PHARE erau esenţialmente orientate către asistenţă tehnică. Se făceau studii de fezabilitate, de implementare etc. Deci, pînă la urmă, banii PHARE se duceau în majoritate la plata salariilor unor experţi străini.

Costurile integrării în Europa

Se continuă strategia de la Snagov a guvernului anterior, sau există o nouă strategie de integrare europeană?

Evident că există o nouă strategie. Snagovul a permis realizarea unor structuri instituţionale în vederea integrării ţării în UE. Dar aceste structuri instituţionale n-au putut să devină realmente eficiente, pentru că a lipsit voinţa politică. UE înseamnă în primul rînd integrare economică, piaţă internă. Vreau să precizez un lucru care mi se pare extrem de important: **intrarea în UE nu este un scop în sine**. Este rezultatul recunoaşterii de către comunitatea ţărilor din UE a faptului că România a ajuns – atît pe plan politic, cît şi economic – la un nivel care permite integrarea ei în această familie de ţări prospere şi democratice. Se vorbeşte de foarte multe ori de costurile intrării în UE. Există costuri specifice, de pildă cele legate de armonizarea legislativă. Dar aceste costuri sînt minore faţă de costurile esenţiale legate de reforma economică. Intrarea în Europa implică un efort, este un efort făcut pentru viitorul României, care nu poate fi asigurat decît într-o reală economie de piaţă, singura garanţie atît a democraţiei, cît şi a bunăstării materiale.

Cum este structurat Consiliul de Integrare?

Consiliul de Integrare Europeană este o structură pe lîngă primul-ministru şi are ca vocaţie să asigure şi să coordoneze relaţiile cu instituţiile europene (Comisie, Parlament), iar pe de altă parte cu diferitele structuri specifice existente în ministere, prefecturi, consilii judeţene şi municipii. Această coordonare se face prin **Comitetul Interministerial pentru Integrarea Europeană**, al cărui preşedinte executiv este ministrul Integrării Europene. O acţiune specifică este cea de armonizare legislativă, care formează unul din aspectele esenţiale ale activităţii de integrare europeană. Urmărim felul în care noile legi care trec prin Parlament sînt compatibile cu legislaţia europeană şi, în acelaşi timp, urmărim ca legile care există să devină compatibile, dacă nu sînt, cu această legislaţie. Armonizarea legislativă în anumite domenii este bine avansată, în altele este rămasă în urmă, în special în domeniul financiar şi bancar.

- *Născut la 11 octombrie 1942 la Braşov*
- *Căsătorit*
- *Inginer, absolvent al* Institutului Politehnic Braşov *(1965)*
- *Doctor în istoria ştiinţei şi tehnicii,* Conservatoire National des Artes et Métiers, *Paris – 1977*
- *Doctor docent al* Universităţii Paris Sud, Sorbonne
- *Profesor universitar titular* – Institut Polytechnique, Sevenans *(Franţa)*
- *Profesor universitar asociat* – Michigan Technological University *(SUA)*, Universitatea Bucureşti
- *Responsabilităţi în numeroase societăţi academice şi consilii ştiinţifice, printre care:* International Committee for History of Technology *(vicepreşedinte)*, Comité des Travaux Historiques et Scientifiques *(Franţa)*, Society for History of Technology *(SUA)*, Landesmuseum für Technik und Arbeit *(Germania)*
- *Autor şi coautor a 10 cărţi publicate în Franţa, Italia, SUA, Marea Britanie*
- *Peste 30 de articole publicate în diferite reviste de specialitate*
- *Prelegeri şi conferinţe la universităţi şi centre de cercetare din Franţa, SUA, Canada, Germania, Marea Britanie*
- *Distins cu medalia de argint a prestigioasei asociaţii franceze* Societé d'Encouragement au Progrés
- *Membru al Comitetului de Conducere al PNŢCD din 1990; responsabilul relaţiilor PNŢCD cu ţările membre ale UE şi cu SUA*
- *Responsabil cu relaţiile externe ale CDR*

Despre libera circulaţie a cetăţenilor României

Să vorbim şi despre libera circulaţie a persoanelor. Românii sînt de foarte multă vreme nemulţumiţi că sînt discriminaţi în raport cu ungurii, cehii, polonezii în privinţa liberei circulaţii prin Europa. Deci, ce faceţi pentru libera circulaţie a românilor?

Am avut eu însumi numeroase ocazii de a insista, atît la Bruxelles, cît şi pe lîngă diferite autorităţi ale ţărilor membre ale UE, asupra acestui imperativ – ca România să fie tratată pe picior de egalitate cu celelalte ţări ex-satelit. Lăsînd la o parte inconvenientele de ordin practic şi material al obţinerii vizei, este vorba de simbolul acestei cereri de viză, care pune România într-o situaţie inacceptabilă.

Există un progres semnificativ?

Problema vizelor are nişte aspecte pur tehnice. Comunitatea Europeană, ţările membre ale spaţiului numit Schengen, au anumite exigenţe (şi este normal să le aibă), de pildă ca paşapoartele şi vizele să fie nefalsificabile. Alte exigenţe sînt în legătură cu repatrierea celor care lucrează ilegal în ţările UE, cu controlul frontierelor, pentru a se împiedica traficul de droguri, de bani negri ş.a.m.d. Şi mai există exigenţe legate de faptul că România are cu o serie de ţări care se găsesc pe lista neagră a UE (deci cărora li se impun condiţii drastice în obţinerea vizelor) acorduri bilaterale, prin care cetăţenii acestor ţări pot să vină în România fără viză. Şi atunci, este evident că UE nu doreşte ca România să fie poarta de intrare a unui flux migratoriu de mînă de lucru clandestină. Problema actelor falsificate este o problemă relativ minoră, uşor de depăşit. Însă rămîn cîteva probleme care trebuie rezolvate şi pe care noi, împreună cu Ministerul de Interne, le urmărim cu foarte mare atenţie. Aşa cum nu putem să intrăm în UE fără să fi atins un anumit nivel economic şi politic, tot aşa nu putem să scăpăm de vize pînă cînd România nu îndeplineşte anumite condiţii.

Experţi guvernamentali şi consilieri străini

Cît personal are acum CIE?

Actualmente, 40 de persoane, repartizate în trei direcţii: *Direcţia de armonizare legislativă*, *Direcţia de asistenţă economică şi financiară* şi *Direcţia de politici de integrare şi relaţii instituţionale*. Sper ca în curînd să se adauge o secţie de traduceri, formată din alte 12 persoane. Traducerea legislaţiei comunitare în limba română şi a celei româneşti în limba comunitare este absolut indispensabilă, altfel nu se poate realiza armonizarea legislativă. Aş dori să dezvolt, de asemenea, o activitate *de imagine* ; mi se pare extrem de important să se arate publicului românesc ce înseamnă Europa şi ţărilor UE ce este România. Cunoaşterea reciprocă este o condiţie prealabilă a integrării.

Aproximativ cît cîştigă un astfel de expert guvernamental? Sau nu ne puteţi da cifre?

Un expert cîştigă cca 600.000 de lei brut.

Care se vor indexa?

Care se vor indexa parţial.

Nu mai există avantaje ale acestor posturi?

Ba da, deplasări în UE, ceea ce mi se pare normal.

Ce s-a făcut de cînd aţi preluat ministerul?

În primul rînd, am făcut o nouă organigramă şi am redefinit atribuţiile celor trei direcţii de care am vorbit. Cîteva acţiuni mai deosebite sînt: implicarea CIE în crearea structurii guvernamentale care se ocupă de copii (un lucru esenţial pentru schimbarea imaginii României), evaluarea programelor PHARE, preluarea responsabilităţii relaţiilor României cu OCDE, o treaptă importantă pentru integrarea europeană. Şi încă un lucru pozitiv, faptul că acum Consiliul beneficiază de consilieri străini: un membru în Consiliul de Stat din Franţa, care îşi petrece

plătim ca s-o ducem mai bine

cel puţin două săptămîni pe lună la Bucureşti, un fost ambasador al Greciei pe lîngă UE, un consilier german, care va sosi în curînd. Primul-ministru a cerut în plus ca CIE să coordoneze activitatea tuturor consilierilor străini de pe lîngă Guvern.

Începerea negocierilor: o decizie politică

Care este calendarul lunii martie?

Luna martie este o lună extrem de încărcată, o lună, într-un fel, decisivă pentru integrarea noastră europeană. Este vorba de depunerea la sfîrşitul lunii martie a răspunsurilor actualizate la chestionarul pe baza căruia se elaborează avizul Comisiei Europene, factor extrem de important în luarea deciziei privind începerea negocierilor de aderare. Tot în martie s-a lichidat contenciosul cu Comisia privind fondurile de contrapartită, se elaborează noul calendar al armonizării legislative şi se evaluează, cum am mai amintit, programele PHARE. În sfîrşit, pe 24 martie va avea loc Consiliul de Asociere, care se desfăşoară o dată pe an.

Avizul se dă luna aceasta?

Nu, avizul se va da peste cîteva luni; elaborarea lui este un proces tehnic. Răspunsul la chestionar are vreo 5.000 de pagini. El se elaborează în structurile specifice care există în diferite ministere. CIE face o coordonare şi o corelare a acestor răspunsuri. Decizia începerii negocierilor de aderare este o decizie luată prin vot de către statele membre ale UE. Noi insistăm asupra caracterului politic al acestei decizii, care să nu fie una contabilă. România trebuie să facă parte din grupul ţărilor asociate care vor începe primele (1998) negocierile. Semnalul politic este de mare importanţă. Însă perioada de timp necesară integrării va fi lungă, şi România are ea însăşi interesul să nu devină membru plin al UE înainte de a atinge nivelul economic corespunzător.

Ortodoxismul şi Europa

Am auzit opinia că ortodoxismul românilor îi îndepărtează, în plus, de integrarea europeană. Este, într-adevăr, el un handicap?

Integrarea europeană nu înseamnă numai integrare politică şi economică, ci şi culturală. Spiritualitatea religioasă face parte (şi o parte esenţială) din tradiţia culturală, iar Europa de Vest, aşa cum s-a constituit în UE, aparţine neîndoielnic lumii catolice şi protestante. Pentru integrarea europeană, ortodoxismul nu este un atu, cu toate că ar trebui să fie, dar nici un handicap. Europa care se construieşte în prezent este o comunitate multiculturală şi multispirituală, prin urmare prezenţa unor ţări ortodoxe constituie o evidentă îmbogăţire a acestei comunităţi şi ea trebuie privită ca atare. Lumea creştină vehiculează valori similare şi cred că astăzi trebuie „să se lucreze" în sensul eliminării unor bariere care au separat Europa de la marea schismă din 1054. Cele două lumi s-au dezvoltat paralel, dar au existat şi legături, în pofida voinţei de ignorare reciprocă. Diferenţa în planul instituţional priveşte raportul dintre puterea laică şi cea religioasă. În ortodoxie, clerul a fost supus puterii laice. Această tradiţie explică de ce în Rusia şi în ţările-satelit aparţinînd ortodoxiei religia a urmat tradiţia ei seculară şi s-a supus în bună măsură puterii laice, iar aceasta a fost suficient de abilă ca să folosească ierarhia bisericească drept aliat. Biserica Catolică, dimpotrivă, conform tradiţiei şi structurii ei ierarhizate, a rezistat, exemplul Poloniei fiind elocvent. Sigur că afirmaţia aceasta trebuie nuanţată, pentru că mii de preoţi ortodocşi au suferit pentru credinţa lor. Cred că cele două biserici româneşti, cea ortodoxă şi cea greco-catolică, trebuie să se înţeleagă între ele şi că este necesar, în perioada dificilă pe care o traversăm, un „ecumenism românesc", aşa cum în Europa se desenează din ce în ce mai mult un ecumenism al diferitelor biserici creştine. Aş dori să mai precizez că PNŢCD este membru al Uniunii Europene Creştin-Democrate, fapt ce pledează pentru acceptarea ţării noastre în UE.

Cînd a apărut europenismul? După război?

Nu, europenismul are rădăcini mult mai vechi; spiritualitatea iudeo-creştină, raţionalismul grec şi spiritul juridic şi organizatoric roman. Dar noţiunea de Europa apare atunci cînd încep să se constituie statele naţionale, ceea ce este un paradox aparent. Un Erasmus care se naşte la Rotterdam, îşi face studiile la Paris, îşi dă doctoratul în Italia, predă la Cambrigde, în Anglia, şi moare la Basel este întruchiparea acestui europenism. El circulă în diferite culturi naţionale şi le absoarbe pe toate. Şi fiindcă sîntem în România, aş aminti că Nicolae Olahus, unul dintre prietenii lui, a deschis acest drum al europenismului românesc. Un alt moment de afirmare a europenismului, într-un fel tot atît de paradoxal ca cel de la sfîrşitul Evului Mediu, începe odată cu terminarea celui de-al doilea război mondial, cînd naţiunile europene îşi afirmă identitatea, ca un răspuns la unificarea europeană dictată de Hitler. El afirmase că *„Europa va fi germană sau nu va fi deloc"*. Aşadar, o Europă totalitară, nu o Europă multiculturală. Or, adevărata Europă este multipolară, multietnică, multiculturală. Vreau să insist asupra faptului că UE este cadrul în care se afirmă identităţile naţionale.

Dacă religia ortodoxă nu e un handicap al integrării europene, în schimb starea economiei româneşti probabil că e, nu?

Pe planul integrării europene, aderarea la UE reprezintă recunoaşterea atingerii de către România a unor standarde economice. Dacă acest nivel nu este atins, clubul celor bogaţi nu ne va accepta – şi pe bună dreptate, pentru că unui om îndestulat îi este neplăcut să aibă lîngă el un muritor de foame. Refugiaţilor în ţările UE li se creează condiţii materialmente net superioare nivelului de trai din ţara lor de origine, pentru că nu este normal, în concepţia unei democraţii reale, ca locuitorii acelei ţări să trăiască sub un anumit nivel economic. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu o naţiune. Intri deci în Europa în momentul în care nivelul tău de viaţă este corespunzător, ca să nu mai fii o povară pentru comunitatea respectivă. UE a făcut eforturi pentru ţări ca Irlanda, Portugalia, Spania, care au fost mari beneficiare de fonduri comunitare. Ţările care vor adera în viitor nu vor mai avea aceleaşi avantaje, rămîn însă în continuare avantaje semnificative.

Există totuşi ţări care votează împotriva intrării în UE. Care este explicaţia?

Au fost, într-adevăr, cazuri. Putem remarca însă că nici o ţară săracă n-a refuzat integrarea europeană. Turcia, de pildă, unde standardul de viaţă este relativ scăzut, insistă să intre în UE, în timp ce Norvegia, al cărei standard se situează deasupra mediei în UE, refuză să-şi împartă bunăstarea cu alte ţări, mai sărace. Din punct de vedere economic, noi vom fi beneficiari în urma integrării europene, cum vom fi beneficiari şi din punct de vedere politic şi al securităţii. UE este un club al naţiunilor bogate şi democrate. Există o legătură evidentă între aceste două aspecte ale unei societăţi (cel economic şi cel politic), pentru că democraţia s-a dovedit a fi singurul sistem politic apt să creeze bogăţie şi bunăstare materială. Dar noi vom intra în Europa nu creînd pe hîrtie nişte instituţii, ci numai asigurînd funcţionarea lor normală. Marea diferenţă faţă de ce s-a făcut în cei şapte ani de după 1989 şi situaţia actuală este că noul guvern are voinţa politică pentru ca instituţiile create pentru integrarea europeană să funcţioneze cu toată eficacitatea. Ridicarea la rang de ministru al responsabilului CIE este semnificativă.

Consiliul Integrării Europene şi Ministerul Afacerilor Externe

Care sînt raporturile între Consiliul Integrării Europene şi Ministerul Afacerilor Externe? Există cumva un paralelism?

Este o completare necesară. Consiliul de Integrare Europeană are două faţete: una îndreptată spre interior şi alta spre exterior. Aceasta comportă şi o acţiune de promovare a realităţii europene în România şi a realităţii româneşti în UE. Bineînţeles că există suprapuneri cu Ministerul de Externe, aşa cum există suprapuneri cu Consiliul de Reformă. Integrarea are legătură cu toată politica românească. N-o poţi extrage dintr-un ansamblu fără s-o deformezi şi să devină astfel ineficientă. Cred că Ministerul de Externe este fericit că există în cadrul Guvernului o structură responsabilă de un dosar care, şi aşa, nu i-ar aparţine decît parţial, pentru că dosarul integrării europene are aspecte legate de politica internă care nu au nici o legătură cu MAE. Chiar în politica externă există nişte specificităţi ale integrării europene care nu ţin de vocaţia generalistă a acestui minister. Actualmente, el dirijează ambasadele din diferitele ţări membre ale UE, ceea ce este normal. Dar CIE trebuie să aibă relaţii privilegiate cu ambasadele din aceste ţări, iar misiunea de la Bruxelles pe lîngă UE ar fi bine să fie în directă subordonare a Consiliului de Integrare Europeană. Ca să rezum, este nevoie de suplete, de înţelegere, de definirea competenţelor în termenii cei mai apropriaţi, în dorinţa unei maxime eficienţe în interes naţional. Frontiera dintre cele două instituţii nu se poate desena în mod ferm şi singura modalitate este o înţelegere şi o reală colaborare între MAE şi CIE. Sînt afirmaţii care pe unii îi vor face să surîdă. Însă eu cred că adevăratele valori sînt bazate pe sinceritate, chiar dacă aceasta poate fi catalogată de o anumită parte a societăţii noastre politice drept naivitate.

Ca membru al Guvernului, continuaţi să aveţi o activitate politică?

Desigur, cu atît mai mult cu cît actualul Guvern este un guvern politic. Sînt membru PNŢCD, partidul creştin-democrat român, responsabil cu relaţiile internaţionale cu ţările UE şi SUA. Soluţiile creştin-democrate (personalism comunitar, economie socială de piaţă, descentralizare, subsidiaritate, respect al minorităţilor etc.) corespund astăzi, mi se pare evident, cel mai bine situaţiei României. Personal, am şansa să îmbin această convingere, transformată în angajament politic, cu o tradiţie de familie naţional-ţărănistă. Cum am, de asemenea, marele privilegiu să aparţin primului guvern democrat român după 60 de ani de abandonare a democraţiei.

Calendarul european pe luna martie al ministrului Alexandru Ioan Herlea

- **3 martie** – Întrevedere la Bucureşti cu Piero Fassino, secretar de stat la MAE – Italia
- **6–7 martie** – Întrevedere la Bucureşti cu Hans van den Broeck, Comisar european
- **10–11 martie** – Întrevederi la Paris cu responsabili politici francezi
- **13 martie** – Participă la Bruxelles la reuniunea Consiliului Pieţei Interne
- **17 martie** – Deschide la Bucureşti reuniunea Grupului internaţional de coordonare a programelor PHARE – multi-ţară
- **17 martie** – Prezidează la Bucureşti reuniunea Comitetului Interministerial pentru Integrarea Europeană
- **18–22 martie** – Prezidează la Bucureşti reuniunea de evaluare a programelor PHARE
- **19 martie** – Intervenţie la Bruxelles, la Parlamentul European, în faţa Grupului parlamentar mixt
- **24 martie** – Participă, la Bruxelles, la Consiliul de Asociere România-Uniunea Europeană
- **25–26 martie** – Întrevederi la Bonn, Stuttgart şi München cu responsabili politici germani

SORIN ALEXANDRESCU

Omul de cultură poate fi un diplomat profesionist

1. O falsă dilemă

Discuţia din presă despre criteriile după care ar trebui selectaţi noii titulari ai ambasadelor României, ca şi personalul lor, este purtată cu ardoare, dar, cred eu, în termenii unei false dileme, aceea dintre „profesionişti" (adică „diplomaţi de carieră") şi „oameni de cultură". Această opoziţie pare a interfera cu aceea dintre „oamenii vechi", proveniţi din aparatul de stat pre- şi postdecembrist, şi „oamenii noi", intraţi, sau invitaţi să intre, în aparatul politic după 17 noiembrie 1996. Concluzia este că, dacă „profesioniştii" sînt prin forţa lucrurilor „oamenii vechi", „oamenii noi" ar trebui să fie „oamenii de cultură". Cum mi s-a făcut deosebita onoare de a mi se pronunţa numele în această ultimă categorie, printre altele şi în revista „22" (nr. 7, 18–24 februarie 1997, p. 16), mi se pare că se cuvine să-mi spun părerea în unele probleme de fond, mult mai importante decît cele relative la persoane, despre care de altfel nu doresc să mă exprim în public.

2. Despre credibilitate

Prin termenul de „diplomat de carieră" se înţelege o persoană politic neutră care îşi vede de diplomaţie şi îşi continuă „cariera" independent de eventuale schimbări ale guvernului şi ale preşedintelui pe care-l reprezintă. Această idee pare a-şi avea sorgintea în înalta apreciere pe care o dădea Max Weber, în *Wirtschaft und Gesellschaft*, funcţionarului (german!), un model de acţiune impersonală, în virtutea legilor şi regulamentelor, şi nu a relaţiilor personale şi clientelare, format la o severă şcoală profesională (*Fachschulung*). Că aşa **trebuie să fie** ori să devină funcţionarul român, fie el angajat în diplomaţie, poliţie sau în Garda Financiară, nu încape nici o îndoială. Întrebarea este însă dacă acest funcţionar aşa **este**, acum. Nu ştiu prea bine în ce a constat pregătirea profesională a diplomatului de carieră, dat fiind faptul că institutele de învăţămînt superior în domeniul ştiinţelor politice s-au (re)organizat abia de curînd. Presupunînd însă că această pregătire a existat, şi există, şi că ea a produs o generaţie nouă de diplomaţi – vizibilă oricum la nivelul mediei de vîrstă a noului personal al ambasadelor –, rămîne totuşi întrebarea dacă această pregătire a fost, sau este, politic **neutră**, în sensul weberian de mai sus. O întrebare legitimă, dacă ne gîndim la faptul că primul ministru de Externe postdecembrist a fost d-l Adrian Năstase (în guvernele Roman şi Stolojan) şi al doilea, d-l Teodor Meleşcanu (în guvernul Văcăroiu). Primul a devenit după aceea preşedintele executiv al PDSR, iar d-l Meleşcanu, fără îndoială un excelent reprezentant al diplomaţiei româneşti postdecembriste, a avut, pe cît ştiu, înalte funcţii în Ministerul de Externe sub Ceauşescu, s-a înscris brusc în PDSR în timpul campaniei electorale din 1996 şi este acum vicepreşedintele acestui partid. Am putea atunci să ne întrebăm retrospectiv – încă o dată, abstracţie făcînd de calităţile lor profesionale – cît de „neutri" au fost aceşti miniştri de Externe şi, la fel, colaboratorii lor trecuţi şi prezenţi.

Acceptînd realitatea că mulţi dintre cei care au lucrat la Externe, ca şi „afară" (superb termen simbolic pentru ceauşism!), au fost, şi încă sînt, la nivel înalt, „oameni vechi", se pune întrebarea cît de utilă este rămînerea lor în funcţie ca reprezentanţi ai României actuale. Sînt convins, printre altele şi din faptul de a trăi în această parte a Europei, că **reprezentativitatea** este principalul atu al unui ambasador, ca şi al cel puţin unora dintre colaboratorii lui. Ce reprezintă un ambasador, **pe cine** şi **cum**? Aş spune că răspunsul la aceste întrebări include neutralitatea şi profesionalismul drept criterii absolut necesare, dar nu şi drept criterii suficiente. În orice caz **nu în acest moment**, pentru România. Criteriul suficient nu poate fi decît credibilitatea: **numai un ambasador (absolut) credibil poate fi acum un ambasador (suficient de) reprezentativ pentru România**.

Încerc să mă explic. Cred că în acest moment, în multe ambasade ale României, dar nu neapărat în toate, este necesară o **reală** schimbare a titularilor şi a personalului. Înţeleg prin schimbare „reală" numirea unor „oameni noi", şi nu rotirea între diferite ţări (occidentale) a aceloraşi „oameni vechi". Această rotire a avut deja loc în 1990–1991, cînd la Haga, de exemplu, un membru al ambasadei proaspăt numit, şi care nu înceta să-mi laude noua democraţie de la Bucureşti, era aceeaşi persoană care prin anii '70, cu acelaşi entuziasm, mă pisa de cîte ori avea ocazia să fac tot posibilul să asigur publicarea în Olanda a operelor Tovarăşului. A trebuit să-i contrazic ambele entuziasme. Probabil că şi-or fi amintit şi alţii din Olanda de vorbele lui „de tinereţe", căci puţin după aceea el a fost din nou „rotit". „Oamenii noi" de care este nevoie sînt oamenii care sprijină noile autorităţi fără a le fi slujit şi pe cele vechi. Tocmai faptul că ei nu au făcut carieră în diplomaţie la nivel înalt înainte de noiembrie 1996, că nu sînt profesionişti în sensul de „profesionişti ai oricărei puteri", adică slujbaşi care execută cu ochii închişi şi fără nici o opinie personală ordinele venite de la Bucureşti – căci **acest** lucru îl făceau şi profesioniştii precedenţi, inclusiv cei ceauşişti – le poate acorda noilor ambasadori credibilitatea. Aceşti „oameni noi" sînt credibili tocmai pentru că ei s-au alăturat noilor autorităţi din **convingere**, politică ori patriotică, nu din interes (interesul lor ar fi fost poate, dimpotrivă, să rămînă la posturile ori în domeniile în care s-au evidenţiat pînă acum). Una este să poţi spune ca nou ambasador *„da, m-am alăturat echipei domnilor Constantinescu, Ciorbea şi Severin pentru că sînt de acord cu ei şi doresc să-i sprijin"* şi alta este să spui, explicit ori implicit, *„ce să fac, dacă a căzut domnul Văcăroiu, îmi fac datoria şi sub domnul Ciorbea"*.

3. Schimbare de regim politic sau schimbare de guvern?

Cum am mai avut ocazia s-o spun, schimbarea din noiembrie 1996 este o schimbare de **regim politic**, nu de guvern. Recunoaşterea şi mai ales **manifestarea** acestui fapt este pentru România **singura** formă de convingere a Vestului că are de-a face cu o nouă Românie. Căci de ce a convins Polonia atît de rapid Vestul să-i acorde investiţii şi chiar participarea la NATO şi la UE? Pentru că a lucrat cu „profesionişti"? Nu, pentru că a adus la preşedinţie un om ca Walesa. Prezenţa lui a fost semnul că a avut loc o profundă schimbare de regim politic. Dimpotrivă, atunci cînd Kwasniewski l-a înlocuit pe Walesa, primul a avut înţelepciunea să dovedească că Polonia rămîne la acelaşi regim politic, deşi îşi schimbă guvernul. Rezultat: nimeni n-a retras Poloniei creditul, şi nici creditele. România îşi schimbă regimul politic abia în noiembrie 1996. Este de aceea în interesul României să demonstreze acest lucru fără a o mai tot ţine lanţ cu continuitatea „profesioniştilor puterii" în diverse ministere, căci continuitatea acestora nu va duce la altceva decît la continuitatea vechii reacţii occidentale, de ironică expectativă. Revenind la criteriul weberian: el **nu poate** fi aplicat şi **nu este bine** de aplicat în momentul **schimbării** de regim politic, căci aplicarea lui nu poate implica decît **continuarea** regimului politic respectiv. O schimbare de atitudine manifestată prin continuitatea oamenilor meniţi s-o exprime nu este, pur şi simplu, credibilă, oricît de „profesionist" ar fi construită această expresie.

4. Profesionism şi cultură

Renunţarea la serviciile „profesioniştilor puterii" nu înseamnă însă renunţarea la **continuitatea profesionalismului**. Tocmai de aceea consider dilema de mai sus – profesionişti sau oameni de cultură – o falsă dilemă. A schimba oamenii nu înseamnă a micşora exigenţele. Confuzia dintre o exigenţă – profesionalismul – şi persoana care răspunde la aceasta – profesionistul – este periculoasă, în sensul că duce la concluzia că numai anumite persoane – actualii profesionişti – pot lucra profesional şi că ei sînt deci inamovibili. Concluzia mai generală este şi mai periculoasă: orice schimbare trebuie să se facă în interiorul unei aceeaşi elite profesionale, ceea ce duce la inevitabila ei închistare şi deci tocmai la incapacitatea ei pe termen lung de a face faţă profesional unor situaţii noi.

Aş pleda deci pentru păstrarea profesionalismului, simultan cu schimbarea profesioniştilor, altfel zis pentru înlocuirea vechilor „profesionişti ai puterii" – acolo unde este nevoie şi acolo unde este posibil – cu „noii profesionişti".

Din acest punct de vedere, dilema de mai sus este falsă şi în sensul că implică imposibilitatea „oamenilor de cultură" de a fi „profesionişti": oamenii de cultură neprovenind din cadrele Ministerului de Externe, nefiind deci diplomaţi de carieră, **nu pot** să se comporte profesional ca ambasadori, ataşaţi culturali etc. Văd aici o alunecare de sens, voită sau nu, dar foarte regretabilă. Nu se poate în nici un caz pune problema ca un om de cultură să fie numit ambasador numai pentru că este un scriitor talentat sau un fin eseist. Ar fi vorba atunci de o „selecţie" la fel de penibilă precum în cazul lui Paul Everac, care a trebuit să fie consolat pentru „pierderea" Televiziunii cu un post la Veneţia. Pentru cei care au luat decizia numirii, Everac era, fără îndoială, un scriitor talentat (ciudat este că printre aceştia nimeni nu a protestat că Everac nu ar fi fost un „diplomat de carieră"!). A alege pentru acelaşi post un scriitor **realmente** de talent nu ar schimba însă atitudinea de bază, de antiselecţie în baza unor criterii secundare, cu ignorarea criteriilor profesionale. Mi se pare deci de la sine înţeles, mai mult chiar, ca obligatoriu, ca noii ambasadori, chiar dacă provin dintre oamenii de cultură, să fie şi să se comporte ca profesionişti în politica externă. Ei înşişi trebuie să fie convinşi de această obligaţie: a primi numirea de ambasador înseamnă a nu mai exercita un timp, într-o anumită măsură sau poate chiar deloc, vechea profesiune, ci una nouă. A fi ambasador nu înseamnă doar a te întîlni cu scriitori de talent din ţara de reşedinţă, ci şi de a întîlni oameni de afaceri (adesea) inculţi şi oameni politici (adesea) lipsiţi de fineţe. Este el, sau ea, omul de cultură, pregătit pentru această dură şi dureroasă opţiune? Numai cel sau cea în chestiune poate răspunde la această întrebare, dar aceasta trebuie să fie pusă şi persoana în cauză trebuie să realizeze, cu toată responsabilitatea, gravitatea răspunsului.

O altă chestiune se referă la o implicaţie a formulării dilemei, anume că omul de cultură român nu este în practică **dispus** să facă sus-numita dureroasă opţiune, chiar dacă teoretic poate face. Numirea lui ar duce inevitabil la o deprofesionalizare a ambasadelor; mai practic ar fi atunci nici să nu se ia acest risc şi să fie numiţi în funcţie tot vechii profesionişti. Această implicaţie mi se pare principial falsă, chiar dacă ea se poate uneori verifica concret. Au fost atîtea cazuri de excelenţi oameni de cultură, simultan buni diplomaţi, încît insistenţa este inutilă. Nu ştiu cum a avut loc pregătirea lui Lucian Blaga pentru postul lui din Elveţia sau a lui Mircea Eliade pentru cel din Portugalia, dar cred că amîndoi şi-au exercitat fără reproş noile lor misiuni, nepierzîndu-şi de altfel nici calitatea lor de oameni de cultură. A fi numit ambasador înseamnă a **deveni** ambasador şi această devenire presupune pregătire profesională rapidă, serioasă şi exigentă. Nimeni nu se naşte profesionist, dar unii pot deveni profesionişti: au dovedit-o „oamenii vechi", de ce n-ar dovedi-o şi „oamenii noi"?

POLIROM NOUTĂŢI

Alexandru Paleologu
Despre lucrurile cu adevărat importante

Thierry de Montbrial
Memoria timpului prezent
Traducere de Mihaela Lungu

Anselm de Canterbury
De ce s-a făcut Dumnezeu om
Traducere, studiu introductiv şi note de Emanuel Grosu

Evagrie Ponticul
Tratatul practic. Gnosticul
Traducere, studiu introductiv şi comentarii de Cristian Bădiliţă

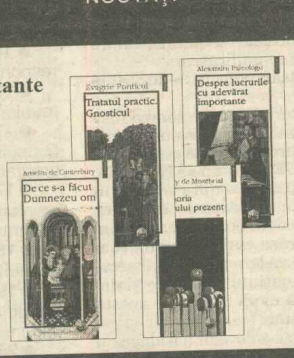

Comenzi la CP266, 6600, Iaşi Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

Ultima întrebare implicată în dilema de mai sus este aceea dacă un om de cultură, care teoretic poate şi în practică este dispus să devină un diplomat profesionist, este şi concret **în stare** să o facă, adică are potenţial calităţile necesare pentru a face faţă acestei noi meserii. Sînt, şi la acest punct, convins că da, în acelaşi sens ca mai sus: există fără îndoială oameni de cultură, dar desigur nu toţi, care posedă potenţial calităţile respective. Faţă de alte categorii la origine, din care se pot recruta viitori diplomaţi, oamenii de cultură au cîteva avantaje (cînd le au!): independenţă de spirit; autonomie materială (ei pot oricînd redeveni scriitori dacă decid să nu-şi continue activitatea diplomatică); cunoaşterea limbilor străine (mai bine zis, ei se cuvine să le cunoască, chiar bine), ca şi a diverselor culturi occidentale (idem), ceea ce le poate facilita contactele cu formatorii opiniei publice din ţara respectivă (şi ei, adesea, oameni de cultură); obişnuinţa să-şi formuleze rapid şi chiar convingător argumentele: o anume sociabilitate, un anumit *usage du monde*, care-i poate ajuta în diplomaţie, o artă, printre altele, a eleganţei.

5. Diaspora: un atu în plus

Un criteriu suplimentar, dar nu obligatoriu, îmi pare a fi apartenenţa omului de cultură numit ambasador la cultura ţării de reşedinţă prin chiar reşedinţa lui prealabilă în această ţară: diplomatul respectiv ar fi deci un român din diaspora. Unii români din diaspora au, desigur, avantajul de a cunoaşte mai bine ţara de reşedinţă decît unii români din ţară. Vorbesc bine limba respectivă, cunosc obiceiurile sociale şi politice, au relaţii în lumea locală, fie ea politică, culturală şi/sau profesională, prin simplul fapt că îşi exercită acolo profesiunea de bază şi, uneori, sînt chiar cunoscuţi public, şi respectaţi, într-o anumită zonă a societăţii respective. Nu toţi românii din diaspora posedă însă aceste calităţi şi, oricum, rămîne absolut necesar faptul că ei trebuie să cunoască la fel de bine realităţile din România. A fi un român din diaspora nu este automat o calitate, dar cînd ea este o calitate, ea poate fi un important atu suplimentar. În rest, exigenţele sînt aceleaşi, iar selecţia trebuie să fie la fel de severă.

6. În loc de concluzii

Am creat aici un portret robot special pentru diplomatul om de cultură? Poate, dar diplomatul bun – profesionist – aşa **trebuie** să fie, iar omul de cultură aşa **poate** să fie. Căci dacă mă gîndesc că mulţi diplomaţi nu cunosc bine limba ţării în care se află, sau chiar deloc (precum, din păcate, la Haga), trăind în iluzia unei engleze universale, care uneori nici nu este o engleză propriu-zisă, ajung la trista concluzie că aceşti diplomaţi trăiesc într-un soi de vid ori ghetou, mai mult sau mai puţin internaţional, neavînd nici o relaţie cu lumea locală şi neputînd deci niciodată schimba opinia publică de acolo în legătură cu România. Niciodată nu a fost mai populară Olanda în România decît în timpul ambasadei lui Coen Stork. Nevorbind propriu-zis româna, dar citind-o şi înţelegînd-o, el a dezvoltat asemenea relaţii cu oamenii de cultură români, şi nu numai, încît a dat Olandei chipul său. Căci aceasta a fost marea calitate a ambasadorului Coen Stork: credibilitatea, faptul de a da ţării sale chipul lui, de a convinge ţara de reşedinţă că acest chip al lui este reprezentativ pentru chipul ţării lui de origine. Or, ce altceva este necesar pentru ca România să convingă Occidentul că este o **nouă** Românie şi că merită deci încrederea pe care acesta nu a acordat-o pînă acum vechii Românii?

IULIAN ANGHEL

Un program pentru copiii României

Convenţii uitate

România de după 1989 s-a angajat în faţa comunităţii internaţionale să respecte şi să dezvolte drepturile copilului: a semnat Declaraţia Mondială în Favoarea Supravieţuirii, Protecţiei şi Dezvoltării Copilului (1990), a ratificat Convenţia ONU privind Drepturile Copilului (1990), a creat Comitetul Naţional pentru Protecţia Copilului (1993), a adoptat Planul Naţional de Acţiune în Favoarea Copilului (1995) etc. Cu toate acestea, un studiu al UNICEF publicat la sfîrşitul anului trecut arăta că dacă, de exemplu, pentru anul 1990 procentul din PIB aprobat pentru alocaţii era de 2,7%, în 1995 el scăzuse la 0,15%. Iar un raport final asupra situaţiei copiilor din România făcut public săptămîna trecută de UNICEF şi Organizaţia neguvernamentală „Salvaţi copiii" arăta că pe fondul deteriorării nivelului de trai s-a produs un fenomen extrem de îngrijorător: în România există acum 40.000 de copii abandonaţi, iar numărul lor e în continuă creştere.

Referitor la aceştia din urmă, presa românească, dar mai ales cea străină, a vorbit pe larg. Pitorescul României mai este încă reprezentat în străinătate de Gara de Nord, în care copii zdrenţăroşi scormonesc prin gunoaie, cerşesc sau scot limba. Canalul francez **le 5-ème** a prezentat chiar un film, luna trecută, ce se voia a fi un ***Romeo şi Julieta*** în varianta românească a inocenţilor vagabonzi din Gara de Nord, cu decoruri din canalizările Bucureştilor. Dacă astfel de lucruri au fost deseori criticate şi dacă prezentarea acestor imagini drept embleme ale României a fost întotdeauna nedreaptă, rămîne întrebarea: cît de departe este România de această realitate?

Undeva, cîndva

În Gara Basarab se construieşte, de aproape 10 ani se construieşte. Peste pasarela ce traversează şinele de tren, urcînd pe treptele metalice care după bîţîit îţi lasă impresia că s-ar prăbuşi de îndată ce le atingi, ţi se desface în faţa ochilor o imagine de „El Dorado". Nu în varianta voltaireană, ci în cea a filmelor americane, în care aurul lipseşte cu desăvîrşire şi în care rămîne doar căutătorul murdar şi optimist, întotdeauna grăbit, rămîn fumul locomotivelor, praful gros de la săpături şi, mai departe, în vale, căruţe încărcate, de data asta cu sticle goale şi cartoane adunate de prin gunoaie. Dacă vrei, poţi să te prefaci nedumerit o clipă, dar numai una, pentru că o a doua ţi-ar fi fatală. O a doua ţi-ar fi de-ajuns pentru a te trezi rostogolit pe scări şi călcat în picioare. Şi atunci n-ai mai putea vedea îndemînarea cu care trei copii, cocoţaţi pe o dugheană, ascunşi (la ora la care tu te-ai zbate pe jos) după un burlan, fură dintr-un depozit improvizat o ladă cu Pepsi. Dar dacă ţi-a fost de-ajuns o clipă pentru a te face una cu parapetul, poţi observa în voie şi chiar poţi învăţa cîte ceva. Poţi învăţa, de exemplu, că oricît de înalţi ar fi pereţii unui depozit, dacă el nu are acoperiş, tot degeaba. Pentru că oricînd se poate găsi un iubitor de senzaţii tari pentru care dorinţa de a atîrna de capătul unei funii e mai tare decît instinctul de conservare. Şi dacă în pendularea lui graţioasă „se loveşte" întîmplător de o navetă de Pepsi, senzaţia este cu atît mai interesantă.

Pe strada Nazarcea

Se află cam la o oră de Gara Basarab, cu troleibuzul 97, mergînd pe Bucureştii Noi. Pe stînga. Gropi. Bălţi. Cîini vagabonzi. Nimic ieşit din comun. Undeva, în fund de tot, **Casa de copii şcolari nr. 9**, singurul „bloc" din tot cartierul de case prăpădite. Din gardul ce odată înconjura clădirea căminului n-a mai rămas aproape nimic. În curte, gropi. Se schimbă canalizarea. Interiorul este însă mai puţin dezolant.

În **Casa de copii şcolari nr 9** sînt internaţi 115 băieţi, între 7 şi 21 de ani. Provin din familii dezorganizate, sînt orfani sau abandonaţi. Şi, ca mai în toate cazurile, vor rămîne aici pînă la 18 ani.

Instituţionalizarea – o soluţie?

Potrivit unui studiu al UNICEF, la 1 ianuarie 1996 existau în România 51.621 de copii aflaţi în leagăne sau cămine şi doar 14.621 în plasament familial, încredinţare sau adopţie. Deşi, potrivit legii, plasamentul şi încredinţarea copiilor abandonaţi sînt tratate ca alternative prioritare, ele constituie în România iniţiative marginale, iar sistemul de protecţie a copilului este de mult timp unul centrat pe instituţionalizare – aceasta a fost una din concluziile seminarului desfăşurat sub egida Preşedinţei. O eventuală rezolvare – s-a spus – ar trebui să pornească de la analiza cauzelor, şi nu

Săptămînile trecute, preşedintele României, Emil Constantinescu, lansa un program la scară naţională, intitulat „Copiii noştri". Pentru ce un asemenea program, de ce un asemenea titlu? Statisticile arată că, din cei aproximativ 23 de milioane de locuitori ai României, o treime sînt copii. Şi că ei sînt cei mai afectaţi de criza economică prin care trece ţara.

La seminarul organizat de Preşedinţie în debutul acestui program au participat reprezentanţi ai ministerelor Sănătăţii, Muncii şi Protecţiei Sociale, Învăţămîntului şi reprezentanţi a peste 50 de organizaţii neguvernamentale. Întrucît problemele discutate pe durata unei săptămîni întregi (şi care au vizat aspecte generale privind situaţia familiei şi a copilului în România, a învăţămîntului, educaţiei, sănătăţii, situaţia copiilor abandonaţi, a copiilor străzii şi a celor din instituţiile de ocrotire) nu ar putea fi epuizate nici pe departe în cîteva rînduri, ne vom opri aici doar la cîteva aspecte ce privesc situaţia copiilor din casele de copii, urmînd ca pe viitor să revenim asupra altor aspecte din programul „Copiii noştri".

de la constatarea efectelor. Iar cauzele sînt mutiple. Abandonul (pentru că cei mai mulţi copii aflaţi sub diferite forme de îngrijire a statului sînt de fapt abandonaţi) se datorează, cel puţin în ultimii ani, situaţiei economice dezastruoase a familiilor cu mulţi copii. S-a ajuns la concluzia că un program pentru ajutorarea familiilor în criză se impune de urgenţă. Dar mai ales este nevoie de o altă legislaţie în domeniu, pentru că – a fost opinia participanţilor la seminar –, deşi este de dorit ca internarea unui copil într-o instituţe de ocrotire să se facă pe o perioadă cît mai scurtă, şi doar în lipsa altei alternative, pentru autorităţile tutelare ea reprezintă soluţia cea mai la îndemînă, este *„o modalitate de a scăpa de greutăţile întîmpinate pentru găsirea unei familii adoptive"*.

Educaţie pe banii cui?

În **Casa de copii şcolari nr. 9**, perioada de după revoluţie a venit cu necazurile şi bucuriile ei. Povestea îmi este relatată de directorul şcolii, Margareta Bucur. A venit mai întîi un grup ce reprezenta o fundaţie britanică. Au venit cu un aparat de filmat şi, pentru că în căminul de copii nu au găsit nimic pe placu, au luat un ţigan mic şi pricăjit ce stătea zgribulit lîngă gardul de vizavi: *„L-au pus pe umerii unuia dintre ei şi l-au filmat"*. Au întrebat care sînt nevoile

căminului şi a doua oară n-au venit cu mîna goală.

Doamna director a fost la un curs de management în Anglia. Printre altele, a vizitat şi un cămin de copii. Într-un astfel de cămin, sînt doar 30, maximum 40 de copii. Sînt îngrijiţi, educaţi, finanţaţi de statul britanic şi de fundaţii britanice.

Pentru un copil de la **Căminul de copii şcolari nr. 9**, treburile par a merge binişor, pînă ce împlineşte 18 ani, cînd este obligat prin lege să părăsească instituţia. Acum intervin marile probleme: găsirea unui loc de muncă, găsirea unei locuinţe. *„De obicei* – spune doamna Margareta Bucur – *patronii refuză la început să angajeze astfel de copii. Imaginea generală a societăţii despre ei este că sînt neserioşi, că sînt hoţi"*. Directorul crede însă că de cele mai multe ori o astfel de imagine este falsă şi ea se datorează doar prejudecăţilor. Este drept, ţine să adauge, că de cele mai multe ori ei nu ştiu meseria pentru care merg să se angajeze. *„Merg la şcoli profesionale şi acolo nimeni nu se îngrijeşte de ei, spală utilajele sau mătură pe jos şi mare parte nu ştiu să practice meseria"*. Dacă însă aceste lucruri se mai rezolvă, marea problemă a copiilor ieşiţi din astfel de instituţii rămîne cea a găsirii unei locuinţe. Înainte de '89 erau angajaţi automat în întreprinderi şi li se dădea o cameră în căminul muncitoresc. După '89 acest lucru nu a mai fost valabil. Totuşi, din 1990, cu ajutorul fundaţiei de caritate pe care am amintit-o, doamna director, împreună cu partenerii britanici au înfiinţat o fundaţie şi astfel au cumpărat mai multe case şi apartamente în Bucureşti şi în împrejurimi, în care locuiesc acum cei care au părăsit căminul de copii. Partea engleză a plătit absolut totul, de la mobilier pînă la ultimul articol casnic. De asemenea, a dotat căminul. Camerele arată bine, sînt luminoase, cele mai multe au televizor color, ba chiar, într-una din ele, un calculator.

Acum căminul se află sub patronajul Poliţiei Capitalei şi a Inspectoratului General al Poliţiei, care cu ocazia diferitelor sărbători aduc cadouri pentru copii şi le organizează excursii. Optimismul directorului e molipsitor, cu toate că imobilul are nevoie urgent de reparaţii. Ministerul Învăţămîntului a promis un miliard pentru repararea clădirii şi se aşteaptă ca banii să sosească curînd.

O altă problemă discutată în timpul seminarului s-a referit la nivelul pregătirii cadrelor din aceste instituţii. Dacă înainte de '89 majoritatea angajaţilor aveau studii superioare şi pregătire de specialitate, acum lucrurile s-au schimbat. Participanţii au accentuat pe necesitatea monitorizării activităţii acestor instituţii, pe verificarea nivelului profesional al pedagogilor. Directorul **Casei de copii nr. 9** se plînge de aceeaşi problemă. Acum, în acest cămin, doar 6 angajaţi au studii superioare. Restul, studii medii şi pregătire pe măsură. Totuşi, nu uită să adauge, norma unui educator este de 30 de ore, faţă de numai 18 în învăţămîntul normal. Munca presupune multă bătaie de cap, mult stres pentru un salariu derizoriu.

O simplă privire îţi arată însă cît de complicate sînt aceste probleme, cîtă voinţă şi, mai ales, cîţi bani trebuie pentru ca ele să fie rezolvate. Şi cum toate acestea cer şi timp pe deasupra, se pare că, deocamdată cel puţin, copiii din astfel de case vor trebui să mai aştepte.

ANDREI MARGA

Globalizare şi universalizare

De la internaţionalizare la globalizare în ştiinţe

În cercetarea ştiinţifică, de multă vreme, standardele de performanţă s-au internaţionalizat, pînă la a deveni unice pentru comunitatea ştiinţifică mondială. **Ştiinţele**, mai ales cele experimentale şi cele formalizabile, sînt de multă vreme întreprinderea comună a unor oameni aflaţi la distanţă mare, legaţi prin interogaţii similare, instrucţie apropiată, metode de abordare împărtăşite în comun, posibilităţi de publicare accesibile, în funcţie de performanţe, criterii de profesionalism generalizate. **Internaţionalizarea**, înţeleasă ca dependenţă a rezultatelor cercetării şi a validării lor de travaliul unor oameni aparţinînd mai multor naţiuni, a atins plafonul şi s-a transformat în **globalizare**.

Globalizarea a devenit premisa **securităţii statelor** în epoca nucleară. Odată cu producerea de arme de distrugere de un calibru inimaginabil înainte, cu tehnicile de transport şi de ţintire teleghidată la orice distanţă pe glob, a devenit limpede că securitatea unui stat nu mai depinde doar de aranjamentele cu vecinii săi, ci de aranjamente la scara lumii întregi. Şi în domeniul securităţii, ne aflăm, toţi cei ce locuim pămîntul, unii în faţa altora şi toţi în faţa unor probleme comune, care cer soluţii la care să contribuim fiecare.

Globalizarea a caracterizat, de asemenea, schimbările profunde din domeniul **comunicaţiilor**. Marile posturi de televiziune de astăzi bat practic pe întregul glob şi culeg, prelucrează şi difuzează informaţii pentru orice om de pe pămînt. Tot mai mulţi oameni învaţă *lingua franca* a timpului nostru, care este engleza, şi îşi comunică în măsură crescîndă experienţele. Reţelele mondiale ale poştei electronice şi Internetului anulează poşta tradiţională şi ne pun în poziţia de convorbire la mare distanţă. Sîntem, ca trăitori ai acestui timp, mai informaţi ca oricare dintre predecesorii noştri cu privire la ceea ce li se întîmplă contemporanilor noştri de pe orice punct al planetei.

Protecţionismul economic nu mai avantajează

Economia a intrat, la rîndul ei, în procesul globalizării. Aşa cum s-a observat pe cazul celei mai puternice economii din lume, cea americană, cadrul naţional, în care s-au desfăşurat în fond procesele economice ale lumii libere de-a lungul multor secole, a încetat să fie referinţa ultimă a politicii economice. Multă vreme, cetăţenii Americii, Angliei, Franţei, Germaniei au putut crede, justificat, că bunăstarea lor depinde doar de bunăstarea propriei naţiuni. Astăzi lucrurile nu mai stau aşa. Bunăstarea propriei naţiuni este esenţială pentru bunăstarea fiecăruia, dar ea depinde acum de mecanisme atît de complicate, de conexiuni extinse atît de mult, încît nu este exagerat să se spună că începem să depindem perceptibil toţi de economia mondială, care ne cuprinde. După cum au arătat convingător analişti americani, **protecţionismul** şi-a pierdut baza chiar pentru o economie puternică cum este cea a SUA, căci protejînd o industrie se dezavantajează altele; produsele străine penetrează oricum, fie şi pe căi indirecte, propriile frontiere; prin protecţionism se cedează involuntar pieţe pentru industriile altor state; în condiţii de protecţionism, consumatorul american plăteşte mai mult pentru unele produse decît în condiţii de deschidere a pieţelor. Ce s-a schimbat în fapt? *„Corporaţiile «americane» şi industriile «americane» încetează să existe în orice formă care poate fi distinsă în mod semnificativ de restul economiei globale. (...) Nivelul de viaţă al americanilor, ca şi cel al cetăţenilor altor naţiuni, ajunge să depindă mai puţin de succesul nucleului de corporaţii şi industrii ale naţiunii, sau chiar de ceea ce este numit «economia naţională», decît de solicitarea mondială faţă de deprinderile şi ideile lor"*. Pe fondul acestei schimbări se schimbă esenţial sursa profitului. *„În întreprinderea orientată spre valoare înaltă, profiturile derivă nu din scară şi volum, ci din descoperirea continuă de noi legături dintre soluţii şi nevoi"*.

Globalizarea conştiinţei şi comportamentelor politice

În sfîrşit, globalizarea pare să fi cuprins – probabil şi ca efect al globalizărilor deja menţionate din cunoaştere, securitate, comunicaţii şi economie – **conştiinţa şi comportamentele politice**, cel puţin în anumite momente şi în anumite zone ale lumii. Ca efect al acţiunii combinate a multiplilor factori – dificultăţile de legitimare resimţite de regimurile autoritare, extinderea urbanizării populaţiei, disponibilitatea bisericilor naţionale la a se opune autoritarismului, o politică internaţională orientată spre conlucrare a marilor puteri, exemplul democratizărilor din epoca postbelică – s-a produs în lume *the third wave* al democratizării, care este cel puţin o provocare la adaptare pentru orice regim. Are loc o *global resurgence of democracy*, în sensul că *„astăzi democraţiile liberale sînt privite de foarte multă lume drept singurele societăţi cu adevărat şi deplin moderne. Acest sentiment este reflectat în dorinţa exprimată adesea din partea sovieticilor şi a est-europenilor de a trăi într-o «societate normală»"*.

Fenomenul globalizării este nu doar o caracteristică a timpului nostru, cu un impact relativ, ca al altor fenomene caracteristice, precum zborurile cosmice, trecerea la societatea postindustrială, ecloziunea curentelor postmoderniste. El este un **fenomen profund, care afectează poziţionarea noastră în lume, cunoaşterea şi viaţa noastră şi antrenează schimbări istorice ce ne obligă la reconsiderările cele mai extinse ale tradiţiei**. Vreau ca în intervenţia de faţă să precizez conotaţia globalizării (1), pentru ca apoi să consider efectul ei asupra organizării pe principiul naţional (2) şi să indic consecinţe în pregătirea universitară (3).

1. Ce este globalizarea?

Acţiunea la distanţă în cadrul sistemului interdependenţelor mondiale

Pentru a înţelege **globalizarea**, cîteva sumare distincţii conceptuale sînt necesare. Prima trebuie făcută plecînd de la premisa după care există clare **interdepedenţe** între statele naţionale (în domenii variate – economice, ecologice, militare etc.), în raport cu **regionalizarea**. Prin acest termen înţelegem recunoaşterea interdependenţei unui grup de state naţionale particularizat de caracteristici geografice şi dezvoltarea, în consecinţă, a unei viziuni, a unor opţiuni, a unor strategii comune. A doua trebuie făcută plecînd de la premisa după care există similitudini de organizare şi de abordare a unor probleme între statele naţionale, în virtutea împrejurării că ele împărtăşesc valorile lumii civilizate – organizări pe baza dreptului, reglementări ale relaţiilor dintre sexe, organizări ale producţiei de bunuri etc. –, în raport cu **generalizarea**. Prin acest termen înţelegem atribuirea unor organizări şi abordări ale unor state naţionale tuturor celorlalte state naţionale care împărtăşesc valorile lumii civilizate. A treia distincţie trebuie făcută plecînd de la premisa **diversităţii ireductibile** a statelor naţionale – sub aspectul tradiţiilor culturale, al nivelului de dezvoltare, al intereselor etc., în raport cu **fragmentarea**. Prin acest termen înţelegem scindarea patrimoniului valorilor comune în interpretări pliate la interese şi la contexte. În sfîrşit, a patra distincţie trebuie făcută plecînd de la premisa după care viaţa noastră este legată inevitabil de **comunităţi locale** – prin locuinţă, cercul de prieteni, firma la care lucrăm etc., în raport cu **localizarea**. Prin acest termen înţelegem situarea inevitabilă a vieţii noastre în cadrul unor comunităţi locale, care dezvoltă, în anumite probleme, perspective de abordare şi soluţii proprii, în funcţie de datele concrete ale situaţiei.

Este adevărat că, deşi se discută mult despre **globalizare**, termenul nu este conotat cu destulă precizie. Mulţi autori îl iau ca de la sine înţeles sau chiar ca intuitiv inteligibil. Definirea globalizării ca *action at distance* este foarte importantă, dar trebuie completat: **acţiune la distanţă în cadrul sistemului interdependenţelor mondiale**. Globalizarea este o creştere a interdependenţelor pînă la plafonul maxim al acestora, care este cel al **planetizării**. Economia, de pildă, este globală în sensul că îi cuprinde, într-un fel sau altul, fie şi în grade diferite, în interdependenţele ei, pe toţi, iar întreprinzătorul economic cu şanse de succes trebuie să ia în calcul o suprafaţă de manifestare a agenţilor economici mult mai mare, în multe cazuri extinsă la maximum. Consacrarea în cercetarea ştiinţifică, spre exemplu, este globalizată în înţelesul că standardele de recunoaştere sînt ale comunităţii mondiale a specialiştilor din domeniu şi, deci, la el se raportează inevitabil orice rezultat, dacă este vorba să fie recunoscut.

Renaşterea naţionalismelor locale şi accentuarea identităţilor locale sînt legate de globalizare

Este de adăugat, imediat, că globalizarea **nu este doar o extindere a suprafeţei interdependenţelor**, aşa cum se extinde pînza unui păianjen. Ea implică şi o **modificare a elementelor înseşi care interacţionează**. *„Globalizarea înseamnă nu numai crearea unui sistem cuprinzător, ci şi transformarea contextelor local şi chiar personal al experienţei sociale. Activităţile noastre de zi cu zi sînt influenţate crescînd de evenimente ce se petrec în cealaltă parte a lumii. Convers, obişnuinţele stilului vieţii locale au devenit în mod global consecvenţiale. Astfel, decizia mea de a cumpăra un oarecare obiect de îmbrăcăminte are implicaţii nu numai pentru diviziunea internaţională a muncii, ci şi pentru ecosistemul pămîntului"*.

Mai este de observat că **globalizarea nu aduce cu sine o uniformizare şi că ea nu este un fel de stadiu final al istoriei în care toate se nivelează şi începe un fel de administraţie mondială a lucrurilor**. Globalizarea este acum direct perceptibilă în economie, comunicaţii, ştiinţă şi este foarte probabil că ea va progresa. Cu siguranţă că nu se mai restrînge la un domeniu sau altul al vieţii din societăţile moderne, ci tinde să devină un **fenomen cuprinzător**. Pe de altă parte, chiar la nivelul la care este ea astăzi realizată, globalizarea determină, prin complexele ei implicaţii şi provocări, îngroşarea unor fenomene opuse, de fragmentare şi particularizare. *„Globalizarea nu este un proces simplu, ci mixtură complexă de procese care duc adesea pe căi contradictorii, producînd conflicte, disjuncturi şi noi forme de stratificare. Astfel, de pildă, renaşterea naţionalismelor locale şi accentuarea identităţilor locale sînt legate direct de influenţele globalizante faţă de care se află în opoziţie."*

2. Efectul universalizant al globalizării

Globalizarea şi diversitatea culturală nu se opun

Împrejurarea că globalizarea nu este un proces liniar şi nivelator este atestată de situaţia lumii din zilele noastre, caracterizată de o evidentă **fragmentare şi localizare, în orice caz, de o întărire a particularismelor**. *„Forţe politice locale controlează mai puţin viitorul lor economic, şi aceasta ca rezultat al factorilor aflaţi departe, în afara propriilor lor frontiere. Lumea începe să prezinte eforturi de regionalizare a relaţiilor politice şi de securitate pentru a stabiliza situaţia şi a îmbunătăţi stăpînirea capacităţilor economice în serviciul dezvoltării regionale şi, la nivelul cel mai profund, al supravieţuirii regimului. Confruntarea forţelor economice globale cu interesele politice subnaţionale, naţionale şi regionale este posibil să ofere una din cele mai profunde şi vitale provocări la adresa relaţiilor de securitate în deceniile ce vin"*. Întărirea este atît de considerabilă, încît s-a şi creat deja aparenţa după care realitatea fundamentală este cea a unei diversităţi ireductibile, a unui nou val al particularismelor de toate nuanţele – localism, provincialism, parohialism, naţionalism, fundamentalism.

Dar aparenţa nu trebuie să ne înşele. La o privire lucidă poate deveni cît se poate de clar faptul că **interdependenţele au sporit şi au atins plafonul realităţii mondiale** în domenii precum cunoaşterea ştiinţifică, comunicaţiile, economia. În acelaşi timp, devine cît se poate de clară împrejurarea că **globalizarea şi diversitatea culturală nu se opun în maniera simplă a lui *tertium non datur***. Se poate spune cu certitudine că *„globalizarea şi diversitatea culturală sînt opuse nu în manieră simplă. Se formează deja o reţea densă de relaţii ce leagă culturile una de alta, în sensul interconectării globale. Problema este cum şi pe ce cale culturile sînt legate şi interrelate, prin acomodare mutuală, opoziţie sau rezistenţă, de exemplu, şi nu cum poate persista diversitatea culturală consacrată în faţa globalizării"*. Dar care este impactul precis al globalizării asupra poziţionării principiului naţional?

(Continuare în numărul viitor)

FLORIN GABREA

TELEVIZIUNE

Unde se ascunde Dumnezeu

„Fascinaţia pentru mine a început aproape dintotdeauna, adică din copilărie, în comuna purtînd nume de sfînt ori de tîlhar: Pantelimon. (...) La biserica Capra, aşezată mai spre oraş, se duceau Duminica şi de sărbători aproape toţi. Biserica, lipsită de orice frumuseţe, dar încăpătoare, avea clopote cu bătăi prelungi, cu dangăt grav, în contrast cu modicitatea locului, bătînd des, insidios şi nobil. Ele, pe care le auzeam limpede, cu toate că se aflau departe de fabrică, au constituit fundalul sonor şi emotiv al anilor mei dintîi. Clopotele au fost, aşadar, primul semnal, declanşatorul iniţial al ursitei mele duhovniceşti. (...) Binecuvîntat fie Sf. Paulin de Nola, iniţiatorul folosirii clopotelor la biserici. (...) Pentru mine creştinătatea se confundă cu o poveste de dragoste: o dublă îndrăgostire de biserica creştină şi de neamul românesc".

Aşa se mărturiseşte, din preaplinul fericirii sale, cel care l-a căutat toată viaţa pe Dumnezeu, deşi se născuse cu el în inimă. Cel care a dorit cu înverşunare „să dea ochi" cu Dumnezeu, fiindcă ştia, în smerenia sa, că numai acesta îi putea dărui vederea. Cel care, născut evreu, s-a creştinat şi a îmbrăcat haina monahală, nu pentru a o rupe cu lumea, pe care o înţelesese şi o iubise ca nimeni altul, ci pentru a fi mai aproape de Hristos, de harul, pacea şi lumina Lui.

Cum a trăit, a gîndit şi a simţit Nicolae Steinhardt, una dintre cele mai complexe şi mai profunde personalităţi culturale ce le-a avut vreodată spaţiul românesc, s-a străduit să afle Zamfira Lemnaru în emisiunea **„Ecleziast"**, de la TVR 1, din 10.03.1997. Evocarea, stîngace, greoaie şi, pe alocuri, neinspirată, i-a avut ca martori pe cîţiva dintre apropiaţii ilustrului umanist şi apostat. Figura legendară a „boierului evreu", cum l-a numit Alexandru Paleologu (cel mai bun prieten al său, fost coleg de detenţie la Jilava şi martor de taină al botezului întru Hristos), s-a risipit printre cuvintele, rostite de acesta monoton şi fără chef, şi imaginile stupefiant de terestre ale unor ţabachere, manuscrise şi medalioane fotografice, filmate mecanic şi repetitiv. Aşa-zisa „atmosferă" nostalgică, intimistă, sufoca brutal tensiunea ideatică, aerată şi subtilă. Duhul lui Nicolae Steinhardt nu se întrupa din cuvîntul molcom şi neînsufleţit al „conului Alecu". Se vorbea despre multe: despre „simţul divinului", despre suferinţă şi teroare, despre credinţă şi pofta de fericire a fiecăruia, dar parcă nu se auzea nimic. Din cînd în cînd, un tînăr, strivit de un maldăr de cărţi cu cotoare butaforate, stivuite în jurul pîlniei lăbărţate a unui patefon obscen, debita sentinţe morale sau religioase, extrase de-a valma din opera călugărului filozof. Cel de-al doilea interlocutor, părintele Serafim Man, cu un chip ce amintea de portretele aspre ale lui Dürer, a readus în memorie evenimentul, destul de îndrăzneţ şi riscant, al călugăririi lui N. Steinhardt, pe care îl citează: *„Trei dorinţe am avut în viaţă: să primesc botezul – şi l-am primit –, să intru într-o mînăstire – şi am intrat –, şi să mor în straie călugăreşti".* Întrucît deviza vieţii monahale „Roagă-te şi munceşte" fusese riguros pusă în practică şi verificată (participarea la liturghii şi punerea în ordine a bibliotecii, de peste 30.000 de volume, a mînăstirii), Nicolae Steinhardt a fost călugărit la 16 august 1980 şi a devenit părintele Nicolae Delarohia.

A lipsit acestei emisiuni, dincolo de pitorescul ei anecdotic, o dezbatere serioasă (demnă de dimensiunea renascentistă a personajului discutat) a chestiunii de fond, necontenit disputată şi reiterată, aceea a opţiunii individuale în schimbarea credinţei, la care să participe teologi (de toate confesiunile), oameni de cultură, filozofi etc. Fericirea atît de umană şi de împlinită a lui Nicu Steinhardt, care începea odată cu binecuvîntarea Sf. Paulin de Nola, nu poate ascunde, nici de data asta, vaga suspiciune cu care este privită, mereu (poate ca pe un semn al slăbiciunii), apostazia. Creştinii îl vor iubi, dar îl vor ierta evreii? Sau invers: evreii îl vor ierta, dar îl vor iubi creştinii?

Cîndva, Iosif Sava l-a întrebat, panicat şi ultimativ, pe Andrei Pleşu în legătură cu gestul lui Nicolae Steinhardt: *„Nu vi se pare grav că cineva s-a lepădat de credinţa strămoşească a semenilor lui?"*. La care Andrei Pleşu a răspuns: *„Mai grav mi s-ar fi părut dacă ar fi devenit ateu, dacă ar fi rămas fără nici o credinţă".*

Tot în jurul unei chestiuni de ordin confesional, aceea al litigiului între biserica ortodoxă şi biserica greco-catolică (biserica catolică de rit bizantin), declanşat în 1948, cînd regimul comunist i-a interzis acesteia din urmă dreptul la existenţă, s-au purtat şi discuţiile de la emisiunea **„Ediţie specială"**, din 14.03.1997. Realizatorul emisiunii, Vartan Arachelian, a avut excelenta idee de a-i invita la dezbatere pe părintele Galeriu, în studioul TVR din Calea Dorobanţi, şi pe profesorul Adrian Marino, în studioul teritorial Cluj. Factorul declanşator al acestei binevenite emisiuni a fost recentul apel la reconciliere între biserica ortodoxă şi biserica greco-catolică, lansat de patriarhul Teoctist. Apelul a fost salutat de ambii participanţi la discuţie, dar, în acelaşi timp, el a redeschis o rană dureroasă, care continuă să preocupe, în mod egal, reprezentanţii şi pledanţii ambelor confesiuni: retrocedarea bunurilor bisericeşti din patrimoniul bisericii greco-catolice, confiscate de biserica ortodoxă, începînd cu anul 1948. După ce a subliniat, cu inflexiuni de o suavă smerenie, dar şi cu o anume fermitate, că *„Răsăritul este lumea revelaţiei, iar Apusul este lumea civilizaţiei"*, părintele Galeriu a fost de acord, în principiu, cu retrocedarea, dar a menţionat că aceasta ar trebui să se facă pe baza rezultatelor unui referendum. Profesorul Adrian Marino a atras atenţia că botezurile de rit greco-catolic au fost, după 1948, sistematic interzise şi că populaţia acestei confesiuni s-ar găsi, astfel, în minoritate vădită, fără a mai pune la socoteală nenumăratele pierderi de vieţi omeneşti din rîndul preoţilor greco-catolici, ca urmare a încarcerării masive a acestora în închisorile comuniste. Promiţînd că subiectul, departe de a fi fost epuizat, va constitui tema unei discuţii mai ample, Vartan Arachelian a amintit rolul benefic al amblor biserici în păstrarea fiinţei şi a identităţii noastre naţionale. O emisiune reuşită, bine condusă şi conturată tipologic.

Revenind în zonele mult mai terestre, dar la fel de înfierbîntate ale societăţii româneşti de astăzi, TELE 7 abc a găzduit, în cadrul emisiunii **„Linia întîi"**, din 14.03.1997, o interpelare a senatorului liberal Viorel Catarama de către ziariştii Sorin Roşca Stănescu, director general al ziarului *Ziua*, şi Liviu Mihaiu, redactor-şef adjunct la *Academia Caţavencu*, arbitrată de Dan Andronic, din partea postului de televiziune mai sus amintit. Gravele acuze de corupţie, imoralitate, trafic de influenţă, încălcare a legilor bancare şi subminare a intereselor politice din cadrul CDR au zburat, mai vehement şi metodic (Sorin Roşca Stănescu) sau mai metaforic şi mai prudent (Liviu Mihaiu), pe la urechile nepăsătoare ale omului politic şi de afaceri Viorel Catarama, care arunca acuzele înapoi, răfuindu-se cu *„infractorul penal, condamnat la închisoare şi la interdicţia exercitării meseriei de jurnalist"* (Sorin Roşca Stănescu), spunînd, cui **voia** să-l asculte, că ELVILA SA este una dintre cele mai importante societăţi economice din România de azi, cu o cifră de afaceri de mai multe miliarde, care plăteşte un impozit anual de cîteva miliarde şi care va plăti, dar eşalonat în timp şi nu în totalitate, posesorilor de certificate SAFI, banii pe care aceştia i-au investit (împrumutat) în acţiunile societăţii ELVILA, acţiuni a căror valoare nominală este în continuă creştere. La repetatele insinuări ale lui Liviu Mihaiu, cum că ar fi făcut parte din cadrele Securităţii, Viorel Catarama a declarat, la sfîrşitul emisiunii, degajat şi nepăsător, cui **ştia** să-l asculte, că pînă în 1989 a fost general-locotenent, şef al Direcţiei de Informaţii Externe. Explozia de rîsete şi deconectarea finală a presupusei ironii au eclipsat adierea sumbră a unui adevăr imposibil de demonstrat.

SRI nu prea rezistă comparaţiei

Vineri, 14 martie, *Academia Caţavencu* a lansat buletinul sesiunii I a microproiectului „Critica Securităţii Pure". Buletinul este consacrat studiului comparativ al actelor normative ce legiferează activitatea serviciilor de informaţii din România, Federaţia Rusă şi SUA. Autorii, Cornel Ivanciuc şi Patrick André de Hillerin, au încercat să răspundă la întrebarea dacă *Legea de organizare şi funcţionare a SRI*, cît şi *Legea privind siguranţa naţională a României* mai pot fi instrumente legislative valabile în actualul context socio-politic.

Prin compararea acestor acte normative cu Legea privind statutul FBI şi cu noua Lege de securitate a statului din Rusia (ce reglementează activitatea FSB), autorii studiului au ajuns la concluzia că, în cazul României, principalul serviciu de informaţii este organizat foarte mult după modelul fostului KGB. Astfel, din conţinutul *Legii SRI* lipsesc aproape în totalitate acele referiri cu privire la responsabilităţile personalului SRI, referiri la restricţiile asupra unor tehnici de investigare, cît şi cele cu privire la folosirea informatorilor; articolele cu privire la noţiunea de „secret" sau „păstrarea secretului" au caracter represiv etc. *„Legea SRI reclamă spiritul unei secretomanii desuete"*, conchid autorii studiului. **(M.C.)**

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12:**
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec **(money order)** pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $ 140 DM 500 FF 140.000 LIT 56 £ 100 CHF	40 $ 70 DM 250 FF 70.000 LIT 28 £ 50 CHF	20 $ 35 DM 125 FF 35.000 LIT 14 £ 25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

În curînd
în toate librăriile
MANUALE ŞCOLARE
HUMANITAS

Limba română clasa a V-a

Limba franceză clasa a V-a

Educaţie civică clasa a III-a

HUMANITAS EDUCATIONAL

INSTITUTUL EUROPEAN

Colecţia *SINTEZE*

Anton I. Adămuţ

FILOSOFIA SUBSTANŢEI

Un comentariu complex pe marginea substanţialismului promovat de Camil Petrescu în studiile sale, mai cu seamă în *Doctrina substanţei*, lucrare încheiată în 1943 şi publicată abia în 1988.

Din cuprins: Substanţialismul ca teorie a cunoaşterii • Ontologie şi ortogeneză substanţialistă • Axiologia substanţialistă şi noocraţia.

ISBN 973-586-041-4
296 pag.

Comenzi şi informaţii la sediul Editurii, în Iaşi:
Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel. 032-127311 • Tel.-fax: 032-230197

MAGDA CÂRNECI

O măreţie domestică

Probabil că Horia Bernea reprezintă numele de artist plastic cel mai vehiculat şi mai puţin contestat ca valoare sigură, emblematică pentru „spiritul vizual" al locului şi momentului, atît în interiorul cît şi în afara lumii culturale româneşti. Dincolo de farmecul şi prolificitatea personalităţii sale puternice, dincolo chiar de prestaţia socio-politică activă a artistului după 1989 şi de rolul său de creator şi director al celebrului Muzeu al Ţăranului Român înfiinţat în 1990, această unanimitate de judecată poate să pună pe gînduri. Ce anume îl desemnează pe Horia Bernea, mai bine zis opera sa, pentru această poziţie privilegiată în conştiinţa culturală a contemporanilor, privilegiu pe care ştie de altfel să-l suporte cu naturaleţe bonomă şi cu o anume graţie eficientă?

Cred că, înainte de toate, un anume echilibru, o anume măsură a firii şi operei sale, în al cărei parcurs – început sub semnul unui teribilism experimentalist de juneţe şi ajuns la adînca maturitate sub semnul unui regăsit spiritualism al actului pictural – se pot recunoaşte nu doar mulţi dintre plasticienii români de azi şi de ieri, dar se poate decela şi un *model de comportament estetic* tipic pentru felul în care a fost receptată şi integrată modernitatea în structurile culturale autohtone.

Există deja decantată în conştiinţa critică românească, la sfîrşitul unui agitat secol de artă modernă, ideea, convingerea conform căreia funcţionează o anume *specificitate* în felul în care spiritul artist al locului asimilează impulsul radical – demolator ori continuu inovativ – al modernităţii, peste şi *în* tiparele vizuale locale. O specificitate generată istoric şi cultural, delimitată fie în termeni de decalaj temporal şi civilizatoric, de incompatibilitate religioasă, de psihism colectiv diferit, definită fie ca „matrice stilistică personantă" (Blaga) ori ca „aspiraţie către sacru" (Eliade), ca „o clasică modernitate" (Eugen Schileru) ş.a.m.d. – o specificitate care produce *sinteze artistice/estetice* locale, inevitabil specifice. Or, cred că opera lui Bernea ilustrează deocamdată cel mai complet varianta vizuală, „pictorică", a acestui *mit cultural* autohton, care, qua mit, funcţionează viu, eficace.

Un parcurs paradigmatic

Întinsă de la tinereşti experimente neo-avangardiste de factură abstractă şi conceptuală în anii '65–'70, trecută prin celebrele ***Dealuri***, ***Hrane***, şi ***Prapori*** de o factură numită neo-bizantină în anii '80, ajunsă în fine la recentele, neo-tradiţionaliste ***Grădini***, ***Interioare de biserici*** şi ***Coloane***, pictura lui Bernea urmează un parcurs, s-ar putea spune, paradigmatic pentru mulţi artişti români semnificativi din ultimii 30–40 de ani. Acest parcurs începe cu scurte prodigii avangardiste, pentru a ajunge destul de repede să tenteze un modernism cumînţit, nuanţat sau îmbogăţit cu surse vizuale locale (arhaice, populare sau ortodoxe) şi a încerca în final o sinteză personală, dificilă şi parcă a priori imposibilă, între paradigma „post-metafizică" a artei moderne şi paradigma „încă metafizică" a spiritualităţii autohtone. Dar, în interiorul acestui parcurs mai mult sau mai puţin tipic, Bernea are, faţă de alţi artişti, un non-conformism autentic în scurta dar intensa sa fază avangardistă, păstrat viu chiar şi în neo-tradiţionalismul său ulterior. După cum, iarăşi, în comparaţie cu alţi artişti, Bernea manifestă o moderaţie înnăscută faţă de extreme şi dogme estetice, fie ele şi ortodoxe. Cu alte cuvinte, refuzînd constant academizarea stilistică şi evitînd instinctiv emfaza doctrinară, păstrîndu-se numai pictor în propria operă, el „umple" probabil cel mai complet *modelul* (ideal) *de comportament artistic* autohton, în intuiţia contemporanilor.

Nu voi insista aici asupra posibilelor cauze exterioare (presiunea ambianţei politice comuniste), ori interioare (presiunea tiparelor culturale tradiţionale), care vor fi modelat un asemenea caracteristic parcurs artistic – eufemizînd constrîngeri ideologice şi sublimînd exigenţe spirituale într-o *experienţă strict estetică* de o anume factură (o „avangardă à rebours", s-ar zice). Simptomatic pentru o bună parte din arta românească din ultimii 30 de ani, acest traseu poate fi judecat de eventuali ideologi radicali (români sau occidentali) ai modernismului pur ca o retardare, o deviere sau chiar o regresiune în raport cu cursul internaţional al cercetării artistice. Rămîne totuşi să vedem dacă nu cumva acest tip de comportament a reprezentat un răspuns adecvat – dacă nu cel mai potrivit, oricum cel mai „tipic", „specific", oarecum inevitabil – dat unei conjuncturi socio-politice dificile şi retardate. Şi rămîne să mai vedem dacă nu cumva, tocmai datorită acestor presiuni, *sintezele artistice* amintite mai sus n-au cîştigat o anume autenticitate („imunitatea la orice formă de revoluţie", cum spune Bernea), o coloratură specifică („estică"), ce le conferă acum, după deschiderea către restul lumii, o neaşteptată adecvare cu gustul permisiv, post-experimentalist, „specificist", al postmodernităţii.

Revenind la Bernea, rămîne totuşi de explicat „misterul" indecidabil, atracţia impresionantă dar şi ambiguă a unei arte bogate dar inegale, imprevizibile de la o faţă la alta, făcînd salturi estetice „înapoi" şi „înainte" în istoria artei cu o virtuozitate surprinzătoare şi totuşi cumva profund motivată. Probabil că numitorul comun al „surprizelor estetice" berniene se ascunde în felul aparte în care preceptele moderniste sînt metabolizate, „consumate", prin filtrul personalităţii extrem de speciale a artistului şi sînt apoi sublimate, reconfigurate prin exigenţele spirituale (religioase) ale

Coloană, ulei pe pînză, 1996

aceluiaşi. Cu studii tehnice şi de arhitectură la bază, pe lîngă cele artistice clasice, dar şi cu un cult al artei populare moştenit din familie (Ernest Bernea), cu o bună cunoaştere a internaţionalităţii artistice dar şi cu o profundă impregnare de teologie ortodoxă pe lîngă mănăstirile din Moldova, Bernea reuşeşte sinteza atîtor determinaţii pentru că e un avangardist în spirit iar nu în literă: un avangardist care a depăşit hybris-ul doctrinar şi iluzia „mîntuirii estetice" a lumii întregi prin „pura abstracţie" ori alte „formalisme", pentru a se retranşa mai modest, dar mai adevărat, în „mîntuirea personală" a experienţei profund individuale a religiosului şi a lucrului bine făcut.

Cu alte cuvinte, Bernea e un avangardist care redescoperă tradiţia propriei profesiuni şi tradiţia spirituală a propriilor sale origini, ca să-şi păstreze libertatea lăuntrică, fără să regreseze estetic decît poate în aparenţă, sau, poate, chiar cu acest preţ. De aici îi vine marea libertate cu care se mişcă între marea abstracţie şi figurativitatea extremă, cu care amestecă formalul cu informalul, genurile „înalte" cu kitschul, conceptualul cu folcloricul, gestualismul abstract cu primitivismul pictorilor „paşoptişti" autohtoni, expresionismul cu pictura de mahala, rigoarea ascetică cu decorativul eclesiastic şi cu ornamentul domestic. De aici, provocarea constantă pe care arta sa – mereu pe muchie de cuţit între bun gust/prost gust, modern/anti-modern, original/pastişă – o propune mentalului nostru, obligat să secrete la rîndul său sinteze conceptuale şi de sensibilitate noi, incomode, surprinzătoare. Dar tot de aceea e îndreptăţită, cred, unanimitatea cu care arta sa e resimţită ca manifestînd o vocaţie reală pentru îmblînzirea contrariilor moderne, ca împăcînd armonios experimentalismul şi tradiţionalismul, sub forma mînuirii libere a binomului abstracţie-figuraţie ce subîntinde toată arta modernă, ca reprezentînd, în împlinirile ei din ultimii ani, „un paradis terestru în care vocile Occidentului şi ale Bizanţului se întrepătrund" (Andrei Pleşu)*.

Un fel de retrospectivă

Prilejuită de donarea a 19 lucrări de tinereţe către Muzeul Naţional de Artă, expoziţia Bernea – organizată de Departamentul de Artă Contemporană al celei mai importante instituţii de legitimare şi „clasicizare" a artiştilor plastici în viaţă – este şi nu este o retrospectivă. Deschisă la exact 30 de ani de la debut, expoziţia punctează toate fazele, temele şi toposurile deja cunoscute ale acestui celebru şi prolific artist, fără să însumeze şi toate adevăratele capodopere ale acestuia, răspîndite prin multe muzee şi colecţii private din ţară şi din afara ţării.

Alcătuit din 159 de lucrări aflate în marea lor majoritate în patrimoniul muzeului sau al artistului, parcursul expoziţiei – aşa cum a fost conceput de iniţiatoarea şi organizatoarea acesteia, Ruxandra Balaci – se doreşte o demonstraţie în tehnică contrapunctică a continuităţilor de „idei-forme" proprii artistului de-a lungul etapelor aparent atît de diferite ale creaţiei sale, ca şi a rolului, esenţial pentru estetica artistului, al jocului dintre „ieşirea şi intrarea în figurativ", care poate constitui o cheie şi pentru înţelegerea registrelor simbolice ale acesteia. Astfel structurată, expoziţia nu e un parcurs atît cronologic, cît tipologic, şi chiar dacă unele alăturări de lucrări pot părea prea teziste unui ochi „specialist", sau pur şi simplu greu de înţeles unui ochi „nespecialist", demonstraţia îşi are coerenţa sa, susţine ideea *sintezei estetice surprinzătoare* şi constituie un *alt fel* de a „citi Bernea" faţă de cele cu care numeroasele prezenţe expoziţionale ale artistului ne-au obişnuit.

Ciclul *Coloanelor*

Dintre toate ciclurile de lucrări expuse (şi amintite mai sus), poate că cel mai recent, cel al ***Coloanelor*** – mai ales în pînzele de mari dimensiuni dar şi în unele acuarele –, dă măsura întreagă a picturalităţii berniene coapte, împlinite, depline. O asemenea pînză, o ***Coloană*** – cea din colecţia Edgar Nicolau, de pildă –, e un fel de *summa* a tuturor etapelor anterioare şi a genurilor diverse practicate de artist. În cadrul schiţat vag al unei „vederi spre grădină", sînt compuse savant, după un principiu deopotrivă realist *şi* decorativ-abstract, o coloană de pridvor de biserică, pictată neoclasic, cu zone geometrice de tip **prapor** pictate gestualist abstract, cu mici porţiuni de vegetaţie pictate impresionist, cu un ingenuu nud feminin fantomatic, pictat cu un acut simţ simbolist-decadent ş.a.m.d.. Şi totuşi întregul imaginii are o fascinantă coerenţă stilistică, rapelurile pline de virtuozitate la adîncul istoriei artei şi la propria evoluţie picturală se împletesc armonios şi fraged, compoziţia mozaicată, eclectică, materializează o rafinată „intertextualitate picturală". Etajată şi telescopată de planuri de „pictură în pictură", cu spaţii virtuale, fabuloase, deschise brusc în spaţiul realist-iluzoriu al compoziţiei, pînza palpită de viul suprafeţelor mărunţite de acea „tuşă metaforică Bernea", combinînd straniu o virtuozitate post-impresionistă, amintind intens de Bonnard, cu o vibraţie mistică, de extracţie bizantină. Privind aceste ***Coloane***, ai sentimentul că asişti la desfăşurarea dezlănţuită a unei uriaşe libertăţi de gest şi de gust, care ne oferă cu generozitate şi superbie spectacolul unei măreţii divine şi totuşi domestice.

*Vezi catalogul expoziţiei, cu texte semnate de Andrei Pleşu, Coriolan Babeţi şi Ruxandra Balaci.

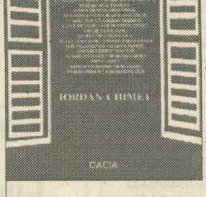

IORDAN CHIMET

Momentul adevărului

În continuarea seriei „Dreptul la memorie", apărute în anii trecuţi la editura „Dacia", Iordan Chimet alcătuieşte o antologie de excepţie cu opiniile unor cunoscuţi intelectuali români asupra celor mai arzătoare probleme ale actualităţii: premisele crizei, reflecţii despre identitate, apelul la memorie, realitatea limbii, recursul la istorie, bune călăuze-false călăuze, biserica, societatea românească – încotro? Colaborează la antologie, în ordine alfabetică: Gabriel Andreescu, Sorin Antohi, Ana Blandiana, Magda Cârneci, Vitalie Ciobanu, Alexandru Ciorănescu, Aurelian Crăiuţu, Florica Dumitrescu, Ştefan Aug. Doinaş, Caius Traian Dragomir, Alexandru George, Gheorghe Grigurcu, Vasile Igna, Adrian Marino, Alina Mungiu, Bujor Nedelcovici, Virgil Nemoianu, Alexandru Niculescu, Octavian Paler, Şerban Papacostea, H.-R. Patapievici, Marta Petreu, Andrei Pippidi, Ion Pop, Adrian Popescu, Mariana Şora, Mihai Şora, Sanda Stolojan, Ion Vianu, Mihai Zamfir, Alexandru Zub.

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

„Gina Regina“

MIRCEA PATRICHI, „Gina Patrichi. Clipe de viaţă“, ed. Unitext, 322 pp.

Cronică de plăcere

De cînd mă ştiu am fost un împătimit al teatrului şi un deloc preţuitor al filmului. Am încercat odată, împreună cu Alex. Leo Şerban, pentru care **filmul** e totul, să psihanalizăm chestia asta şi cred că ar merita să continuăm în public discuţia. Un împătimit, spun, şi încă al teatrului văzut din rîndul unu, de nu chiar lipit de scenă, de cercul magic, acolo unde începe halucinaţia, acea teribilă stare de excitaţie a văz-miros-auzului, de praf şi sudoare, de pudră de talc şi scîrţîit de scînduri, cu toată puzderia de mici şi inefabile zgomote care fac specificul scenei: aţi făcut vreodată deosebirea între modul în care **se aude tăcerea** la Bulandra, sala Icoanei (pentru mine, suma teatrului, locul în care m-am îndreptat întotdeauna ca iniţiaţii către templul masonic) – foşnind de şoapte stranii, de mici trosnituri de podea şi picurată de clipitul sonor al reflectoarelor – faţă de cum **ţi se pierde vederea** pe scena mare a Naţionalului?

Şi, de bună seamă, ca orice vicios cumsecade, am colecţia mea mentală de scene, figuri, replici, costumaţii. Antologia la purtător. Coşmaruri nu mai am demult, slavă Domnului, însă visez periodic şi întretăiat fie legănatul Lilianei Tomescu pe scaunul de grădină, în ***Schimbul*** lui Claudel, alături de George Constantin, fie singurătatea Valeriei Seciu în enormitatea pereţilor goi ai scenei din ***Să-i îmbrăcăm pe cei goi***, pe Rebengiuc în Caliban şi Bubnov, pe George Constantin în ***Iona***, pe Iordache şi Iureş în Richard, pe Birlic („*ia-l de pe mine, cucoană, că sînt nevricos*“), pe Giugaru („*să nu zic vorba aia*“), pe Carmen Stănescu în Zoe, pe Caragiu în ***Azilul de noapte***, pe Dinică şi Moraru în Vladimir şi Estragon... (Pe „stil vechi“, pasiunile mele actoriceşti au fost Vali Seciu, Gina Patrichi, George Constantin. Pe „stil nou“: Oana Pelea şi Marcel Iureş.) Vorbind sau tăcînd, în somn sau în mers, mă pomenesc înşirînd replicile deslușirii dintre Pampon (Caragiu) şi Crăcănel (Marin Moraru), exclamînd ca Dinică: „*Ra-meau*“, şuierînd nazal acea de neuitat, cutremurătoare replică a Ginei Patrichi către Cotescu: „*Ştii tu ce este în stecluţa asta, Năică?*“, sau cîntînd cu Pittiş: „*Noapte bună, piesa-i gata... ah ce ploaie şi ce vînt!...*“. Vreau, care va să zică, să vă spun că-i rog de iertare pe cei care aşteptau ceva „serios“ de la cronica de azi, ceva cu politică şi înfierare, sau vreo hermeneutică subţire. Nu, astăzi scriu o cronică de plăcere, îmi fac un capriciu, mă las frivolităţii. Vorba vine, „frivolităţii“, adică teatrului, fiindcă pentru mine o emoţie pură face cît zece idei, sensibilitatea este adevăratul profesor de morală, iar o scenă provocatoare de senzaţii face cît şapte sisteme filosofice.

Fuga de „vieţi“

La editura Unitext a UNITER, Mircea Patrichi („fratele Ginei“, fost cronicar sportiv, stabilit de mai mulţi ani în Elveţia) a redactat ceea ce se cheamă: o „biografie romanţată“ a marii actriţe. Cartea arată întru totul occidental (sponsori: S.C. Tricots Anais şi Cabinetul de avocaţi Victor Anagnoste): tipar, hîrtie, coperţi şi oglinda paginii excelente, aproape douăzeci de pagini (cretate) cu fotografii, prefaţă de Ion Caramitru, fişa completă (întocmită de Oana Anagnoste) a rolurilor Ginei Patrichi din teatru, film, teatru TV şi radiofonic, selecţii din interviurile acordate de actriţă, ca şi din cronicile la principalele spectacole în care a jucat, plus o secţiune de „cuvinte alese“ – evocări semnate de oameni de vîrste şi calibre diverse, de la Liviu Ciulei, Irina Petrescu şi Malvina Urşianu la Mariana Mihuţ, Mihai Măniuţiu şi Anton Tauf, de la Cătălina Buzoianu, Tamara Buciuceanu şi Stere Gulea la Oana Pelea, Valeriu Moisescu, Ecaterina Oproiu şi Marian Popescu.

O încîntare, vă rog să mă credeţi, chiar şi pentru academizanţii pe drept cuvînt iritaţi de lirismul uneori excesiv al autorului, de excesul punctelor de suspensie, ori de unele omisiuni, ş.a.m.d. O încîntare ce mi-a revelat brusc cvasi-absenţa acestui gen (atît de popular pretutindeni) din edituriile/librăriile noastre. Astfel de cărţi ar trebui să apară, anual, **cu zecile**, indiferent de domeniu – vieţi de savanţi, balerine, scriitori, actori, pictori, doctori, cîntăreţi, sportivi, politicieni, mari gazetari etc. Adică în anii staliniştii puteau să apară tot soiul de colecţii gen „oameni de seamă“, iar azi, cînd „s-a dat drumul la biografie“ şi la economia de piaţă, abia dacă numeri pe degete o carte despre Caragiu, una despre Amza sau Octavian Cotescu, „o“ Silvia Popovici... şi cam atît.

Ce să fie asta? Pe de o parte, breşele sînt prea obsedate de afacerile prezentului şi fantasmele supravieţuirii prin sobrietate prost înţeleasă pentru a-şi mai permite să croiască planuri privind montarea monografică şi cu clenci comercial a valorilor trecutului. Pe de altă parte, avem cu toţii o alergie (vizibilă ori secretă) la biografismul encomiastic: pe cît de avizi sîntem de memorialistică, pe atîta de mefienţi ne-a lăsat ceauşismul faţă de tot ce poate să miroasă a „cultul personalităţii“. La noi nu se scriu de regulă cărţi despre personalităţile în viaţă, la noi omul trebuie musai să moară ca să devină subiect monografic. La noi nici măcar biografia şi fotografia autorului nu apar decît rareori pe copertă. În ultimii ani, spre pildă, am tot recomandat – fără succes în mai multe locuri o serie editorială de – pur şi simplu – **tabele cronologice cu ilustraţii**: personalităţi ale vieţii culturale, politice şi ştiinţifice româneşti, cu viaţa expusă pe cel mult douăzeci de pagini şi cu tot atîtea fotografii, totul într-o mapă ca un set de cărţi poştale, cu tiraj mare şi preţ mic, în ritm de două, trei apariţii lunar şi redactate de specialişti recunoscuţi în fiecare domeniu. Nu doar publicul şcolar, între 10–25 ani, ar avea de cîştigat din aşa ceva! Lumea e dornică de biografie şi imagine, deopotrivă de cancan şi exemplaritate morală, totul concentrat şi atractiv. Unde să găseşti măcar un Eminescu, un Caragiale astfel, un Macedonski sau Kogălniceanu, ca să nu mai vorbim de ce va să zică să cauţi „viaţa“ lui Claymoor, Spiru Haret sau A.D. Xenopol, a lui Tache Ionescu, Emil Racoviţă sau V.A. Urechia! Fiecare uniune de creaţie ar trebui să pună rapid în lucru astfel de serii documentare, iute fezabile şi cu bătaie lungă...

Proiectorul mut

Citind cartea lui Mircea Patrichi mi s-au perindat pe tăcute prin amintire tot felul de stop-cadre cu Gina Patrichi, sau legate de biografia ei, însoţite parcă de acel tăios hîrîit al proiectorului. Aflu acum că, în copilărie, familia a locuit pe strada Cazărmii 56, în plină lume caragialiană (v. str. Pacienţei/Sapienţei, v. traseul lui jupîn Dumitrache etc., etc.), exact pe unde mă plimbam năuc de plăcere în studenţie, căutînd să leg Podul de pămînt cu casa Arnotenilor, de dincoace de Gîrlă. Aflu că Gina Patrichi iubea finalul cu surîsul lui Robert de Niro din ***Once upon a time in America***, exact filmul care m-a întors pe dos cu muzica genialului parşiv Enio Moricone. Îmi explodează dintr-o dată înainte, fără nici o legătură între momente, glasul Ginei Patrichi din ***Rata sălbatică***, la TV (1965), şi ochii ei dilataţi de spaimă din ***Micul Eyolf*** (1972, tot la TV), ameţitoarea alternanţă de pasiune şi placiditate, de turbare, flegmatism şi derizoriu din scena ameninţării lui Girimea cu vitriolul englezesc (Miţa Baston, ***D'ale carnavalului***, 1966, regia Lucian Pintilie), silueta întunecată şi tremurătoare, cu glas dogit, de sfîrşit continuu, a Nastiei din ***Azilul de noapte*** (1975, regia Liviu Ciulei), chipul îngheţat şi alura ca o fibră de sticlă a Patroanei (***Liniştea din adîncuri***, filmul Malvinei Urşianu din 1982), urîcioasa răutate, aproape de blestemul antic, a Guicăi din ***Morometii*** lui Stere Gulea (1987), icoana lumii vechi, înţelept şi ironic muribunde (Ivona din ***Dimineaţă pierdută***, 1986, în regia Cătălinei Buzoianu), curiozitatea virilă, plină de subînţelesuri şi frustrări a Luizei din ***Proba de microfon***, filmul lui Daneliuc din 1980, acreala zăpăcită a Olimpiei, dublînd elocvent cinismul arghirofil al lui Dinică în ***Felix şi Otilia*** (1972, regia Iulian Mihu)...

Şi regret că nu am văzut-o în rolul din ***Interviu***, de Ecaterina Oproiu (1976, regia Cătălina Buzoianu), care înţeleg că, alături de ***Puricele în ureche*** (1969, regia Emil Mandric), a însemnat mult pentru faima actriţei. Dar şi mai mult îmi pare rău că nu am văzut-o în ultimul rol (Cleopatra), cu Anton Tauf (***Antoniu şi Cleopatra***, 1988, regia Mihai Măniuţiu).

Imposibil de prins într-o formulă forţa de atracţie a jocului Ginei Patrichi. Sînt mari actori pentru care un cuvînt e de ajuns, de genul: „copleşitor“, ca pentru Caragiu şi George Constantin. Ori sintagme precum „comicul total“ (Birlic), „un aristocrat al delirului“ (Emil Botta), „feminitatea absolută“ (Carmen Stănescu) etc. Dar pentru labirinticele **însumări de nuanţe** care definesc prezenţa actorilor de tip Valeria Seciu, Gina Patrichi, Oana Pelea, Marcel Iureş, unde o **grimasă** se poate defini prin... contrariul ei **rostit**, pentru astfel de actori eticheta laconică, ambiţionînd să înghită esenţa, alunecă irepresibil. Cum să rezumi acel amestec de răceală şi tandreţe, de duritate dominatoare şi senzualitate plăpîndă, de eleganţă, graţie şi umor negru, din jocul Ginei Patrichi, acea gestualitate foarte precisă şi cu aparenţe trufaşe, subminate însă de permanenta îndecizie, tot acel halou misterios prin care învăluia comicul în nesiguranţă, învestindu-l sufleteşte, acordînd totodată tragismului pur rezonanţele (atît de necesare din unghiul credibilităţii) ale firescului, relativului şi simplităţii dezarmante?

„Gina Regina“

Este o formulă ce i s-a aplicat încă din copilărie, cînd la familia lui „conu' Guţă“ se făcea teatru ad-hoc în sufragerie. Autorul ne poartă – mult prea repede pentru gustul meu – printr-o copilărie a Bucureştiului bombardat, cu anii de liceu petrecuţi în perimetrul Pieptănari – Calea Rahovei, prin culisele Operei (Gina Patrichi la şcoala de balet a Florei Capsali!), lecţiile cu Emma Romani, admiterea la Institutul de teatru în 1952, refuzul Aurei Buzescu de a o mai primi la clasă din pricina întîrzierilor cu inconştienţă repetate, apoi căsătoria, angajarea-surpriză la Teatrul Dramatic Galaţi, în 1956 (cu Goldoni, Molière şi Ibsen, dar şi cu Ostrovski, Sütö András şi V. Rozov, cu Caragiale, Muşatescu, Eschil, Marivaux, dar şi cu N. Tăutu, Arbuzov, Korostiliov sau Dan Tărchilă), pînă la marele şoc al carierei: întîlnirea cu „idolul ei“, Liviu Ciulei, care avea s-o distribuie în ***Pădurea spînzuraţilor*** (1964, premiul pentru regie la Cannes). Restul e... celebritate.

Naşterea primului copil în 1966, cele dintîi turnee internaţionale (instructive sînt, pentru tinerii actori, impresiile de călătorie ale actriţei, v.p. 123 ş.u.), preferinţele picturale (Degas, Matisse, Bosch, dar nu Picasso! Tonitza şi Ion Gheorghe, dar nu Grigorescu), atmosfera de caldă, confortabilă convivialitate din casa boierească de pe strada Orlando, Gina Patrichi recitînd din Shakespeare în Epidaur, pentru cei cinci prieteni prezenţi acolo, apoi supunerea actriţei la voinţa regizorului, acuzele de perfecţionism, dar şi vitalitatea, umorul, spiritul dilematic, temperamentul sangvin, hobby-ul croitoriei, parfumurile preferate, reticenţa la interviuri şi la corespondenţa cu publicul admirator, bucuria premiului de excelenţă al UNITER, care avea să-i fie înmînat de Richard Eyre, directorul Naţionalului londonez, la 31 ianuarie 1994, cu două luni înainte de moartea artistei (la doar 58 de ani)... sînt principalele repere ale cărţii.

Semnificative sînt convergenţele ce se pot extrage din evocări: aproape toată lumea notează disciplina, conştiinciozitatea, umorul adesea caustic, spiritul de echipă, tăişul privirii. Am reţinut anume cîteva definiţii ale lui Mihai Măniuţiu („*dinamismul euforic al naturii ei îţi joacă o enormă farsă*“, „*un teritoriu nebulos şi fecund, înceţoşat şi vertiginos*“), o observaţie subtilă a Ecaterinei Oproiu („*prezenţa ei în comedii reuşeşte să dea o asemenea profunzime şi o grosime subtextului, încît ne trezim că nu rîdem printre lacrimi, ci că hohotim, dar... nu de rîs*“), nostalgia curată a Oanei Pelea („*mi-e dor de hohotele de rîs care-i erau întotdeauna ca o trenă regală atîrnîndu-i pe umeri*“), exclamaţia lui Anton Tauf, atît de disperată în vigoarea ei („*Gina... Pe scenă ridicîndu-te deasupra capului, lovindu-te cu palmele mele nenorocite de boxer veşnic inflamat, ţinîndu-te strîns în braţe, sărutîndu-te, rîzînd împreună bezmetic pînă la prăbuşire, tu erai Cleopatra mea*“), precum şi epilogul atît de grăitor, extras din mărturia Marianei Mihuţ: „*Abia acum, cînd mă uit cu jale în jurul nostru, îmi dau seama ce mare lucru este să ai norocul de a trăi lîngă oameni întregi şi normali, dotaţi cu gustul frumosului şi bunul-simţ, mari artişti care, pe lîngă talent, au şi vocaţia prieteniei, pe care poţi baza în viaţă ca şi pe scenă. Oameni ca Gina!*“.

Cum să închei altfel, de nu evocînd acea replică din ***Furtuna***, rostită de Gina Patrichi în seara primirii premiului UNITER, cînd, strîngînd cu ultimele puteri braţul lui Richard Eyre, aproape sufocată de boala ce avea s-o răpună peste cîteva săptămîni, a spus: „*Noi sîntem plămada din care sînt făcute visele. Şi scurta noastră viaţă o întregeşte un somn*“!

Din numerele viitoare

• *Interviuri cu **Alexandru Beldiman**, preşedintele Uniunii Arhitecţilor, şi cu **Leon Volovici**, cercetător la Universitatea Ebraică din Ierusalim* • ***Erwin Kessler**: despre expoziţia lui Horia Bernea* • ***Vladimir Tismăneanu**: „Mit, ideologie, utopie în societăţile postcomuniste“* • ***Sorin Alexandrescu**: „Discuţie despre NATO şi România“* • ***Dan Danielopol**: „Fascinaţia biologiei“* • ***Horea Sandi**: „Despre cercetare, azi“* • ***Pavel Câmpeanu**: „Proiect pentru elaborarea unei istorii a TVR“* • ***N. Rădulescu Dobrogea**: „Fosta guvernare şi mediul ambiant din România“* • ***Aurelian Crăiuţu**: „Liberalismul inevitabil“* • ***H.-R. Patapievici**: despre „Jurnalul“ lui Mihail Sebastian* • ***Cristian Bădiliţă**: „Intrarea în noaptea diafană“, recenzie la „La traversée de l'image“, de Anca Vasiliu* •

GABRIELA ADAMEŞTEANU

Europa a devenit meseria noastră

Calendar pentru recuperarea unei istorii europene pierdute

Procesul integrării europene, care s-a petrecut multă vreme în apropierea noastră, fără să-i dăm nici o atenţie, pentru că ne lipsea informaţia, are un dublu sens: unele ţări „se integrează în Europa" şi, totodată, „Europa se lărgeşte". Înainte să se lărgească NATO, s-a lărgit Europa, un proces continuu, dar cu opintiri şi pauze nesemnificative. Cu o metaforă care de mult a devenit un loc comun, circulînd fără indicaţii de bibliografie, unul dintre „părinţii fondatori", Jean Monnet, a proiectat construcţia europeană ca pe cea a unei case, aşadar treaptă cu treaptă. „Părintele fondator" cel mai des pomenit, Robert Schuman, a lansat ideea unei **Comunităţi a oţelului şi cărbunelui**, la **9 mai 1950**. În acel timp, România se cufunda în cel mai negru stalinism, la **9 mai** se serba cu fast victoria Armatei Roşii asupra Germaniei naziste şi fosta clasă politică românească aştepta, în închisori de exterminare, utopica sosire a americanilor. În **aprilie 1951**, la **Paris**, devenit pentru români tot o utopie, se semnează **Tratatul** primei **Comunităţi europene**, la care participă 6 state: **Belgia**, **Franţa**, **Germania**, **Italia**, **Luxemburg** şi **Olanda**. **Comunitatea europeană a cărbunelui şi oţelului** (**ECSC**, în limbajul cu abrevieri, drag „eurocraţilor") primeşte prin el şi o Adunare Parlamentară care se întruneşte pentru prima oară în **septembrie 1952**, la **Strasbourg**.

Tot la **Strasbourg**, zilele acestea (**12 martie 1997**), Parlamentul European, între discuţii asupra crizei din Albania, asupra fraudelor pe care le permit 15 sisteme de vamă diferite şi asupra modului în care directivele europene au fost violate la închiderea uzinelor Renault din Vilvorde, a ţinut să aniverseze **40 de ani** de la semnarea **Tratatului de la Roma**. **Tratatul** a consolidat construcţia europeană, printr-o **Comunitate economică europeană** (**EEC**) şi o **Comunitate europeană a energiei atomice** (**Euratom**), creată de cele 6 state fondatoare, foarte repede, la **25 martie 1957**. În fapt, **9 mai** („Ziua Europei"), serbată de la o vreme şi în România, în fluturare de drapele albastre cu cercuri de steluţe aurii, a rămas, deşi cu referire la o altă istorie, tot o zi a victoriei păcii împotriva războiului. *„State care în prima jumătate a acestui secol s-au înfruntat de două ori se pregătesc acum pentru o monedă unică"*, a reamintit Jacques Santer, preşedintele Comisiei Europene, în discursul său aniversar. El a subliniat creşterea organică a construcţiei europene, ritmată de *„crize care aparţin istoriilor comune ale popoarelor noastre"*. Dincolo de ele, însă, s-a adunat o experienţă de 40 de ani a unor state care s-au învăţat să lucreze împreună, **prin intermediul instituţiilor** care „apropie oamenii". ***„Europa cetăţenilor va fi făcută de Europa instituţiilor"***, a promis Jacques Santer, care printr-o **Carte albă** încearcă să găsească soluţii problemelor sociale europene actuale, deloc uşoare (şomajul în primul rînd). Pentru că Europa economică, scheletul construcţiei europene, a antrenat după ea o Europă socială, şi aceasta se află azi în plin şantier.

Tratatul de la Roma stabilea, acum 40 de ani, principii europene valabile în partea vestică a continentului, dar pentru a căror aplicare a trebuit să treacă destulă vreme. În primul rînd **libera circulaţie** pentru: 1) **mărfuri**, 2) **capitaluri**, 3) **servicii**, 4) **persoane**. Aşadar, dispariţia frontierelor în spaţiul european. Principiul acestei libere circulaţii bate foarte departe, chiar dincolo de graniţele europene. De pildă, audiovizualul (aflat la începuturile lui în vremea **Tratatului de la Roma**, iar acum vedetă a comunicaţiei şi culturii) beneficiază şi el, prin legi diverse, de libera circulaţie a mărfurilor, fiind tot o marfă, chiar dacă mai specială, cu valoare adăugată. Prin intermediul său, al televiziunilor în primul rînd, informaţia s-a extins ca niciodată şi ea a contribuit, indubitabil, într-o anumită măsură la prăbuşirea regimurilor comuniste, prin mari manifestaţii de stradă, al căror „tipar" a trecut de la o ţară-satelit la alta. **Libera concurenţă** este şi ea un alt principiu european provenit din acelaşi **Tratat de la Roma**, coroborat cu o încredere mutuală în toate ţările europene. Procesul de aplicare a **Tratatului de la Roma** a durat destul, şi „eurocraţii" au ridicat munţi de dosare pînă cînd mărfurile au început (ca şi capitalurile, oamenii etc.) să circule nestingherite.

Lărgire în trepte

„Lărgirea" Europei începe în **ianuarie 1973**, cînd **Europa celor 6** devine **Europa celor 9**, prin intrarea **Danemarcei**, a **Irlandei** şi a **Marii Britanii**. Pînă azi, Marea Britanie face între colegele europene o figură puţin aparte, părînd (prin clasa sa politică, dar şi prin opinia publică britanică) mai dispusă să conceapă Europa drept o entitate economică – atît cît era la început – şi mai puţin ca o entitate politică, socială şi culturală – cum a devenit şi cum ambiţionează să devină, pentru a ocupa un loc cît mai favorabil în competiţia mondială. Este, desigur, marca istoriei sale – ajutată fiind şi de poziţia geografică, insulară – faptul că Marea Britanie nu a mai îndurat un război de genul celor experimentate de mai toate ţările europene, cu frontiere călcate şi teritorii cotropite.

În **ianuarie 1981**, odată cu primirea **Greciei**, apare **Europa celor 10**. L-am întrebat pe **Stelios Argyros**, membru al Grupului Creştin-Democrat din **Parlamentul European** (**Comisia pentru Cercetare, Dezvoltare Tehnologică şi Energie**), care cunoaşte într-o anumită măsură România şi are o bună imagine despre evoluţia ei (aşa cum vor să aibă majoritatea celor cu care am vorbit), ce avantaje a avut Grecia după intrarea sa în Europa. I-am pus această întrebare pentru că am fost de acord cu el că ţările noastre se aseamănă. După părerea sa, conducerea politică a Greciei din perioada aderării a luat în calcul trei avantaje, care s-au verificat pe parcurs:

1. **O stabilizare a regimului democratic** după experienţa dictaturii militare, a loviturii de stat anterioare etc. Evident, Europa nu a rezolvat instabilitatea externă a Greciei, conflictul mocnit cu Turcia, din mai multe motive, în primul rînd pentru că politica externă comună a Uniunii Europene este punctul său slab, recunoscut de toată lumea.

2. **Un beneficiu economic**, provenit atît din existenţa unei pieţe mai largi, cît şi datorită asistenţei primite de la Uniunea Europeană. Dacă pe primul loc în cheltuielile bugetare ale UE se află agricultura, pe locul doi se găsesc programe sociale şi ajutorarea regiunilor sărace, de care au beneficiat, între altele, unele landuri ale Germaniei de Est, şi Irlanda etc. În Grecia, o sumă mare de bani din partea UE a fost alocată pentru infrastructură – drumuri, telecomunicaţii, aeroporturi etc. S-ar părea însă (a spus zîmbind Stelios Argyros) că nu ajunge să primeşti, depinde şi cum foloseşti ceea ce ai primit. În Grecia au fost unele discuţii despre utilizarea acestor fonduri şi de aceea i s-a părut necesar ca în România să nu se repete această experienţă.

3. **Un transfer de structuri instituţionale** în toată aria economică şi socială, proces mai lent, care în Grecia încă nu s-a încheiat.

În **ianuarie 1986** apare **Europa celor 12**, prin includerea **Spaniei** şi **Portugaliei** în spaţiul european. Următoarea dată foarte importantă a calendarului european este **decembrie 1991**, cînd **Consiliul European** negociază **Tratatul de la Maastricht**, ce se va semna în februarie **1992** şi va fi ratificat la **1 noiembrie 1993** de către statele membre. Urmează apoi o aplicare a lui „în forţă".

„Eurocraţii" văzuţi mai de aproape

Pe bine cunoscutul simbol european al steagului albastru se află cercul celor 12 steluţe aurii: atîtea erau ţările cuprinse la data **Tratatului de la Maastricht** în Uniunea Europeană. S-a luat atunci decizia ca, oricît de multe ţări vor mai „intra" în Europa, steluţele să rămînă la acelaşi număr. Ultima lărgire a Europei a avut loc la **3 ianuarie 1995**, odată cu primirea **Austriei**, **Finlandei** şi **Suediei**. Ele au rămas pe dinafara steagului şi aşa vor rămîne şi fostele ţări-satelit, acum ţări-asociate (aşa-numitele PECO, adică ţări din Europa Centrală şi Orientală), dacă, la 6 luni după terminarea **Conferinţei interguvernamentale** (aşteptată să se închidă în **iunie 1997**), ele vor trece, treptat, de negocierile individuale şi vor fi găsite gata pentru aderare. Nu doar steluţele de pe steag le vor lipsi; şi avantajele de viitor vor fi mai mici decît cele pe care le-au primit pînă acum ţările mai sărace: Grecia, Portugalia, Irlanda etc., care de altfel sînt, chiar din acest motiv, mai reticente faţă de ideea lărgirii. Banii vor trebui împărţiţi şi cu PECO, noile venite. De fapt, iniţial a existat o singură partizană a lărgirii spre Est a Europei: Germania. Ea avea în această privinţă interese clare, dorind să nu mai fie frontieră europeană şi nici să nu mai riste ca migraţia dinspre Est să-i acopere teritoriul. Lărgirea s-a acceptat ca principiu, urmînd însă ca la **Conferinţa interguvernamentală** să se decidă reforma inevitabilă a instituţiilor europene şi multe alte lucruri, între care şi **regimul limbilor**, devenit tot mai greoi (fiecare din limbile ţărilor europene devine limbă oficială, chiar dacă în realitate, în şedinţele curente, sînt practicate doar cîteva).

Ciocnirile de interese diverse sînt specifice oricăror societăţi deschise. Cînd sînt foarte sinceri, funcţionarii Bruxelles-ului (ori ai Strasbourg-ului) mărturisesc că şi ei vor fi dezavantajaţi de următoarea lărgire, de intrarea PECO-urilor, a ţărilor-asociate. În Comisia Europeană de la Bruxelles, de pildă, sînt cca 25.000 de funcţionari, în Consiliul UE (atenţie, altă instituţie decît Consiliul Europei şi alta decît Consiliul European) sînt cca 2.300: procentele ţărilor respective sînt respectate în cadrul angajărilor. Dacă în Comisia Europeană, mult mai largă, funcţionarii pot fi angajaţi şi pe baza unor recomandări, în Consiliul UE se dau concursuri dure: de pildă, în cel de acum 5 ani, 5.000 de candidaţi au concurat pentru 40 de locuri. Fiecare intrare a unei noi ţări înseamnă şi recrutarea unui staff corespunzător de funcţionari din ţara respectivă. În acest moment, de pildă, sînt angajaţi cu largă prioritate austrieci, suedezi şi finlandezi. Şi promovările pe funcţii, aşteptate după o muncă de ani, pot zbura din aceleaşi motive de reprezentare naţională. Directorii vechi sînt mai ales în vîrstă, noile ţări intrate vin foarte des cu oameni tineri – mai ales ţările nordice par să aibă o asemenea tradiţie.

Mediul internaţional educat şi agreabil, tolerant şi relaxat, mai păstrează *background*-ul naţional în diverse momente, chiar dacă poate părea paradoxal. Comisia Europeană, de pildă, este condusă de 20 de comisari, ţările mari au dreptul la 2 comisari, ţările mici doar la 1. Staff-urile respective reflectă această împărţire, iar disputele de acest tip se continuă în **Conferinţa interguvernamentală**.

Vizite europene la Bucureşti

Sipke Brower, director pentru Europa Centrală al Comisiei Europene, se va afla cu întregul său staff în România între 17–18 martie 1997. Despre această vizită am vorbit cu colaboratorul său, **Jean Trestour**, şeful departamentului pentru România şi Bulgaria. Este reconfortant, după atîţia ani de umilinţă, să vezi cum la persoanele avizate imaginea asupra României s-a modificat doar după cîteva luni de la alegerile din 17 noiembrie. Jean Trestour este unul dintre susţinătorii actualei politici româneşti care consideră reforma guvernului Ciorbea drept „exemplară" pentru Europa Centrală, atît prin lărgimea, cît şi prin radicalitatea ei. Cum a purtat discuţii şi cu guvernul anterior, e convins că acela ştia ce trebuie făcut, dar i-a lipsit curajul. Însă Jean Trestour consideră că în politică este important şi sensul istoriei: e bine uneori şi să rişti să fii nepopular, ca să-ţi faci datoria. El a felicitat nu doar noua majoritate, ci şi remarcabila înţelegere a poporului român, care părea într-un fel să aştepte reforma. O naţiune bine situată (consideră el) din punct de vedere educaţional, o ţară cu mari şanse (inclusiv Marea Neagră, cu bogăţii de petrol, gaze, cu potenţial de piaţă), astfel încît integrarea ei reprezintă un interes comun: al României şi al Europei.

Redacţia: GABRIELA ADAMEŞTEANU (**redactor-şef**); RODICA PALADE (**redactor-şef adjunct**); ANDREI CORNEA (**publicist comentator**); OANA ARMEANU (**şef secţie social**); MARIAN CHIRIAC (**politic**); IULIAN ANGHEL (**politic, social**); DAN PERJOVSCHI (**grafician**); LUCIAN PIUCĂ (**tehnoredactor**); RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER, MARA ŞTEFAN (**corectori**); MIRCEA IONESCU (**şef serviciu difuzare**); CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA (**difuzare**); MIHAELA CUCU (**publicitate**); ALINA CORBU (**contabil-şef**); IULIANA FLOREA (**casier**); ADRIANA BOBEICĂ (**secretariat**); LIDIA CRISTESCU (**procesare text, abonamente**); CONSTANTIN VĂDUVA (**fotoreporter**).
Responsabil de număr: MARIAN CHIRIAC

Rubrici permanente:
ŞERBAN ORESCU, TIA ŞERBĂNESCU, ÉMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA (**comentariu politic**), ILIE ŞERBĂNESCU (**comentariu economic**), H.-R. PATAPIEVICI (**eseu**), CEZAR BĂLTAG (**istoria religiilor**), MAGDA CÂRNECI (**cultură**), DAN C. MIHĂILESCU (**cronică literară**), ERWIN KESSLER (**cronică plastică**), DIANA TURCONI (**reportaj, anchete**).

Corespondenţi: FEY LÁSZLÓ, IOAN MUŞLEA (**Cluj**), DĂNIEL VIGHI (**Timişoara**)

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761